



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Büşra PATİZ

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR, SUÇ MAĞDURU ÇOCUKLAR VE CEZA ADALET
SİSTEMİNDE YER ALMAMIŞ OLAN ÇOCUKLARDA NÖROPSİKOLOJİK
ÖZELLİKLER İLE DİKKAT YANLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Büşra PATİZ

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR, SUÇ MAĞDURU ÇOCUKLAR VE CEZA ADALET
SİSTEMİNDE YER ALMAMIŞ OLAN ÇOCUKLARDA NÖROPSİKOLOJİK
ÖZELLİKLER İLE DİKKAT YANLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Danışman

Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Büşra PATİZ'in bu çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Selin Sert SÜTÇÜ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ece Naz ERMİŞ (İmza)

Tez Başlığı: SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR, SUÇ MAĞDURU ÇOCUKLAR VE
CEZA ADALET SİSTEMİNDE YER ALMAMIŞ OLAN ÇOCUKLARDA
NÖROPSİKOLOJİK ÖZELLİKLER İLE DİKKAT YANLILIĞININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 08/02/2023

Mezuniyet Tarihi :/....../20...

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Suça Sürüklenen Çocuklar, Suç Mağduru Çocuklar ve Ceza Adalet Sisteminde Yer Almamış Olan Çocuklarda Nöropsikolojik Özellikler ile Dikkat Yanlılığının Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Adı SOYADI

Büşra PATİZ



T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



08/03/2023

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Büşra PATİZ
Öğrenci Numarası	201952102001
Anabilim Dalı	Psikoloji Anabilim Dalı
Programı	Psikoloji Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Suç Sürüklenen Çocuklar, Suç Mağduru Çocuklar ve Ceza Adalet Sisteminde Yer Almamış Olan Çocuklarda Nöropsikolojik Özellikler ile Dikkat Yanlılığının Değerlendirilmesi
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2031127951
Rapor Tarihi	07/03/2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %15 Alıntılar dahil: %19
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim. Gerekçe: Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orjinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. SUÇ KAVRAMI.....	1
1.2. ÇOCUK KAVRAMI.....	2
1.2.1. Uluslararası Hukukta Çocuk.....	3
1.2.2. Ulusal Hukukta Çocuk.....	5
1.2.2.1. SSÇ ve Mağdur Çocuklara Yönelik Koruyucu-Destekleyici Tedbirler.....	6
1.3. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK.....	8
1.3.1. Suça Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumluluğu.....	10
1.3.2. Çocukların Suça Sürüklenmesindeki Risk Faktörleri.....	11
1.3.2.1. Bireysel Faktörler.....	12
1.3.2.2. Ailesel Faktörler.....	14
1.3.2.3. Çevresel Faktörler.....	15
1.4. MAĞDUR ÇOCUK.....	16
1.4.1. Çocukların Mağduriyetindeki Risk Faktörleri.....	18
1.5. SUÇA SÜRÜKLENEN VE MAĞDUR ÇOCUKLARLA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	19
1.6. YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER.....	20
1.6.1. Yürütücü İşlevlerin Tanımı.....	20
1.6.2. Yürütücü İşlevlerin Bileşenleri.....	21
1.6.2.1. Ketleme/İnhibisyon Kontrolü.....	22
1.6.2.2. Çalışma Belleği.....	22

1.6.2.3. Bilişsel Esneklik.....	23
1.6.3. Yürütücü İşlevlerin Nöroanatomisi.....	23
1.6.4. Yürütücü İşlevlerin Gelişimi.....	24
1.7. DİKKAT.....	25
1.7.1. Dikkat Türleri.....	25
1.7.2. Dikkat Yanlılığı.....	27
1.8. YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER VE DİKKAT YANLILIĞINA İLİŞKİN ÇOCUKLARLA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.	27
1.9. AMAÇ.....	30
1.9.1. Hipotezler.....	30

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	31
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	31
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	31
2.2.2. Wisconsin Kart Eşleme Testi.....	32
2.2.3. Stroop Testi TBAG Formu.....	33
2.2.4. Raven Standart Progresif Matrisler Testi (RSPM).....	34
2.2.5. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (BIS-11-KF).....	35
2.2.6. İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testi.....	35
2.2.7. Dot-Probe (Nokta Sonda) Görevi.....	35
2.3. ÇALIŞMADA YAPILAN İŞLEMLER.....	37
2.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. SOSYODEMOGRAFİK VERİLERİN ANALİZİ.....	40
3.1.1. Yaş.....	40
3.1.2. Cinsiyet.....	41

3.1.3. Eğitime Devam Etme Durumu.....	41
3.1.4. Çalışma Durumu.....	41
3.1.5. Kendine Zarar Verme Durumu.....	42
3.1.6. Kaçma Durumu.....	42
3.1.7. Zararlı Alışkanlık.....	42
3.1.8. Ebeveynlerin Durumu.....	45
3.1.9. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri.....	45
3.1.10. Ebeveynlerin Gelir Düzeyleri.....	46
3.1.11. Ebeveynlerin Adli Sisteme Dahil Olma Durumları.....	46
3.1.12. Ebeveynlerin Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu.....	47
3.1.13. Kardeşlerin Adli Sisteme Dahil Olma Durumları.....	47
3.1.14. Kardeşlerin Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu.....	48
3.1.15. Arkadaşların Adli Sisteme Dahil Olma Durumları.....	48
3.1.16. Arkadaşların Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu.....	48
3.2. BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ KISA FORMUNA İLİŞKİN ANALİZLER.....	51
3.3. RAVEN STANDART PROGRESİF MATRİSLER TESTİNE İLİŞKİN ANALİZLER.....	52
3.4. STROOP TESTİ TBAG FORMUNA İLİŞKİN ANALİZLER.....	53
3.5. İSTANBUL 5 KÜP PLANLAMA KULESİ TESTİNE İLİŞKİN ANALİZLER.....	55
3.6. WISCONSIN KART EŞLEME TESTİNE İLİŞKİN ANALİZLER.....	57
3.7. DOT PROBE GÖREVİNE İLİŞKİN ANALİZLER.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1.NÖROPSİKOLOJİK ÖZELLİKLER VE DİKKAT YANLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	65
---	----

SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Veri Toplama Araçları.....	37
Şekil 2.2 Dot-Probe Görevi Deneme Örneği.....	38



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Grupların Yaşlarına İlişkin Veriler.....	41
Tablo 3.2 Grupların Sosyodemografik Bilgilerine İlişkin Veriler.....	44
Tablo 3.3 Grupların Aile ve Arkadaşlarına İlişkin Veriler.....	49
Tablo 3.4 Grupların Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formuna İlişkin Verileri.....	51
Tablo 3.5 Grupların Raven Standart Progresif Matrisler Testine İlişkin Verileri.....	52
Tablo 3.6 Grupların Stroop Testi TBAG Formuna İlişkin Verileri.....	54
Tablo 3.7 Grupların İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testine İlişkin Verileri.....	57
Tablo 3.8 Grupların Wisconsin Kart Eşleme Testine İlişkin Verileri.....	60
Tablo 3.9 Grupların Dot Probe Görevine İlişkin Doğru Cevap Puanları ve Toplam Tepki Süresi.....	62
Tablo 3.10 Grupların Dot Probe Görevine İlişkin Deneme Süreleri.....	63

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	Aktaran
APA	Amerikan Psikiyatri Birliği
BIS-11-KF	Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHDS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇHKİAS	Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
DEHB	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
DSM	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
IAPS	Uluslararası Duygusal Resim Sistemi
İSKPKT	İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testi
KDTKUHY	Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik
KİOÇ	Korunma İhtiyacı Olan Çocuk
ms.	Milisaniye
örn.	Örneğin
PFK	Prefrontal Korteks
RSPM	Raven Standart Progresif Matrisler Testi
SSÇ	Suçta Sürüklenen Çocuk
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
WKET	Wisconsin Kart Eşleme Testi

ÖZET

Çocukların son yıllarda giderek artan bir oranda “suça sürüklenen çocuk” ve “mağdur çocuk” sıfatıyla ceza adalet sistemine dahil olması pek çok açıdan ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tez çalışmasının temel amacı; suça sürüklenen çocukların yürütücü işlev becerileri ve dikkat yanlılığı açısından mağdur çocuklar ve ceza adalet sistemine dahil olmamış çocuklara göre farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmektir. Araştırmanın örneklem grubunu Antalya Adliyesinde haklarında ceza dava dosyası açılmış olan 12-18 yaş aralığındaki 30’u suça sürüklenen ve 30’u mağdur sıfatına sahip olan çocuk ile 25’i herhangi bir suça sürüklenme – mağduriyet öyküsü bulunmayan kontrol grubundaki toplam 85 çocuk oluşturmuştur. Bu bağlamda, yürütücü işlevler Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu, Raven Standart Progresif Matrisler Testi, Stroop Testi TBAG Formu, Wisconsin Kart Eşleme Testi ve İstanbul 5 Küp Planlama Testi ile ölçülürken dikkat yanlılığı ise Dot-Probe göreviyle ölçülmüştür. Her üç grup için çocukların okuma – yazma bilmemesi, mental retardasyona sahip olması ve ana dilinin Türkçe olmaması dışlama kriterleri olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda suça sürüklenen çocukların Barratt Dürtüsellik Ölçeğinden aldıkları puanın mağdur çocuklara ve kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunurken yürütücü işlevleri değerlendiren diğer araçlarda kontrol grubunun suça sürüklenen ve mağdur çocuklara göre anlamlı olarak daha iyi performans gösterdikleri bulunmuştur. Dikkat yanlılığı açısından ise, kontrol grubundaki çocukların, suça sürüklenen ve mağdur çocuklara göre olumsuz uyaranlara karşı daha az dikkat yanlılığı sergilediği bulunmuştur. Son olarak, kontrol grubunun yürütücü işlev becerilerinin, suça sürüklenen çocuk grubu ve mağdur çocuk grubuna göre daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Suça sürüklenen çocuk, mağdur çocuk, yürütücü işlevler, dikkat yanlılığı*

ABSTRACT

EVALUATION OF NEUROPSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS AND ATTENTION BIAS IN JUVENILE OFFENDERS, JUVENILE VICTIMS AND THE JUVENILES WHO HAVE NOT PARTICIPATED IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

In recent years, the increasing inclusion of children in the criminal justice system as "juvenile offender" and "juvenile victim" emerges as a serious problem on several counts. The aim of this study is to evaluate whether juvenile offenders differ from juveniles who have not participated in the criminal justice system and juvenile victims in terms of executive function skills and attentional bias. The participants were 85 children between the age of 12 - 18. There were two case groups which have open criminal case file in Antalya Courthouse and one control group. The first case group consisted of 30 juvenile offenders and the second case group consisted of 30 juvenile victims. Control group consisted of 25 juveniles who did not have an experience of being juvenile offender or juvenile victim. In this context, children's executive functions were measured with the Barratt Impulsivity Scale Short Form, Raven Standard Progressive Matrices Test, Stroop Test TBAG Form, Wisconsin Card Matching Test and İstanbul 5 Cube Planning Test, while attentional bias was measured with the Dot-Probe task. For all three groups, illiteracy, mental retardation and being non-native speaker of Turkish were determined as exclusion criteria. As a result of the study, it was found that the scores of the juvenile offender group on the Barratt Impulsivity Scale were significantly higher than the children in the juvenile victim group and the children in the control group. For other tests that measure executive functions in the study, the scores of the control group were significantly higher than juvenile offenders and juvenile victims. In terms of attentional bias, it was found that the children in the control group exhibited less attentional bias to negative stimuli than the juvenile offenders and victims. Finally, it was found that the executive function skills of the control group were better than the juvenile offender and juvenile victim groups.

Keywords: *Juvenile offender, juvenile victim, executive functions, attentional bias*

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa başladığım ilk günden itibaren tüm süreç boyunca desteğini esirgemeyen, motivasyonumu kaybettiğim her anda beni devam etmem için ayağa kaldıran, çalışkanlığına, bilgisine ve azmine hayran olduğum çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR'a; tez savunma sınavımda sundukları katkılarından ötürü değerli hocalarım Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ ve Dr. Öğr. Üyesi Ece Naz ERMİŞ'e; veri toplama aşamasında yardımları ve katkıları dolayısıyla Antalya Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde birlikte çalıştığım arkadaşlarıma; uzak mesafelerde olsak da her zaman bir arada olduğumuzu hissettiğim arkadaşlarım Zeynep ÖZEL, G. Kevser EKİZ ve Şeyma AKPINAR'a; eğitimim konusunda beni her zaman destekleyen canım aileme; tezimi yazarken yanımda keyifle kıvrılıp uyuyarak bu zorlu dönemi bir nebze keyifli hale getiren kedi dostlarım Meloş ve Didoş'a; bana içinden çıkılmaz sandığım her durumda başka bir seçeneğin daha olabileceğini gösteren, bu süreçte sabrını, desteğini ve sonsuz sevgisini yürekten hissettiğim Halil DÖNMEZ'e ve son olarak çalışmaya katılan tüm çocuklara çok teşekkür ederim.

Büşra PATİZ

Antalya, 2023

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Suç Kavramı

Tüm dünyada görüldüğü gibi ülkemizde de önemli bir toplumsal sorun olan suç kavramı Türk Dil Kurumu (TDK, 2022) tarafından “Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış” ve “Yasalara aykırı davranış, cürüm” olarak tanımlanmıştır. Latince "crimen" olarak adlandırılan suç, literatürde ise; toplum ya da devlet tarafından oluşturulan kanunlar kapsamında, yapılması yasaklı olan, yapılması halinde cezalandırılan fiil şeklinde tanımlanmaktadır (Ögel, 2007). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün Adli İstatistik Verileri doğrultusunda, ülkemizde 2021 yılındaki ceza dava dosyalarının sayısı 3.290.195 olarak karşımıza çıkmakta ve 2021 yılında açılan dosya sayılarının 2020’e kıyasla %22,6 oranında arttığı görülmektedir.

Bireylerin toplumsallaşma sürecinde yeterince gelişim gösterememesi ve toplum kurallarına uymaması sonucunda suç davranışı meydana gelmektedir. Dolayısıyla insanın bulunduğu her yerde suç davranışı görülmektedir (Freedman, 2003, s.36). Bazı insanların davranışı sonucunda suç oluşurken, diğerleri bunu çözmeye çalışır, bazıları suçluları yargılarken, diğerleri suçun mağdurlarına yardım eder. Başka bir deyişle, kriminal sistemdeki her bir nokta ele alınması gereken psikolojik süreçlerden oluşur (Canter, 2010). Suç ve suçlu kavramlarına bakıldığında bu bireylerin oldukça karmaşık duygu, düşünce ve davranışlara sahip olabilecekleri; birtakım psikolojik değerlendirmelerin yapılması ve anlaşılması için sahip oldukları karmaşık olgular hakkında bilgi sahibi olunması gerektiği ifade edilmektedir (Bayraktar, 2022). Evrensel olması nedeniyle suç, çeşitli toplumlar ve farklı disiplinler tarafından araştırılan, düşünülen ve önlenmesine yönelik çözüm bulunmaya çalışılan bir kavram olmuştur. Platona göre suçun kaynağı psikolojik temelli bir hastalık olup kişideki arzu, öfke, kıskançlık gibi güçlü duygularla birlikte haz odaklı yaşamak ve eğitimsizlik suçu tetikleyen ana faktörlerin başında gelmektedir (Polat, 2009). Aristoteles sosyolojik şartların bireylerin suç işleme davranışı üzerinde etkili olduğunu öne sürerek suç işleyen insanların toplum düşmanı olduklarını ve en ağır cezalara çarptırılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Hippocrates ise sosyolojik şartların haricinde beden yapısı ile kişilik faktörlerinin suç davranışı ile ilişkisinin olduğunu iddia etmiştir. Orta çağda suç şeytani bir eylem olarak görülmüş ve suçlular ağır cezalara çarptırılmıştır (Yavuzer, 2011). Orta Çağ’ın sonlarına doğru suç olgusunun sonuçlarına yönelik modern arayışlar başlamış; Thomas More, Jean-Jack Rousseau ve Hobbes gibi dönemin ileri gelenlerinin eserlerinde ideal devlet düzeninin nasıl

olması gerektiği, bu düzende toplumsal güvenliğin ve adaletin nasıl sağlanacağı, kurallara uyulmaması halinde devlet tarafından hangi yaptırımların uygulanacağı gibi konular ele alınmıştır. (Bakırcı, 2008; Rosenfeld, 1984).

İlk çağlardan beri birçok alanda gelişen ve değişen dünyada suç olgusu da daha karmaşık bir hale gelmiştir. Farklı bir zaman diliminde işlenen bir fiil suç olarak tanımlanmazken başka bir zaman diliminde suç olarak kabul edilebilmekte; aynı şekilde bir toplum açısından suç olarak kabul edilmeyen bir fiil diğer bir toplum açısından suç olarak tanımlanabilmektedir. Suça ilişkin yaptırımlar da zamana ve mekâna göre farklılaşmaktadır. Hukuk düzeninin bulunduğu toplumlarda suçlar ve suça ilişkin yaptırımlar yazılı olarak kanun koyucular tarafından düzenlenmiştir. Ceza Hukukuna göre suç “Genel olarak hukuk düzeninin ceza tehdidi ile yasakladığı fiil” olarak tanımlanmaktadır (Toroslu, 2019, s.92). Diğer bir tanımda ise suç; devlet tarafından kabul edilmiş ceza hukuku normlarına karşı gelen, kasten ya da ihmal sonucu ortaya çıkan hukuka uygun olmayan davranış olarak belirtilmiştir (Brodeur ve Ouellet, 2004). İddia edilen eylemi nedeniyle bir kişiye cezai müeyyide uygulanmasının koşulu kişinin ceza sorumluluğuna sahip olmasıdır. Ceza sorumluluğu ise kişiye suçun isnat edilebilmesi ve kişinin cezai ehliyetinin bulunmasıyla mümkün olmaktadır (Aslan, 2011). Bu noktada yetişkin suçluluğu ile çocuk suçluluğunu birbirinden ayırt ederek değerlendirmek gerektiği düşünülmüş ve kanun koyucular tarafından çocuklara özgü yasalar ve usuller oluşturulmuştur.

1.2. Çocuk Kavramı

Yaşam süreci döllenmeyle başlayıp farklı evrelerden geçerek ölüm ile sonlanmaktadır. İnsan yaşamının en önemli ve özel evrelerinden biri olan çocukluk dönemi farklı kültürlerle, zamanlara ve yaklaşımlara göre birçok disiplin tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Diğer bir deyişle, çocuk kavramı dünden bugünlere kadar bilim insanlarının, din bilginlerinin, düşünürlerin, eğitimcilerin, yöneticilerin yani odak noktası çocuk olan farklı alanlardan kişilerin tanımlamaya çalıştığı nadide bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Tan, 1989). TDK’ye (2022) göre ise çocuk kavramı “Küçük yaştaki erkek veya kız”, “Soy bakımından oğul veya kız, evlat”, “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” şeklindeki ifadelerle tanımlanmaktadır.

Tarihsel sürece bakıldığında, ilk olarak Platon ve Aristo’nun çocukluk dönemine ilişkin felsefi görüşlerini ileri sürdükleri görülmektedir. Platon çocukların bazı bilgilere doğuştan itibaren sahip olduklarını düşünürken Aristo ise çocukların yalnızca deneyimleri aracılığıyla bilgi edindiklerini ve doğuştan getirdikleri herhangi bir erdemlerinin olmadığını

iddia etmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde Locke tarafından çocukların boş bir levha olarak doğdukları yani Aristo'yla paralel olarak yalnızca deneyimleri doğrultusunda gelişim gösterdikleri düşüncesi ortaya konmuştur. 18. yüzyılda ise Rousseau bu görüşün aksine çocukların doğuştan iyi ahlaklı ve özgür olarak doğduklarını öne sürmüştür. Her ne kadar yüzyıllar boyunca çocuk kavramı üzerine birçok görüş ortaya kinsa da bilim insanları tarafından çocuk gelişimi üzerine çalışmalar ancak 19. yüzyıldan itibaren yapılmaya başlanmıştır (Kail, 2010, s.4-5). Gelişim psikolojisine göre çocukluk ve ergenlik dönemleri iki ayrı kategori olarak ele alınmakta; son dönemlerde ergenliğin genellikle bireylerin prefrontal kortekslerinin gelişimini tamamladığı dönem olan 20'li yaşların ortalarına ulaşmasıyla sona erdiği ifade edilmektedir. Yapılan çalışmalara göre, çocukların sancılı olan bu döneme geçişle birlikte kişilik yapılarını geliştirirken karmaşık duygular hissettikleri, bu nedenle de gerek toplum düzenine gerek hukuk kurallarına uyma konusunda problem yaşayabildikleri, depresif veya saldırganlık eğiliminde olabildikleri ve bu dönemde yaşadıkları problemlerin çözülmemesi halinde gelecek yaşam dönemlerini olumsuz şekilde etkileyebileceği ortaya konmuştur (Siyez ve Aysan, 2007, s. 146-147). Farklı disiplinler tarafından evrensel olarak net bir sınır belirlenmemiş olsa da günümüzde çeşitli uluslararası belgeler ve hukuk düzenimiz kapsamında, “çocuk” tanımı için çocukluk dönemi ile ergenlik döneminin bir kısmını kapsayan 0-18 yaş arası dönem standart olarak belirlenmiştir.

1.2.1. Uluslararası Hukukta Çocuk

Birleşmiş Milletler'in (BM) 20.11.1989 tarihinde kabul ettiği Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 2.9.1990 tarihinde ABD, Somali ve Kuzey Sudan haricindeki sözleşmeye taraf olan 196 ülkede yürürlüğe girmiştir. İlgili sözleşme 09.12.1994 tarihinde 4058 sayılı Kanun kapsamında onaylanmasının uygun bulunmasının ardından 27.01.1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak iç hukukumuzun parçası olmuştur. Sözleşmenin ilk maddesinde; *“Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”* denilerek çocuk kavramı yaş sınırı üzerinden tanımlanmıştır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme [ÇHDS], 1989). Bu sözleşme, niteliği bakımından çocuk hakları konusunda evrensel bir iyi niyet bildirgesi olması haricinde imzacı devletleri yükümlendirici ve bağlayıcı olması açısından da önemlidir (Çınar, 2020).

BM tarafından 14.12.1990 tarihinde kabul edilen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları diğer adıyla Havana Kuralları, infaz kurumlarında bulunan özgürlüklerinden yoksun haldeki çocukların barındırıldıkları

şartlarla ilgili asgari standartlar oluşturmayı hedeflemektedir. İlgili belgede, *“On sekiz yaşın altındaki herkes çocuk sayılır.”* ifadesiyle Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile benzer bir çocuk tanımı yapılmıştır (Havana Kuralları, 1990). Havana Kurallarında, bir sebepten hapisanelere alınan çocukların savunmasız ve güçsüz olmaları nedeniyle özel bakıma ve korumaya ihtiyaçlarının oldukları, çocukların insan haklarına saygı gösterilen ortamlarda ve şartlarda ıslah edilmeleri gerektiği, yine de çocukların özgürlüklerinin kısıtlanmasına her koşulda en son çare olarak başvurulması gerektiği vurgulanmıştır (Aslan, 2011).

BM tarafından 29.11.1985'te kabul edilen Çocuk Mahkemeleri Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallar diğer adıyla Pekin Kuralları; suça sürüklenen çocukların yargılanmaları ve hayata dair yönlendirilmeleri konularında asgari standartların oluşturulmasının amaçlandığı kurallardır. Çocuk kavramı, kuralların ikinci maddesine göre *“Bir çocuk birbirinden farklı hukuk sistemleri içerisinde işleyebileceği bir suçtan ötürü kendisine yetişkinlerden farklı davranılan küçük veya genç kişidir.”* olarak tanımlanmıştır. Bu maddenin devamında ise suça sürüklenen çocuk kavramının ise *“Bir çocuk suçlu, suç işlediği iddia edilen ya da bir suçu işlediği anlaşılan bir küçük ya da genç bir kişidir.”* şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Pekin Kuralları, 1985). Bu kurallara göre söz konusu çocuklar olduğunda, iyileştirmenin ön planda tutulması gerektiğinin ve yaptırımlara karar verilirken yalnızca suçun ağırlığının değil, suç işleyen çocuğun içinde bulunduğu koşulların da dikkate alınması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır.

BM tarafından 14.12.1990 tarihinde kabul edilen Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri diğer adıyla Riyad İlkelerine göre ise; çocukluğun erken dönemlerinden itibaren çocukları toplumun bir parçası haline getirerek, onların geleceklerini şekillendirecek bir yol izlemelerine yardımcı olunarak, çocuklara özgü yargılama, rehabilitasyon ve beceri kazanmalarına yönelik faaliyetler yapılması için kamu kurum ve kuruluşları kurularak çocuk suçluluğunun önlenebileceği belirtilmektedir (Riyad İlkeleri, 1990). Bu ilkelerde çocuk kavramının tanımına yer verilmezken genellikle çocuğun suça yönelmesinde etkili olan sosyalleşme süreçlerinin üzerinde durulmuştur.

Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından 25.01.1996 tarihinde imzalanan ve 01.07.2000 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi daha sonra BM üyesi olan bütün devletler tarafından onaylanmış; ülkemizde de 18.01.2001 tarihinde onaylanarak iç hukukumuzda yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmede çocukluk yaşı 18 yaş ve altı olarak kabul edilmiş; sözleşmenin ikinci maddesinde *“Bu Sözleşmenin amacı, çocukların yüksek çıkarları için, haklarını geliştirmek, onlara usule*

ilişkin haklar tanımak ve bu hakların, çocukların doğrudan ve diğer kişiler veya organlar tarafından bir adli merci önündeki, kendilerini ilgilendiren davalardan bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini teminen kullanılmasını kolaylaştırmaktır.” ifadesiyle sözleşmenin amacı açıkça tanımlanmıştır (Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi [ÇHKİAS], 1996).

1.2.2. Ulusal Hukukta Çocuk

Anayasamız (1982) incelendiğinde “küçük” ile “çocuk” ifadelerinin bulunduğu görülse de anayasamızda herhangi bir çocuk tanımı yer almamaktadır. Ancak kanunlarımız incelendiğinde çocuk tanımına ve çocuklar ile ilgili çeşitli düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK, 2002) 28. maddesinde “*Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan itibaren başlayarak elde eder.*” şeklinde kişiliğin başlangıcı ifade edilmiş; fiil ehliyeti kavramı açıklanırken çocuk kavramından bahsedilmiştir. TMK’nin (2002) 11. maddesindeki “*Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar.*” şeklindeki ifadede on sekiz yaşını doldurmamış kişilerin çocuk olarak kabul edileceği anlaşılmaktadır. Medeni Kanuna göre erginlik yaşına erişmeden önce belirli koşulların bulunması halinde evlenme ve mahkeme kararıyla ergin kılınma şeklindeki iki yolla ergin olma imkânı bulunmaktadır (Akipek ve ark., 2016, s.296). Ancak TMK’deki düzenlemeler kişinin borç altına girebilmesi ve hak sahibi olmasıyla ilgili olduğundan kişinin 18 yaşından önce ergin kılınması, bu kişinin ceza sorumluluğu yönünden çocuk olması haline mani olmamaktadır (Solmaz, 2015, s.39).

Yürürlükte olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda (TCK, 2004) bir önceki 765 sayılı TCK’nin (1926) aksine çocuk kavramının tanımına yer verilmiştir. 5237 sayılı TCK’nin 6/1. maddesinin b bendinde “*Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.*” ifadesiyle çocuk tanımı açıklanmıştır. Bir kişinin suç olarak öngörülen bir fiil nedeniyle cezalandırılabilmesi için isnat yeteneğinin bulunması gerekmektedir. Isnat yeteneği, doğru ile yanlış, haklı ile haksız birbirlerinden ayırt edebilme ve buna göre davranabilmeyle ilişkilidir (Hakeri, 2020, s.281). TCK (2004) kapsamında bazı hallerin isnat yeteneğini etkilediği kabul edilmiş olup bu hallerden biri olan yaş küçüklüğüne ilişkin düzenlemeler 31. maddede düzenlenmiştir. Bu maddenin gerekçesinde; “*Küçüklerin ceza sorumluluğu olup olmadığı çocuk hakimi tarafından tespit edilir. Ancak, bu belirlemeden önce yaş küçüğün içinde bulunduğu aile koşulları, sosyal ve ekonomik koşullar ile psikolojik ve eğitim durumu*

hakkında uzman kişilerce rapor hazırlanması istenir. Çocuk hâkimi, hazırlanan bu raporları, ceza sorumluluğunun belirlenmesiyle ilgili olarak yapacağı değerlendirmede dikkate alır.” ifadesi bulunmaktadır.

Amacı “*Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek*” olduğu belirtilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK, 2005) 3. maddesi kapsamında çocuk tanımı “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak yapılmıştır. Aynı madde kapsamında “suça sürüklenen çocuk (SSÇ)” ve “korunma ihtiyacı olan çocuk (KİÖÇ)” tanımlarına da yer verilmiştir. ÇKK’ye göre, Korunma İhtiyacı Olan Çocuk “*Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu*”; Suça Sürüklenen Çocuk ise “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu*” ifade etmektedir (ÇKK, 2005). Kanun kapsamında mağdur çocuk kavramı korunma ihtiyacı olan çocuk kapsamında ele alınmakta, dolayısıyla hem suça sürüklenen çocuklar, hem mağdur çocuklar hem de korunma ihtiyacı olan çocuklara uygulanmaktadır.

1.2.2.1. SSÇ ve Mağdur Çocuklara Yönelik Koruyucu-Destekleyici Tedbirler

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 11. maddesinde: “*Bu Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılr.*” şeklindeki ifadede ÇKK’nin 5. maddesindeki koruyucu ve destekleyici tedbirlerin aynı zamanda güvenlik tedbiri olduğuna işaret edilmiştir. Öte yandan çocuk mahkemeleri tarafından bu tedbirlere ilişkin kararların hem suça sürüklenen çocuklar için hem de korunma ihtiyacı olan ya da bir suçun mağduru olan çocuklar hakkında da verildiği bilinmektedir. ÇKK’nin 5. maddesinin 1. fıkrasında bu tedbirler; Danışmanlık, Eğitim, Bakım, Sağlık ve Barınma Tedbiri olarak yer almaktadır. Bu tedbirlerin nasıl uygulanacağına dair düzenlemeler 24.12.2006 tarihli, 26386 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelikte (KDTKUHY, 2006) bulunmaktadır.

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğe göre, danışmanlık tedbiri “*Bir çeşit rehberlik tedbiridir.*” (KDTKUHY, 2006). Kanundaki tanımına göre ise “*Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve*

gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbirdir” (ÇKK, 2005, 5/1-a. maddesi). “Danışmanlık tedbirleri, çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.” (KDTKUHY, 2006, 12/2. maddesi). “Tedbirin yerine getirilmesi sırasında bir veya birden fazla kişinin danışman olarak görevlendirilmesi mümkündür” (KDTKUHY, 2006, 12/3. maddesi). “Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütülür.” (KDTKUHY, 2006, 12/5. maddesi).

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 5/1. maddesinin b bendinde *“Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.”* şeklinde eğitim tedbiri açıklanmıştır. ÇKK’deki düzenlemeye ek olarak KDTKUHY’de *“Gündüzlü veya yatılı şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitilmelerinin ve özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ihtiyaçları doğrultusundaki kurumlara devamının da bu tedbir kapsamında yerine getirileceği”* düzenlenmiştir (KDTKUHY, 2006, 13/1. maddesi).

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 5/1. maddesinin c bendinde *“Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.”* şeklinde bakım tedbiri açıklanmıştır. Bazı durumlarda çocuk hakkında hem bakım hem de sağlık tedbirinin uygulanması gerekebilmektedir. Bu durumda çocuklar açısından ne şekilde uygulama yapılması gerektiğini KDTKUHY *“...öncelikle suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocuklardan tedavisi gereken ağır ruhsal hastalığı veya madde bağımlılığı nedeniyle fiziksel sorunları olanların rehabilitasyonu bu amaçla kurulmuş resmî veya özel sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilir. Bunlardan bakım tedbirini gerektirenler, yatarak tedavileri tamamlandıktan sonra bakım amacıyla aile yanına veya bu amaçla kurulmuş resmî veya özel kuruluşa yerleştirilir.”* şeklinde açıklamıştır (KDTKUHY, 2006, 14/3. maddesi).

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 5/1. maddesinin d bendince *“Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir”* şeklinde sağlık tedbiri açıklanmıştır. KDTKUHY (2006) 16/4. maddesinde *“Akıl hastalığı veya madde bağımlılığı sebebiyle sağlık tedbirine hükmetmeye ve kısıtlamaya resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir. Ancak, çocuğun akıl hastalığı*

veya madde bağımlılığının açıkça belli olduğu hallerde; kendisi veya anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin tedavi talep etmesi üzerine veya re'sen rapor alınmadan da sağlık tedbirine karar verilebilir.” ifadesiyle sağlık raporu olmadan da tedbir kararı verilebilmesine imkân tanınmıştır.

Çocuk Koruma Kanununun (2005) 9. maddesinin 1. fıkrasında Acil Koruma Kararı açıklanmıştır. Buna göre “*Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir*”. Aynı maddenin 2. fıkrasında “*Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerektiği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.*” şeklinde bu kararın sınırı ve karar sonrası çocuk yönünden nelerin yapılması gerektiği açıklanmıştır.

1.3. Suça Sürüklenen Çocuk

Çocuk suçluluğu konusu dünya üzerinde 19. yüzyıldan sonra önem kazanmaya başlamış, bu konunun gelişimi 1899 yılında Illinois/Chicago’da “İlk genç suçluluğu yasası”nın kabul edilmesiyle hız kazanmıştır (Shoemaker, 2010, s.3). Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” olarak açıklanan bu terimin Polat (2002) tarafından ülkemizde “reşit olmayanın suçluluğu” şeklinde çevrilebileceği belirtilerek bu tanımın hem çocukluk dönemini hem de ergenlik döneminin önemli bir kısmını kapsadığı ifade edilmiştir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili ülkemizde yapılan ilk çalışma Rıdvan Nafiz tarafından 1927 yılında İzmir hapisanesinde bulunan 107 çocuk ile gerçekleştirilmiş ve bu çalışmada suça sürüklenen çocuklar “mücrim çocuk” olarak ifade edilmiştir (Akyüz, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2022 yılında yayımlanmış olan “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” başlıklı 2021 yılı istatistiğine göre; 2021 yılında suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine 132 bin 943 çocuk getirilmiş olup bu çocukların %36,6’sına yaralama, %27’2’sine hırsızlık, %5,1’ine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %4,3’üne tehdit, %3,8’ine ise cinsel suçlar isnat

edilmiştir. 2020 yılı istatistiğine bakıldığında, 2020 yılında suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine 114 bin 38 çocuğun getirildiği ancak bir sonraki yılda bu sayının yaklaşık %16 oranında arttığı görülmektedir.

Adli İstatistikler (2021, s.78) incelendiğinde ise; çocukların sürüklendiği suçlar, çoğunlukla şiddet içermeyen suçlardan oluşmaktadır. 2021 yılında Türkiye genelinde suça sürüklenen çocuklar hakkında açılan ceza davalarındaki suç türlerine bakıldığında; büyük bir farkla ilk sırada malvarlığına karşı suçlar gelmektedir. Açılan davalardaki suç sayısının, suç türlerine göre dağılımı incelendiğinde; malvarlığına karşı suçlar %40,8 ile en çok dava açılan suçlar olurken ikinci sırada %19,5 ile hürriyete karşı suçlar gelmektedir. Dolayısıyla çocuklar hakkında açılan davalardaki suç sayılarının yaklaşık %60'ı sadece bu iki suç türüne aittir. Telafisi mümkün olmayan en ağır suçlar olarak değerlendirilebilecek hayata karşı suçlarda ise bu oran %1 olarak görülmektedir.

Bir çocuğun işlediği bir fiilin ceza kanununu ihlal etmesi halinde çocuk suçluluğu ortaya çıkmaktadır. Literatüre bakıldığında, çocuğun kişilik gelişimini henüz tamamlayamaması ve cinsiyet, yaş, ergenlik dönemi, eğitim, aileye ilişkin nedenler, göç, şehirleşme, sanayileşme vb. nedenlerle suça yönelmesi dikkate alındığında suçlu çocuk ve çocuk suçluluğu kavramlarının kullanılmasının tercih edilmediği görülmekte; suçlu çocuk yerine *suça itilen çocuk* ya da *suça sürüklenen çocuk* ifadelerinin kullanılmasının daha uygun olduğu vurgulanmaktadır (Gökpınar, 2007). Alfieri'nin "Suçu cemiyet hazırlar, fert işler." sözü bu durumu özetlemektedir (Saldırım ve Karacık, 2001). Çocukların gelişimi sürecindeki her dönemin sonraki dönemleri etkilediği bilinmektedir. Diğer bir deyişle "Çocuklar donmamış beton gibidir, üzerlerine ne düşse iz bırakır.". Dolayısıyla bu dönemde maruz kaldıkları her şeyin henüz muhakeme yetenekleri tam anlamıyla gelişmemiş olan çocukların davranışları üzerinde önemli bir işlevinin olduğu açıktır. Çocuklar koşulsuz sevgiyle korunması ve desteklenmesi gereken bireylerdir. Suça sürüklenen çocuklar da ihtiyaç duydukları alanlarda yeterli desteği alamamış olduklarından aynı zamanda mağdur çocuk olarak değerlendirilebilir. Zira ÇKK'de de çocuk suçun işleyeni olmaktan çıkarılarak, o suça sürükleneni olarak kabul edilmiş ve böylece fail konumundaki çocuk aynı zamanda o suçun mağduru durumuna getirilmiştir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuğa uygulanacak olası yaptırımlarda, bunların çocuğun fiiliyle ve durumuyla orantılı olması ve suça sürüklenen çocuğun cezalandırılması değil korunması hedeflenmektedir (Aydın, 2009).

1.3.1. Suça Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumluluğu

Ceza sorumluluğu, bireyin suç işlediğinde tam anlamıyla bilince ve iradeye sahip olması temeline dayanır (Cantürk, 2005). Çocuk Mahkemeleri Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallar diğer adıyla Pekin Kurallarına (1985) göre çocuklar için ceza sorumluluk yaşı belirlenirken çocuğun zihinsel, ruhsal ve kültürel bakımdan olgun olduğu kabul edilen yaştan altında tutulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu açıdan her ülkenin kanunlarına göre ceza sorumluluğu açısından belirlediği yaş sınırları bulunmaktadır. Suça sürüklenen çocukların suçun yetişkinler tarafından işlenmesi durumundan ayrılmasında önemli bir kriter olan yaş sınırı dünya üzerinde 7-18 yaşları arasında değişmektedir. Bu açıdan sözleşmeye taraf ülkelerde bu genel ilke çerçevesinde kendi toplumsal yapısına uygun olduğunu kabul ettiği asgari yaş sınırları belirlenmiştir. Örneğin, Oklahoma (ABD), Hindistan, İrlanda, Pakistan, Sudan ve Hong Kong'da ceza sorumluluğunun başlangıç yaşı 7; Nevada (ABD), Washington, Kuzey İrlanda, İskoçya'da 8; İran'da (kız çocukları için) ve Malta'da 9; İngiltere, Galler, Avustralya, Malezya ve Yeni Zelanda'da 10; Yunanistan ve Hollanda'da 12; Fransa, New York (ABD), Illinois (ABD) ve Cezayir'de 13; İtalya, İspanya, Teksas (ABD), Bulgaristan, Macaristan ve Japonya'da yaşı 14; Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İran'da (erkekler için) 15'tir. Polonya, Portekiz ve Arjantin'de ise ceza sorumluluğunun başlangıç yaşı 16'dır. Belçika, Panama, Brezilya ve Lüksemburg'da ise cezai sorumluluk yaşı 18 olarak kabul edilmiştir (Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi, 2010, s.1).

Ülkemizde suça sürüklenen çocukların ceza ehliyeti, yaşa, duyma ve konuşma yetisine ya da farik ve mümeyyiz olup olmamaya göre değişkenlik göstermektedir. Burada farik olma doğru olanı, suç niteliğinde olandan ayırabilme ve uygulayabilme yeteneği olarak; mümeyyiz olma ise akli başında olma durumu şeklinde açıklanmaktadır. 765 sayılı TCK'de yer alan farik mümeyyizlik kavramı 5237 sayılı Yeni TCK ile terk edilerek bu kavram "işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ya da davranışlarını yönlendirme yeteneği" olarak tanımlanmıştır (Cantürk, 2005).

Türk Ceza Kanununda (2005) ceza sorumluluğu yaş küçüklüğüne göre üç ayrı grupta incelenmektedir:

a. Türk Ceza Kanununun 31/1. maddesinde 12 yaşını doldurmamış suça sürüklenen çocuklar hakkında; *“Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”* ifadesi bulunmaktadır.

“Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” başlıklı 2021 yılı istatistiğine göre; 2021 yılında 11 yaş ve daha küçük yaşta olan 3 bin 173 suça sürüklenen çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir (TÜİK, 2022).

b. Türk Ceza Kanununun 31/2. maddesinde 12-15 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar hakkında;

“Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz” ifadesi bulunmaktadır.

“Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” başlıklı 2021 yılı istatistiğine göre; 2021 yılında 12 yaşını doldurmuş olup 15 yaşını doldurmamış olan 35 bin 496 suça sürüklenen çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir (TÜİK, 2022).

c. Türk Ceza Kanununun 31/3. maddesinde 15-18 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar hakkında;

“Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz” ifadesi bulunmaktadır.

“Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” başlıklı 2021 yılı istatistiğine göre; 2021 yılında 15 yaşını doldurmuş olup 18 yaşını doldurmamış olan 93 bin 628 suça sürüklenen çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir (TÜİK, 2022).

1.3.2. Çocukların Suça Sürüklenmesindeki Risk Faktörleri

Suçla ilgili davranışların temelini doğum öncesine dayandığı ve bütün hayat boyunca genetik, biyolojik, bireysel ve çevresel faktörlerin karmaşık etkileşimleri sonucunda meydana geldiği kabul edilmektedir. Çocuk suçluluğunun nedenleriyle ilgili yapılan çalışmalarda, çocukların suça sürüklenmesine neden olan çok sayıda unsur bulunduğu görülmektedir (Ögel, 2014). Çocukların suça sürüklenmesinin altında yatan nedenlerin incelenmesi, suça

yönelmelerine neden olan risk faktörleri ile suçtan uzak kalmalarını sağlayan koruyucu faktörlerin belirlenmesi, suça sürüklenen çocuk sorunuyla ilgili etkili müdahale yollarının geliştirilmesi yönünden oldukça önemlidir (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2014).

Risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin sınıflandırılmasında birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan en sık kullanılan ve kabul edilen yaklaşım, temelini Bronfenbrenner'in (1977) Ekolojik Modeli'nden alan çok boyutlu psikososyal yaklaşımdır. Tüm faktörlerin birbirleriyle ilişkili olduğunu ifade eden bu çok boyutlu yaklaşımda ise risk faktörleri, sırayla bireysel, ailesel ve çevresel risk faktörleri şeklinde gruplandırılmaktadır. Devam eden bölümde de suça sürüklenen çocuklar açısından risk faktörleri modele uygun olarak bireysel, ailesel ve çevresel faktörler açısından incelenecektir.

1.3.2.1. Bireysel Faktörler

Suçta yönelik davranışlar açıklanırken bireysel risk faktörlerinin üzerinde durmak oldukça önemlidir. Öte yandan bireysel risk faktörlerinin suça sürüklenen çocukların gelişim düzeyine göre değerlendirilmesi gerektiği ve bu risk faktörlerinin diğer risk faktörleriyle etkileşimi neticesinde suça sürüklenmeye neden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (DeMatteo ve Marezyk, 2005).

Ergen ile yetişkin arasındaki tek farkın yaş olmadığı bilinmekte, ergenlik döneminin çocukluk ve yetişkinlik süreci arasındaki tehlikeli ve zikzaklı bir dönem olduğu ifade edilmektedir (Bayraktar, 2017). Ergenlik dönemi incelendiğinde, bu dönemde biyolojik yönden büyük bir değişimin yaşandığı, sosyal çevre ile farklı ilişkiler kurulduğu, ergenlere has psikolojik biçimlenmenin kazanıldığı bilinmektedir. Ergenlik dönemi, bireyin yaşamındaki diğer dönemlere kıyasla suça yönelme olasılığının en fazla olduğu dönem olarak öne çıkmaktadır (Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018). Yapılan bir çalışmada, suça sürüklenen ergenlerin, yasalara uyma konusunda daha düşük yeterlilikte ahlaki davranış sergiledikleri gösterilmiştir (Brugman ve Aleva, 2004). Shader (2001) tarafından yapılan bir çalışmada gelecek yıllarda ortaya çıkabilecek suçlu davranışının öngörülebildiği en iyi davranış özelliğinin 13 yaşından önce kendini gösteren saldırganlık davranışı olduğunu; birçok çalışma sonucuna göre de çocuklarda dürtüsellik, risk alma davranışı, hiperaktivite, dikkat ve konsantrasyon problemleri, düşük eğitim motivasyonu, düşük okul performansı ve düşük okula bağlılık gibi faktörlerin çocukların suça sürüklenmesi açısından yüksek risk teşkil edebildiğini ifade etmiştir.

Mizaç, suça yönelik davranışlarla ilgili genetik ve biyolojik temeli bulunan bireysel risk faktörlerinden biridir. Mizaç ile çocukların suça sürüklenmesi arasındaki ilişkiyi

inceleyen araştırmalara göre, kendini denetlemede güçlük ve olumsuz tepkiselliğin empati yapma ve ahlaki muhakeme benzeri değişkenlerle yakından ilişkili olduğu, ayrıca aile ve çevreyle ilgili faktörlerin etkisiyle davranış problemlerini ve olumsuz sosyal yaşantıları tetikleyebildiği ortaya konmuştur (Baglivio ve ark., 2016; DeLisi ve Vaughn, 2014). Davranışsal aktivasyon ve davranışsal inhibisyonun suça sürüklenen çocuklar üzerindeki etkisi araştırıldığında ise bir uyarana tepki olarak verilen korku, kaygı, utangaçlık duygularını içeren davranışsal inhibisyonun düşük seviyede bulunmasıyla dürtüsellik, hiperaktivite, agresyon ve yenilik arayışını içeren davranışsal aktivasyonun yüksek seviyede bulunmasının antisosyal davranışlar için risk faktörü olduğu bulunmuştur (Wasserman ve ark., 2003).

Suçta sürüklenen çocukların zeka düzeyiyle ilgili yapılan çalışmada, düşük zeka düzeyine sahip olan çocukların çoğunlukla davranışsal ve bilişsel dürtüsellik sergiledikleri ve bu durumun çocukları daha çok suça sürüklediği; düşük zeka seviyeli çocukların engellenme ve düşük başarı nedeniyle girebildikleri depresif duygu durumunun çocukları suça yönelme açısından daha riskli bir grup haline getirdiği ortaya konmuştur (Koolhof ve ark., 2007).

Madde kullanımı ve suça sürüklenme arasındaki ilişki farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Genel itibariyle suça sürüklenmenin mi madde kullanımına yol açtığı ya da madde kullanımının mı suça sürüklenmeye neden olduğu halen tartışılmaktadır. Zira madde kullanımı sonucunda bireyler davranışlarının kontrolünü yitirerek suç davranışına yönelebilirken aynı zamanda bağımlılık nedeniyle madde satın alabilmek için her türlü yola başvurarak suça yönelebilirler. Yapılan bir metaanaliz çalışmasında, ergenlik dönemindeki madde kullanımının çocukluk dönemindeki kullanıma kıyasla daha yüksek düzeyde risk oluşturduğu; alkol ve madde kullanımının ciddi bir risk faktörü olduğu bulunmuştur (Assink ve ark., 2015).

Psikiyatrik bozukluklar ile çocuklardaki suça süreklenme durumu arasında da ilişki olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. 2013 yılında 291 suça sürüklenen çocukla yapılan bir çalışmada çocukların %80'inin psikiyatrik problemlerinin olduğu ve bu çocukların travmatik stres bozukluğu, depresyon, anksiyete, öfke, dikkat sorunları ve davranış bozukluğu gibi rahatsızlıklara sahip olduğu belirtilmiştir (Moore ve ark., 2013). Bu konuya ilişkin yapılan başka bir meta analiz çalışmasında, suça sürüklenmeyle en çok ilişkili olan psikiyatrik problemlerin DEHB ve dürtüsellik olduğu ortaya konmuştur (Pratt ve ark., 2002).

Çocukların sahip oldukları nöropsikolojik faktörlerin de suça sürüklenme ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Nöropsikolojik faktörler ve bu faktörlerle suça sürüklenme arasındaki ilişkiler diğer bölümde ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

1.3.2.2. Ailesel Faktörler

Gladding'e (2007, s.6) göre aile, bireyler arasında biyolojik ve psikolojik bir ilişkinin bulunduğu, tarihsel, duygusal ve ekonomik yönlerden birlikteliğin mevcut olduğu ve kendini hanenin bir ferdi olarak algılayan kişilerin oluşturduğu bir birliktir. Çocukların karşılaştığı ilk sosyal grup olan aile, çocuğun en çok iletişim kurduğu, kimliğini edindiği, sosyal rolleri, ahlaki değerleri ve toplumsal normları öğrendiği yerdir. Dolayısıyla aile, çocuğun davranış ve tutumlarının şekillenmesinde en güçlü etkiye sahip olan sosyal gruptur (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Loeber (1990, s.16) suça sürüklenen çocuklara ilişkin risk faktörleriyle ilgili gerçekleştirilen çalışmaları taramış olup ebeveynlerin sağlık problemleri, evlilikle ilgili sorunları, yetersiz denetim ve disiplini, ilgisizliği, olumsuz tavırları, agresif davranışları, suça karışmaları ya da ebeveynlerden birinin yokluğu gibi unsurların çeşitli araştırmalarda risk faktörü olarak belirlendiğini ortaya koymuştur.

Genetik araştırmalar incelendiğinde, ailenin bir ferдинin suç işleminin, diğer aile bireylerinin de suça yönelmesiyle yüksek oranda ilişkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak buradaki husus, suçun kalıtsal olarak doğrudan transferi değil, suçla ilişkili olduğu bildirilen saldırganlık, zekâ düzeyi, dürtüsellik gibi genetik özelliklerin dolaylı yoldan çocuklara aktarılmasıyla suç davranışının gözlenme olasılığıdır (Ögel, 2014, s.7).

Anne ve babaların ebeveynlik becerilerinin niteliği, çocuklar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kendilerine yönelik olumsuz ebeveynlik tutumları sergileyen ebeveynlerle büyüyen çocukların, destekleyici ve baskıcı olmayan kontrol sahibi tutuma sahip ebeveynlerle büyüyen çocuklara kıyasla daha çok suça yöneldikleri ifade edilmiştir (Wright ve Cullen, 2001). Ailelerin çocukların davranışlarını doğru şekilde yapılandıramaması, çocuklarıyla aralarında güçlü ve sevgiye dayalı bir bağ kuramaması ve çocukları kontrolsüz bırakması çocukların suça sürüklenme ihtimalinin artmasına sebep olmaktadır. Bu anlamda ebeveynlerin tutarlı disiplin uygulamaları çocukların suç davranışını önlemede ve suç davranışından caydırmada önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Hoge ve ark., 1994). Ebeveynlerin disiplin ve denetim sağlamak için şiddete başvurması da çocukların davranış problemleri sergilemesi bakımından risk teşkil etmektedir. Çocukların ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete uğraması; gelecek yaşamlarında ahlaki değerleri tam olarak içselleştirememeye, antisosyal davranışlara ve suçluluğa kadar uzanan davranışsal ve bilişsel problemlere neden olabilmektedir (Ulukol, 2009). Fiziksel ve cinsel istismara uğrayan çocukların istismara uğramamış olan çocuklara göre gelecek yaşamlarında şiddet içeren davranışları daha sık sergilediği ortaya konmuştur (Lansford ve ark., 2012).

Yapılan araştırmalarda, ergenlerin suça sürüklenme olasılığı ile ebeveynlerin eğitim seviyesi arasında ters bir ilişkinin bulunduğu ifade edilmiştir (Gültekin Akduman ve ark., 2017). Zira ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasıyla davranışlarının çocuklar açısından önemini fark ederek daha bilinçli şekilde hareket etmeleri, ev ortamını çocuklar açısından daha uygun hale getirmek için çaba göstermeleri ve çocukların da eğitime devam etmesi konusunda rol model olmaları beklenebilir.

Araştırmalar incelendiğinde, parçalanmış ailelere sahip çocukların diğer çocuklara göre daha fazla suç işleme eğilimine sahip oldukları görülmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, yapısal olarak parçalanmış yani ebeveynlerin boşandığı ya da fiilen ayrı yaşadığı ailelere nazaran aile içi yoğun çatışmaların yaşandığı evliliklerin, suçluluk üzerindeki etkisinin daha çok olduğudur (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Biyolojik babaya sahip olmayan suça sürüklenen çocuklarla yapılan bir çalışmada; suça sürüklenme yaygınlığının babanın kayıp olduğu ve sevgisini göstermeyen bir annenin bulunduğu koşulda %62 oranında, parçalanmamış ancak çatışma bulunan ailede %52 oranında, parçalanmamış ve çatışmanın olmadığı ailede, sevgisini gösteren anneyle büyüyen çocuklarda ise %26 oranında olduğu, parçalanmış bir ailede sevgi gösteren anneyle büyüyen erkek çocuklarında ise %22 oranında bulunduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla, parçalanmış bir aileye sahip olmanın, çatışmalı bir ailede büyümek kadar güçlü bir risk faktörü teşkil etmediği ve sevgisini gösteren bir annenin varlığının babanın bulunmama halini dengelediği değerlendirilebilir (McCord, 1991).

Ailesel risk faktörlerinden diğeri de büyük ve kalabalık ailelerde yaşamaktır. Büyük ailelerde yaşayan çocukların ebeveynlerinin her çocuk için ayırabileceği maddiyat ve zaman kaynakları azalacağından çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklar üzerindeki kontrolleri azalmaktadır. Bu hususta belirleyici hususlardan önemli olanı ailelerin sosyoekonomik yapısıdır (Downey, 2001).

1.3.2.3. Çevresel Faktörler

Gelişim dönemleri incelendiğinde, çocukların özellikle ergenlik dönemine geçişle birlikte arkadaş çevresi birincil sosyalleşme alanı haline gelmektedir. Dolayısıyla bulunulan arkadaş grubunun niteliği ve olumsuz özellikler barındırıp barındırmamasının çocukların suça sürüklenmeleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Hele ki çocuğun olumsuz bir grup içerisinde kabul görmek, dışlanmamak ve gruba ait hissetmek gibi endişeleri varsa gruptaki diğer bireylerin davranışlarını taklit ederek bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışabilir ve böylece suça sürüklenebilir. Olumsuz bir arkadaş grubu, ebeveynlerinin sevgisinden yoksun olan ve ailesi tarafından denetimi sağlanmayan antisosyal çocuğun dikkatini ve ilgisini çekerek çocuğun

benlik kavramının gelişiminde negatif etkide bulunabilir (Susanu, 2019). Öte yandan bir çeteye katılarak çete üyesi rolünü üstlenen çocukların kriminal davranışlara sahip arkadaşlarıyla geçirdikleri zamana göre suça sürüklenme yönünden daha çok risk altında oldukları bulunmuştur (Walters, 2019).

Okul çocuğun bilgi edinme, gelişme, toplumsallaşma ve değer yargıları edinme gibi ihtiyaçları konusunda oldukça gerekli bir kurumdur. Çocukların okul ve eğitim motivasyonu da suça sürüklenme konusunda önemli bir faktördür. Yapılan bir çalışmada, literatüre paralel olarak, çocuğun okula olan bağlılığının azalmasıyla eğitimi yarıda bırakma durumunun gerçekleştiği ve bu durumun çocukların mükerrer şekilde suça sürüklenmesinde önemli bir risk faktörü oluşturduğu ortaya konmuştur (Erbay ve Gülüm, 2018).

Çocukların büyüdüğü ortam ve yaşamlarını sürdürdükleri yerlerin de suça sürüklenmeyi etkileyebildiği değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalarda, fiziksel açıdan yaşam şartları uygun olmayan, sürekli göç alan, yozlaşmış değerlerin ve normların kuşaktan kuşağa yoğun şekilde geçtiği, yüksek dozda madde ve alkol tüketiminin bulunduğu, toplumsal güvenliğin sağlanamadığı, suç ve suçlu oranlarının yüksek düzeyde olduğu mahalle ve semtlerde büyüyen çocukların suça yönelme ve suça devam etme oranlarının yüksek seviyelerde seyrettiği bildirilmiştir (Farrington ve Welsh, 2008).

1.4. Mağdur Çocuk

TDK'ye (2022) göre mağdur kavramı “Haksızlığa uğramış (kimse), kıygın” olarak tanımlanmaktadır. İngilizcede ise mağdur kavramı için “victim” sözcüğü kullanılmakta, bu sözcük geçmiş medeniyetlerdeki kurban kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktayken 15. yüzyılın sonlarından itibaren işlenen fiilin sonucunda ölen ya da yaralanan bireyleri tanımlamak amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Mağdur kavramının kapsamlı olarak tanımı ise Mendelson tarafından “fiziki, psikolojik, ekonomik, politik ve sosyal, aynı zamanda doğal nedenlere bağlı olarak zarara uğrayan birey” olarak yapılmıştır (Polat, 2014).

“Mağdur çocuk” kavramı ise herhangi bir nedenden dolayı zarar gören çocuk olarak açıklanmaktadır. Çocuğun ihmali, istismarı, şiddete uğraması, suça sürüklenmesi, göç etmesi, çalıştırılması veya ebeveyn kaybı gibi nedenler çocuğun mağduriyetine yol açabilmektedir (Aslan, 2019).

TÜİK tarafından 2022 yılında yayımlanmış olan “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar” başlıklı 2021 yılı istatistiğine göre; 2021 yılında mağduriyet nedeniyle güvenlik birimlerine toplam 207 bin 999 çocuk getirilmiş olup bu çocukların %10,6'sının takibi gereken olay mağduru çocukların oluşturduğu; 186 bin 14 çocuğun %57,4'ü yaralama,

%13,1'i cinsel suçlar, %12,4'ü aile düzenine karşı suçlar, %4,5'i tehdit, %12,6'sı da bu sebepler dışında kalan diğer sebeplerden dolayı mağdur olduğu görülmüştür. 2020 yılı istatistiğine bakıldığında, 2020 yılında mağduriyet nedeniyle güvenlik birimlerine 170 bin 961 çocuğun getirildiği ancak bir sonraki yılda bu sayının yaklaşık %22 oranında arttığı görülmektedir.

Çocukların mağdur olma hali ya da çocuklara yönelik yapılan kötü muameleler, literatürde “çocuk ihmal ve istismarı” olarak yer almaktadır (Polat, 2014). Çocuğa yönelik kötü muameleler; ihmal, fiziksel istismar, duygusal/psikolojik istismar ve cinsel istismar başlıkları altında dört grupta incelenmektedir (World Health Organisation [WHO], 2006). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabında (DSM-5) ise çocuğa yönelik istismar ve ihmal, “çocuğu boşlama”, “çocuğa bedensel sömürü”, “çocuğa ruhsal sömürü” ve “çocuğa cinsel sömürü” olmak üzere “çocuğa kötü davranma ve çocuğu boşlama sorunları” başlığı altında ele alınmıştır (APA, 2013). Kaplan (1996) çocuk ihmalini, başta ebeveynler olmak üzere, çocuğun bakımından sorumlu yetişkinlerin, temel gereksinimlerini karşılamada ihmalkâr davranmaları neticesinde, çocuğun fiziksel, duygusal veya sosyal gelişiminin engellenmesi şeklinde açıklamıştır. İhmal ve istismar kavramlarını birbirinden farklılaştıran asıl nokta; ihmalin pasif, istismarın ise aktif şekilde meydana gelmesidir (akt. İbiloğlu ve ark., 2018). Fiziksel istismar, çocuğun vücuduna karşı gerçekleştirilen kaza haricindeki her türlü yaralayıcı ve zarar verici davranışı kapsamaktadır. Fiziksel istismar, dışarıdan görülebilen zararlar tanınmasına karşın etkileri yalnızca vücut yaralanmalarıyla sınırlı kalmamakta ve çocukta çoğunlukla psikolojik, duygusal, sosyal ve zihinsel problemler de görülebilmektedir (Pelcovitz ve ark., 2000). Duygusal/psikolojik istismar, çocuğun ebeveynleri veya bakımverenleri tarafından gelişimsel açıdan uygun ve destekleyici bir ortamın sağlanamaması şeklinde tanımlanabilir. Çocuğun hareketlerinin kısıtlanması, küçümsemesi, suçlanması, tehdit edilmesi, korkutulması, reddedilmesi, çocukla alay edilmesi ve çocuğa yönelik ayrımcılık yapılması, düşmanca muamele edilmesi gibi davranışlar duygusal istismar davranışları olarak gösterilebilir (WHO, 2006). Çocuğun cinsel istismarı ise, bir çocuğun tam olarak anlamadığı ve bilgilendirilmiş rızasının bulunmadığı ya da gelişimsel açıdan çocuğun henüz hazır olmadığı ya da gerek yasaları gerekse toplumun sosyal normlarını ihlal eden herhangi bir cinsel davranışa çocuğun maruz kalması şeklinde tanımlanmaktadır (United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 2015). Çocuğa yönelik cinsel istismar biçimleri temas içermeyen ve temas içeren cinsel istismar olarak ayrılmaktadır. Çocuğa yönelik istismarlar içerisinde fark edilebilmesi en zor olan ve çoğunlukla gizli kalan cinsel istismar çocuk üzerindeki etkileri açısından önemli bir olgu olmakla birlikte bu kavram

çok geniş bir spektrumda kullanılmaktadır. Cinsel istismarın şiddet içermesi gerekli olmamakla birlikte, cinsel organı teşhirle başlayarak çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşu da dâhil olmak üzere vajinal veya anal penetrasyona kadar uzanan bir alanda cinsel istismardan bahsedilebilmektedir (Dokgöz ve Kar, 2018). Çocuğun ihmali ya da istismarı dışındaki diğer tüm suçlar neticesinde de çocuk mağdur sıfatıyla adli sistemde yer alabilmektedir.

Ulusal hukukumuzda bakıldığında; TCK'de (2005) mağdur çocuğun tanımının yapılmadığı, öte yandan mağdur çocuk kavramına dair yaş ayrımlarının düzenlendiği görülmektedir. TCK'nin 103. maddesi çocukların cinsel istismarı suçuna özgü düzenlenmiştir. İlgili maddenin 1. fıkrasında *“Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır.”* ifadesiyle cezanın niteliği açıklanmış; aynı fıkra kapsamında *“Cinsel istismar deyiminden; a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.”* ifadesiyle cinsel istismar tanımı yapılmıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise cinsel istismar suçunun nitelikli olması hali açıklanmıştır. TCK'nin 104. maddesinde ise reşit olmayanla cinsel ilişki suçu yer almaktadır. Buna göre *“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* Burada söz konusu olan suçun mağduru 15 yaşını bitirmiş ancak 18 yaşını tamamlamamış ve aynı zamanda fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş kişiler olarak anlaşılmaktadır.

1.4.1. Çocukların Mağduriyetindeki Risk Faktörleri

Çocukların suça sürüklenmelerindeki risk faktörlerinin benzer şekilde çocukların mağduriyeti açısından da risk teşkil ettiği ifade edilebilir. Zira her suça sürüklenen çocuk diğer taraftan mağdur çocuk olarak değerlendirilebilir. Çocuğun ihmali ve istismarında da bireysel, toplumsal, kültürel ve sosyal etkenler rol oynamaktadır. Çocuğun ihmali söz konusu olduğunda, farklı yaş dönemlerine göre risk faktörleri değişkenlik göstermektedir. Örneğin, ergenlik döneminde olan ve diğer aile bireylerinin bakımını üstlenen ya da evin ekonomik

geçimini sağlayan çocukların gelişimsel açıdan bazı ihtiyaçları gözden kaçırılarak ihmali söz konusu olabilir. Öte yandan daha özel bir yaklaşıma ihtiyacı olan, özel gereksinimli çocukların da bu konuda deneyimsiz ve yeterli bilgiye sahip olmayan ebeveynlere sahip olması halinde de ihmale ve istismara maruz kalma olasılıkları bulunmaktadır (Hicks ve Stein, 2015, s.225). Çocukların ebeveynlerin adeta bir eşyası olarak değerlendirildiği, yani çocuğun öz-değerinden çok olası ekonomik getirisine odaklanıldığı topluluklar ile fiziksel şiddetin terbiye aracı şeklinde kullanıldığı kültürlerde çocukların fiziksel istismara maruz kalma riskinin daha fazla olduğu ortaya konmuştur (Sedlak ve ark., 2010). Ebeveynlerin psikiyatrik bozukluklara sahip olması da çocuk ihmali ve istismarı konusunda önemli bir risk faktörüdür. Kendi ebeveyni tarafından istismara maruz kalan, tutarsız bir ebeveyn tutumuyla büyüyen ve bu nedenle depresyon veya travma sonrası stres bozukluğu öyküsü bulunan ebeveynlerin bu istismar davranışını özellikle erkek çocuklarına sergileyebilecekleri bulunmuştur (Petersen ve ark., 2014, s.77). Genel itibariyle çocuk ihmal ve istismarına yol açan toplumsal risk faktörleri ise; sosyal ayrışmalar, erken yaşta evliliğin normalleştirilmesi, kanunların işleyişinde aksaklıklar, çocuğa az değer verilmesi, savaşlar, yaygın silahlanma, terörün varlığı, şiddetin normalleştirilmesindeki artış, yetersiz akademik eğitim, sosyal ilişkiler ve komşuluk ilişkilerinin yetersiz olmasıdır (WHO, 2017).

1.5. Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklarla İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatürde suça sürüklenen çocuklarla ve mağdur çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; genel itibariyle çocukların suça sürüklenmesiyle ilişkili olarak ergenlik dönemi (Brugman ve Aleva, 2004; Güçlü ve Akbaş, 2019: 323; Ögel, 2014), erken yaşta görülen davranış problemleri (Fergusson ve ark., 2005; Shader, 2001), psikiyatrik bozukluklar (Moore ve ark., 2013; Pratt ve ark., 2002), aile yapısı (Köknel, 2001; Thompson ve Bynum, 2016), ebeveynlik özellikleri (Loeber, 1990; Wright ve Cullen, 2001), madde kullanımı (Assink ve ark., 2015; Belenko ve ark., 2017; Köksal, 2014), toplumsal problemler (Farrington ve Welsh, 2008; Gönültaş ve Kelebek, 2017; Neto, 2009), arkadaşlık ilişkileri (Gül ve Güneş, 2009; Susanu, 2019; Walters, 2019) ve eğitim hayatı (Cullen ve ark., 2008; Erbay ve Gülüm, 2018; Maguin ve Loeber, 1996) konularına odaklanıldığı; çocukların mağduriyetiyle ilişkili olarak ise cinsiyet (Priebe, 2009; Fuller-Thomson ve Agbeyaka, 2020; Ullman ve Filipas, 2005), yaş (Cammack ve Hogue, 2017; Finkelhor ve ark., 2005), aile yapısı (Mansbach-Kleinfeld ve ark., 2015; Santrock, 2012; Straus ve Smith, 2017), ebeveyn tutumları (Giardino ve ark., 2018; Putnam, 2003), arkadaşlık ilişkileri (Hébert ve ark., 2017; López ve ark., 2012) ve toplumsal problemler (Doidge ve ark., 2017; Hinds ve Giardino,

2017) konularına odaklanıldığı görülmüş; bu çalışmada ise objektife yakın değerlendirme yapmak amacıyla suça sürüklenen ve mağdur çocukların nöropsikolojik özellikleri ile dikkat yanlılıklarının kontrol grubuna göre farklılık gösterip göstermediği üzerine çalışılması amaçlanmıştır.

1.6. Yürütücü İşlevler

Yürütücü/yönetici işlevler, birçok farklı alanda bulunan araştırmacılar tarafından çalışılan bir konu haline gelmiştir. Adli nöropsikoloji de bu alanlardan biri olup adli süreçleri nöropsikolojik ilkeler ve uygulamalar bağlamında değerlendirmektedir (Hom, 2003). Bu kavram üzerine her ne kadar yaygın şekilde çalışmalar yapılırsa da araştırmacıların yürütücü işlevler kavramı hakkında anlaşılmaya vardıkları ortak bir tanım bulunmamaktadır (Martin ve Failows, 2010). Aynı şekilde yürütücü işlevlerin bileşenleri ve nasıl ölçüleceğine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Devam eden bölümlerde farklı tanımlara ve açıklamalara yer verilerek yürütücü işlevler kavramı açıklanacaktır.

1.6.1. Yürütücü İşlevlerin Tanımı

Yürütücü işlev tanımı yapılmadan önceki dönemde Baddeley ile Hitch (1974) tarafından merkezi yönetici kavramı ortaya konmuştur. Ancak o tarihte merkezi yönetici kavramı çalışma belleği çerçevesinde tanımlanmış ve çalışma belleğinin merkezi yönetici bileşeniyle birlikte fonolojik döngü ve görsel mekânsal kopyalama bileşenlerinden oluştuğu bir model oluşturulmuştur (Baddeley ve Della Sala, 1996). İlerleyen süreçte bu modele epizodik tampon eklenmiş ve çok bileşenli bir çalışma belleği modeli oluşturulmuştur (Baddeley, 2000). Diğer taraftan araştırmacılar yürütücü işlevler hakkında daha kapsamlı tanımlamalar yapmıştır.

Welsh ve Pennington (1988) tarafından yürütücü işlevler, gelecekteki bir hedefe ulaşmak amacıyla o duruma ilişkin problem çözme kurulumunu devam ettirme yeteneği şeklinde açıklanmıştır. Buradaki problem çözme kurulumu; bir tepkiyi engelleyebilme niyetini, gelecekteki hedefe ulaşmak için bilgilerin belleğe kodlanmasını ve yapılacak eylemlerin planlanması gibi süreçlerin bir ya da daha fazlasını kapsayabilmektedir.

Pennigton ve Ozonoff (1996) yürütücü işlevlerin altı ayrı başlıkta incelenebileceğini ortaya koymuşlardır. Bunlar; kurulumu değiştirebilme/bozucu etkiye karşı koyabilme, planlama, çalışma belleği, bağlamsal bellek, ketleme ve zamansal-mekansal olarak olayları bütünleştirebilme/akışkanlıktır.

Hughes ve Graham (2002), yürütücü işlevlerin amaca yönelik davranışlardan sorumlu olan bir dizi bilişsel süreci içeren şemsiye bir terim olduğunu ortaya koymuştur. Benzer

şekilde, Sue Baron da (2004) yönetici işlevlerin şemsiye bir terim olduğunu ifade etmiş; bu konuda yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan çeşitli teorik bakış açıları ile ampirik ve klinik verilerin bir sonucu olarak, yürütücü işlevlerin ketleme, bilişsel esneklik, çalışma belleği ve kurulumu değiştirme gibi bileşenlerinin daha belirgin hale geldiğini belirtmiştir.

Zelazo ve arkadaşları (2003) yürütücü işlevleri sıcak ve soğuk yürütücü işlevler olmak üzere iki ayrı grupta ele almıştır. Buna göre soğuk yürütücü işlevler bilişsel süreçlere karşılık gelmekteyken sıcak yürütücü işlevler duygu ile ilgili süreçlere karşılık gelmektedir. Sıcak yürütücü işlevler duygu ve motivasyonun düzenlenmesiyle ilgili problemlerde kullanılırken soğuk yürütücü işlevler genellikle bağlamsal ve soyut problemler için görev almaktadır.

Goldstein ve arkadaşları (2004) tarafından yürütücü işlevler; kişinin herhangi bir faaliyete dikkatini verebilmesine, yaratıcı ve esnek şekilde düşünebilmesine, duygularını yönetebilmesine, dürtülerini kontrol edebilmesine, etkinlik planlaması yapabilmesine ve başlatabilmesine, performansı hakkında öz-değerlendirme yapabilmesine, hatırlamasına ve önemli bilgileri ustaca yönetebilmesine olanak sağlayan beceriler olarak açıklanmıştır.

Seligman ve arkadaşları (2008) yürütücü işlevleri, ön ve arka beyin bölgelerindeki çeşitli duyu sistemlerindeki bilgileri kullanarak ve gerektiğinde değiştirerek bireylerin davranışlarını modüle eden ve üreten yüksek bilişsel süreçler olarak tanımlamıştır. Bu işlevler, amaca yönelik eylemler ile gündelik hayattaki birbirinden bağımsız faaliyetleri yönetirken dikkatle alakalı kaynakların kontrolü esnasında gerekli olan davranışsal ve bilişsel bileşenleri kapsamaktadır.

Öktem (2009) ise yürütücü işlevleri, bireylerin bağımsız ve amaca yönelik davranışlarını başarılı şekilde gerçekleştirmesine hizmet eden ve karmaşık bir dikkate dayalı olan işlevler olarak tanımlamıştır (akt. Çapa Tayyare, 2020).

1.6.2. Yürütücü İşlevlerin Bileşenleri

Yürütücü işlevlerin tanımlanmasında ortak bir görüş olmadığı gibi yürütücü işlevlerin bileşenlerinin neler olduğuna dair de farklı görüşler ve ayrımlar bulunmaktadır. Bu konuya dair en ciddi tartışmalardan biri yönetici işlevlerin tek boyutlu mu yoksa çeşitli alt boyutlara mı sahip olduğudur (Best ve Miller, 2010). Ancak son araştırmalara göre, Miyake ve arkadaşlarının (2000) önerdiği gibi, yürütücü işlevlerin bütüncül bir modele sahip olduğu ve temel olarak üç bileşenden oluştuğu kabul görmektedir. Bu bileşenler ketleme (inhibitory control), çalışma belleği (working memory) ve bilişsel esneklik (cognitive flexibility) olarak belirtilmektedir (Diamond, 2013; Rosen ve ark., 2019).

1.6.2.1. Ketleme/İnhibisyon Kontrolü

Ketleme içerden gelen yatkınlığa ve dışardan gelen uyaranlara karşı bireyin dikkatini, , düşüncelerini, davranışını ve duygularını kontrol edebilmesi ve daha uygun/gerekli davranışı sergileyebilme becerisidir (Diamond 2013). Diğer bir tanıma göre değişen beklentilerin dikkate alınarak bozucu etki neticesinde alışlagelmiş davranış örüntüsünün bastırılabilmesi yeteneği olarak açıklanmaktadır (Spreeen ve Strauss, 1991). Dikkat ketlemesi, seçilen şeye odaklanmayı sağlamaktadır. Buna göre bazı uyaranlar görmezden gelinebilirken belirli bir hedefe yönelik durumlara dikkatin yöneltmesi tercih edilebilir (Posner ve DiGirolama, 1998). Çalışma belleğine hizmet eden bilişsel ketleme ise istenmeyen ya da yabancı düşüncelere direnç göstermeyi sağlamaktadır (Diamond, 2013). Davranışsal ketleme ise baskın haldeki bir davranışı baskılayabilme, süregelen bir davranışı durdurabilme ve birbiriyle çekişmeli olan durumlarda istenen davranışın sergilenebilmesi becerisidir (Barkley, 1997). Davranışsal ketleme diğer bir deyişle öz-kontrol becerisi özetle dürtüsel davranmama ile ilişkilidir. Diğer bir yönüyle de daha ilginç işler yapabilme ya da daha iyi zaman geçirebilme cazibesine rağmen doyumun ertelenerek görevde kalma disiplinine sahip olmakla ilgilidir (Diamond, 2013).

1.6.2.2. Çalışma Belleği

Çalışma belleği sınırlı bir kapasiteye sahip olup öğrenme, anlama ve akıl yürütme gibi karmaşık eylemler için gerekli olan bilgiyi geçici şekilde saklayan ve işleyen, uzun süreli bellek ile eylem arasında arayüz görevi görerek düşünce süreçlerini destekleyen bir bilişsel sistemdir. Çalışma belleği üzerine de birçok yaklaşım bulunmaktadır. Ancak çoğu teori, çevresel tabanlı depolama sistemlerinin bulunduğu sınırlı dikkat kapasitesine sahip olan sistem ihtiyacı üzerinde fikir birliğine sahiptir (Baddeley, 2003). Çalışma belleği, aktarılan bilgiyi hızlı ve aktif olarak geri alınabilir halde tutmak amacıyla dikkati kontrol edebilme yeteneği olarak da tanımlanabilir. Buna ek olarak, çalışma belleği kapasitesi gelen bilgiyi koruyabilme yeteneğini yansıttmasının yanında akıcı zekanın gereksiz bilgileri devre dışı bırakabilme yeteneğine de sahiptir (Engle, 2002). Zira çalışma belleği ve ketleme/inhibisyon kontrolü birbirini destekleyerek çalışmaktadır. Çalışma belleği sözel ve görsel-uzamsal olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. İlk bakışta alakasız gibi görünen öğeler arasındaki ilişkileri görebilme ve bütündeki parçaları ayırabilme yeteneği için çalışma belleği ciddi önem taşımaktadır. Öğelerin parçalanarak yeni aşamalarla birleştirilmesini içeren yaratıcılık olgusunun çalışma belleği kapasitesiyle ilişkisi bulunmaktadır (Diamond, 2013).

1.6.2.3 Bilişsel Esneklik

Bilişsel esneklik, bir konuya dair düşünme biçimini değiştirebilmeyi, yanıldığını kabul edebilmeyi, değişen taleplere ya da önceliklere uyum gösterebilmeyi, ani ve beklenmeyen fırsatlardan yararlanabilecek şekilde esnek olmayı içermektedir (Diamond 2013). Bilişsel esneklik kavramı davranış esnekliği ile dikkat esnekliği bileşenlerini içermektedir (Garon ve ark., 2008). Bilişsel esneklik bakış açısındaki değişimini de kapsamaktadır. Bu değişim için önceki bakış açısından vazgeçmek ve çalışma belleğine yeni bakış açısını iletme gerekmektedir. Benzer şekilde bilişsel esneklik problem çözme sürecinde işe yaramayan yolun değişimini ve yeni bir yol bulmayı da sağlar. Dolayısıyla bilişsel esneklik temel iki bileşenin, yani ketleme ve çalışma belleğinin, üzerine inşa edilir ve gelişimi diğerlerine nazaran daha geç olur (Diamond, 2013).

1.6.3. Yürütücü İşlevlerin Nöroanatomisi

Yürütücü işlev fonksiyonları ile frontal lob fonksiyonları kavramları nöropsikoloji alanında genellikle birbirlerinin yerine kullanılagelmiştir (Welsh ve Pennington, 1988). Yapılan çalışmalarda beyin korteksinin yaklaşık üçte biri oranındaki alanı frontal lobun oluşturduğu; motor korteks, prefrontal korteks ve premotor korteks olmak üzere üç ana frontal lob bölümünün yürütücü işlevlerden sorumlu olduğu ortaya konmuştur (Fuster, 1989). Prefrontal korteks, tüm kortekste yaklaşık %33 oranında bir alana sahiptir (Öktem, 2013). Frontal lobun önemli bir parçası olan prefrontal korteksin kortikal sistemlerin aktif hale gelmesinde, inhibe olmasında ve adaptif şekilde çalışmasında önemli bir işlevinin olduğu ortaya konmuştur (Mesulam, 2000). Fonksiyonel görüntüleme teknikleri vasıtasıyla, frontal lobda bulunan birtakım fonksiyonel aktiviteler ile yürütücü işlevler arasında yakın bir ilişkinin bulunduğu görülebilmektedir (Golman-Rakic ve Leung, 2002). Ancak yapılan çalışmalara göre, yürütücü işlevlerden sorumlu olan tek beyin bölgesinin frontal lob olmadığı; beyindeki subkortikal bölgelerin de yönetici işlevlerin sürdürülmesinde önemli bir rolünün bulunduğu ifade edilmektedir (Fuster, 2000). Bu subkortikal bölgelerden üçünün yürütücü işlevlerle ilişkili olduğu belirtilmiş; bahsi geçen bölgeler dorsolateral prefrontal döngü, orbitoprefrontal döngü ve anterior singulat döngü olarak ortaya konmuştur (Alexander ve ark., 1986). Dorsolateral prefrontal döngünün görevleri; çalışma belleği, dikkatin oryantasyonu, planlama, problem çözme ve bilişsel esneklik işlevleridir (Alvarez ve Emory, 2006). Orbitoprefrontal döngünün ise; dürtü kontrolü, sosyal ve çevresel olarak uyumlu davranışlar sergilenmesi ve öznel duygusal tepkiler üzerinde etkili bir rolü bulunmaktadır (Rolls ve Grabenhorst, 2008). Anterior singulat döngünün rol aldığı süreçler; dürtüler, deneyim,

davranışın harekete geçirilmesi, uygunsuz tepkilerin engellenmesi, karar verme ve motivasyondan oluşmaktadır (Allman ve ark., 2001). Prefrontal korteksin (PFK) sağ ve sol hemisferlerindeki farklılığa bakıldığında ise; sağ PFK'nin epizodik bellek işlevleri ve bilginin geri çağırılmasından sorumlu olduğu, sol PFK'nin ise semnatik bellek işlevleri ve bilginin kodlanmasından sorumlu olduğu ifade edilmiştir (Babacan Yıldız, 2015).

1.6.4. Yürütücü İşlevlerin Gelişimi

Frontal lobun belli bölgeleri erken çocukluk döneminde hızla gelişmesine ve değişmesine rağmen genel itibariyle beyindeki diğer bölgelere göre daha geç gelişmektedir (Anderson ve Reidy, 2012). Yürütücü işlev becerilerinin gelişimi prefrontal korteksin gelişimiyle paralel şekilde seyretmekte ve prefrontal korteksin olgunlaşması da bireylerin yetişkinlik dönemlerine kadar devam etmektedir (Powell ve Voeller, 2004). Prefrontal korteksin gelişimiyle artan yürütücü işlev becerileri aynı zamanda çevresel uyaranlar ve deneyimler tarafından da etkilenmektedir (Diamond, 2013). Örneğin; uyaran sağlama, duyarlılık, özerkliği destekleyici veya saldırganca davranışlar gibi ebeveynlere ait bazı davranışların çocuklardaki yönetici işlev becerileriyle ilişkisinin bulunduğu raporlanmıştır (Fay-Stammbach ve ark., 2014). Benzer şekilde çocuğun yaşadığı ev ortamındaki (Hughes ve Ensor, 2009) ve mahalle ortamındaki (St. John ve Tarullo, 2019) düzensiz şartların ve kaosun çocukların yürütücü işlev becerileri üzerinde etkisinin bulunduğu ortaya konmuştur. Prefrontal korteksin bireylerin hayatlarındaki ikinci on yıllık kısmında olgunluğa eriştiği belirtilmektedir (Bodimeade ve ark., 2013).

Yürütücü işlev becerilerinin hayatın henüz ilk yılında ortaya çıktığı ve çocuklarda iki ila beş yaş arası dönemde önemli gelişmelerin meydana geldiği ifade edilmiştir (Zelazo ve Müller, 2002). Yapılan araştırmalara göre çocuklarda en başta gelişen yürütücü işlev bileşeni çalışma belleğidir (Garon ve ark., 2008). Dürtüsel tepkileri bastırmayla ilişkili olan dikkat kontrolünün ise bebeklerin 7. ve 12. aylarında belirginleştiği ortaya konmuştur. Daha sonra üç yaş itibariyle ketleme/inhibisyon kontrolüyle birlikte bilişsel esneklik işlevi gelişmeye başlamaktadır. En erken dönemde ortaya çıktığı düşünülen çalışma belleği becerisinin 16 yaş civarında geliştiği düşünülmektedir. Stratejik planlama, hedef belirleme, organizasyon ve düşünme becerilerinin ise geç ergenliğe yani 21 yaş civarına dek süren olgunlaşma sürecinin bulunduğu açıklanmıştır. (Anderson ve ark.,2010).

1.7. Dikkat

Dikkat, zihinsel aktivitenin bir konsantrasyonu olup insan beynindeki bilişsel süreçlerin, çevrenin ve hafızanın sınırlı kısımlarını alabilmesine izin verir (Matlin, 2009). Dikkat kavramı hakkında yapılmış pek çok tanım bulunmaktadır.

Meldman dikkat kavramı hakkında psikoloji ve psikiyatri literatüründe yer alan tanımlamaların bir listesini hazırlamış ve hazırladığı listeye göre dikkat kavramı; farkındalık hali, bilinç düzeyi, kuvvet, bir işlev, bir süreç, uyanıklık hali, bir yönelim reaksiyonu olarak çeşitli şekillerde tanımlanmıştır (akt. Shinar, Zaidel, Pearlberg, 1978).

Baymur (1994) dikkat kavramını; çevrede bulunan çeşitli uyaranlar arasından sadece o anda bireyin gereksinimleri ve hedefleri doğrultusunda ihtiyaç duyduğu şey ile ilgilenmesine yarayan sinir sisteminin en önemli bileşeni olarak açıklamıştır. Diğer bir deyişle dikkat mekanizması, algının aktif ve seçici yanı olup gelen verilerin hafızaya aktarılıp aktarılmayacağına karar vererek ihtiyaç duyulmayan uyaranlara odaklanmayı önlemektedir.

Eyesenck ve Keane (2000) tarafından dikkat kavramı, duyu organları vasıtasıyla ulaşılabilen ve bu sayede farkında olunan fenomenal çevrede ortaya çıkan uyarıcılara zihinsel alıcıların yönlendirilme süreci olarak açıklanmıştır.

Franken (2003); çekici ya da itici vasıftaki belirgin uyarıcıların bireylerin bilişsel mekanizması tarafından sınıflandırılması olarak dikkat kavramını açıklamıştır. Franken'e (2003) göre, organizma açısından yaşamsal bir önemi bulunan dikkat işlevi, organizmanın sürekli maruz kaldığı sınırsız sayıdaki uyarıcı arasından gerekli olan bilginin seçilmesini sağlayarak organizmaya amaca odaklanarak hareket etme imkânı verir. Bunu da otomatik bir şekilde ödül veya cezayı öngören motivasyonel bir anlamlılığı bulunan ipuçlarına yönelerek yapar. Dikkatin ve motivasyonun bazı uyarıcılara yaklaşmayı ya da onlardan kaçınmayı sağlama gibi benzer hedeflere ulaşmak için çalıştığını ifade etmektedir.

Bireylerde dikkat işlevinin sağlıklı olması halinde yönelim, dikkati sürdürme ve konsantrasyon gibi becerilerinde problem yaşanmadığı ancak dikkat işlevlerinde bozukluk olması halinde zihinde karışıklık ile birlikte konsantrasyon ve dikkati sürdürmede güçlük gözlenebildiği ifade edilmiştir. Diğer bilişsel süreçlerle olan ilişkisi nedeniyle dikkat işlevlerinin sağlıklı olması özellikle bellek işlevleri olmak üzere diğer tüm bilişsel işlevler açısından önemli bir önkoşul olarak ortaya çıkmaktadır (Mesulam, 2000).

1.7.1. Dikkat Türleri

Tüm bellek işlevlerinin yürütülmesi açısından önkoşul olarak belirtilen dikkat işlevi hakkında literatürde farklı tanımlar ve açıklamalar olduğu gibi dikkatin türleri hakkında da

farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. İlgili çalışmada ise dikkat ve hedef uyarıcı arasındaki ilişkiye göre yapılmış olan sınıflandırmaya yer verilecektir. Bu sınıflandırmaya göre dikkat; sürdürülen dikkat, seçici dikkat ve bölünmüş dikkat olarak üç başlığa ayrılmaktadır.

Sürdürülen dikkat, sürekli ve tekrarlayan bir aktiviteyi belirli bir süreliğine tutarlı bir davranış sergileyerek sürdürme yeteneğini ifade etmektedir. Sürdürülen dikkati bozulan bireylerin bir göreve yalnızca birkaç saniye ya da dakika odaklanabildikleri veya kısa sürelerde dahi dikkat performanslarında önemli ölçüde dalgalanmaların görülebildiği açıklanmıştır. Yüksek düzeydeki sürdürülen dikkat, bireyin zihninde aynı anda birden çok bilgiyi tutabilme ile kontrol edebilme yeteneğini barındıran zihinsel kontrolü veya çalışma belleği yapısını kapsamaktadır (Mateer ve ark., 1996).

Bölünmüş dikkat, birden çok uyarıcının varlığında kullanılan dikkat kapasitesidir. Bireylerin sınırsız sayıdaki uyarıcılar arasında en az iki uyarıcıya odaklanması gerektiği durumlarda devreye girmektedir. Organizmanın en az iki uyarıcıya bilinçli şekilde dikkatini yöneltmesi halinde bölünmüş dikkatten bahsedilebilir (Pashler, 1998).

Seçici dikkat, dikkati dağıtan ya da çeldiren uyarıların varlığında davranışsal veya bilişsel bir seti sürdürme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Seçici dikkat konusunda eksiklikleri olan bireyler, hem dış görseller ve sesler hem de iç çeldiriciler (endişeler, zihinsel geviş getirme, duyular veya düşünceler) dahil olmak üzere, dışsal veya alakasız uyarılar nedeniyle kolayca görevden çekilmektedir (Mateer ve ark., 1996).

Seçici dikkat; otomatik dikkat ve kontrollü dikkat süreçleri olarak iki farklı şekilde gerçekleşmektedir. Kontrollü dikkat evresi, bireylerin ilgili uyarıyı aktif şekilde araması halinde geçerli olan, kontrollü, farkındalığa dayalı, yönlendirilmiş bir süreçtir. Yukarıdan aşağıya olan bu süreç prefrontal korteksle ilişkilidir. Otomatik dikkat evresi ise, bireylerin kontrolü ve farkındalığı dışında, herhangi bir sürprizle, tehditle ya da beklenmedik bir uyarı ile karşılaşması durumunda işleyen bir süreçtir. Aşağıdan yukarıya olan bu süreç ventral prefrontal korteks ve temporoparietal korteksle ilişkili olup uyarıya karşı dikkat yanlılığı meydana getirir (Cisler ve Koster, 2010).

Yapılan araştırmalara göre çocukların odaklanmış dikkat kapasitesinin yaklaşık 7 yaş döneminde geliştiği, dikkati sürdürebilme yeteneği gelişiminin ise ergenlik dönemine kadar devam ettiği ortaya konmuştur (McKay ve ark., 1994). Çocukların dikkat gelişimi ile yaş döneminin dikkat performansındaki etkileri birtakım görevlerle ve nöropsikolojik testlerle incelenebilmektedir. Seçici dikkat testleri açısından gerekli olan frontal lob bölgesiyle ilişkili olan ketleme ve kurulum oluşturma gibi prosesler çocukluk çağı boyunca gelişmektedir (van der Molen, 2000).

1.7.2. Dikkat Yanlılığı

Dikkat yanlılığı, bireyin bir uyarıcıya dikkatini yöneltmesi, bir uyarıcıdan dikkatini uzaklaştırması ve iki uyarıcının olduğu durumlarda bir uyarandan diğer uyarana dikkatini kaydırması olarak üç şekilde açıklanabilmektedir (Posner ve ark., 1980). Benzer şekilde, bireylerin yaşantılarıyla ve deneyimleriyle ilişkilendirdiği nesne ve olaylara yönelme eğiliminin daha fazla olması şeklinde de tanımlanabilir. (Miller, 2013). Bahsi geçen eğilim dikkat yanlılığı olarak yer almaktadır.

Çevremiz şekil, renk, boyut ve hareket bakımından değişken ve öznel olarak farklı duygusal anlamlar barındıran özelliklerle çevrilidir. Dolayısıyla, çevredeki önemli bilgilerin başarılı olarak seçilebilmesi için özel dikkat kaynaklarına gereksinim duyulmaktadır. Ani yüksek sesler ve ani hareketler gibi tehdit barındırdığı atfedilen çevresel uyaranlar diğer uyaranlara nazaran kişinin dikkatini daha çabuk çeker. Zira evrimsel bakış açısına göre, tehditlere karşı duyarsız olmamak ve olabildiğince tehlikeden kaçınmak hayatta kalabilmek için gerekli bir koşuldur. Dikkat yanlılığı, nötr uyaranlardan ziyade tehditsel uyaranlara karşı seçici bir şekilde katılma süreci olarak açıklanmaktadır (Eysenck, 1992). Bununla birlikte Wells ve Matthews (1994) tarafından belirli uyaranlar (örn. kızgın yüz) ve bireyin hedefleri (örn. reddedilmekten kaçınma) arasındaki ilişki sebebiyle tehlide karşı dikkat yanlılığının olduğu öne sürülmüştür. Diğer bir çalışmada ise hedefe ilişkin uyaranların olması durumunda tehlide yönelik dikkat yanlılığının geçersiz hale geldiği gösterilmiştir (Vogt ve ark., 2013). Yapılan çalışmalarda, bireyler tehditsel uyaranlara maruz kaldıklarında, farkındalıkları dışında otomatik olarak amigdalanın aktive olduğu gösterilmiştir. Genellikle aşağıdan yukarıya dikkat süreci olarak adlandırılan bu sürecin, bilinçli kontrol dışında meydana geldiği belirtilmektedir (Adolphs ve Tranel, 2004). Tehlikeyle ilişkilendirilen uyarandan dikkati ayırarak diğer uyarana yönlendirilmesi ise dikkatin kaydırılması şeklinde açıklanmaktadır (van Rooijen ve ark., 2017).

1.8. Yürütücü İşlevler ve Dikkat Yanlılığına İlişkin Çocuklarla Yapılan Araştırmalar

Miller (1997) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, ergenlerin şiddet davranışlarıyla yürütücü işlevleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre şiddet davranışı yüksek olan grubun kontrol grubuna göre Wisconsin Kart Eşleme Testi (WCST)'nin neredeyse bütün kategorilerinde daha düşük skorlar elde ettiği ortaya konmuştur.

Dagleish ve arkadaşlarının (2001) yaptığı çalışmada ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı almış 9-17 yaş arasındaki çocuklardan oluşan çalışma grubunun tanı

almamış kontrollere göre sosyal tehlike barındıran uyaranlara karşı seçici olarak daha fazla dikkatlerini yönelttikleri, depresyonla ilişkili olan uyaranlardan dikkatlerini kaçırdıkları ve bu kaçınmanın yaşla birlikte azaldığı gösterilmiştir.

Beers ve De Bellis'in (2002) cinsel ya da fiziksel yollarla olumsuz muameleye maruz kalmış 14 ergen ve bu ergenlerle sosyodemografik olarak eşleştirilen 15 sağlıklı ergeni WCST, Stroop Testi ve Sayı Dikkat Testi kullanarak karşılaştırdıkları bir çalışmada, olumsuz muamele sebebiyle TSSB tanısı alan grubun olumsuz muameleye maruz kalmamış olan sağlıklı kontrol grubuna göre yürütücü işlev ve dikkat açısından anlamlı olarak azalan bir performans gösterdikleri bulunmuştur. TSSB tanılı ergenlerin daha fazla dürtüsellik gösterdikleri ve dikkatlerinin dağıldığı; dikkatlerini ölçen uzun süreli testlerde de daha çok hata yaptıkları bulunmuştur.

Rosser ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada, eroin madde bağımlılığı bulunan ergenlerin frontal lob işlevlerini ölçen bir görev olan Hanoi Kuleleri performansı, sağlıklı kontrol grubuyla kıyaslanmış; bulgulara göre, eroin madde bağımlısı olan ergenlerin görevleri tamamlarken daha çok hamle sayısı yaptığı, öte yandan görevleri sağlıklı kontrollere göre daha kısa bir sürede tamamlandığı bulunmuştur.

Yürütücü işlevlerin sosyal biliş işlevlerini ölçen Gözlerden Zihin Okuma testinin uygulandığı bir çalışmada, alkol bağımlısı ebeveynlere sahip olan çocukların test performanslarının sağlıklı ebeveynlere sahip olan çocukların performanslarına göre daha düşük olduğu bulunmuştur (Hill ve ark., 2007).

Fikke ve arkadaşlarının (2011) lise çağındaki ergenlerle yaptığı bir çalışmada; çeşitli psikiyatrik hastalıklara sahip olan ve kendine zarar verme davranışı sergileyen ergenler kendilerine verdikleri zararın şiddetine göre sınıflandırılmış ve sağlıklı yürütücü işlevlere sahip olan ergenlerle karşılaştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, yüksek şiddetli kendine zarar verici davranışlar sergileyen gruptaki ergenlerde çalışma belleğinde bozukluklar saptanırken, düşük şiddetli kendine zarar verici davranışlar sergileyen gruptaki ergenlerde inhibisyon kontrolünün bozulduğu bildirilmektedir.

Yürütücü işlevlerin kuşak yönünden incelendiği bir çalışmada 3-11 yaş arası çocuklardan özkontrolü daha kötü olanların, 30 yıl sonra özkontrolü daha iyi olan çocuklara göre ekonomik kazançlarının daha az, sağlık durumlarının daha kötü ve suç işleme eğilimlerinin daha fazla olduğu saptanmıştır (Moffitt ve ark., 2011).

Kayan'ın (2014) kaygı yakınmaları olan çocuk ve ergenlerde dikkat yanlılığını ölçtüğü çalışmasında; Dot-probe Dikkat Yanlılığı Testindeki ayrışma indeks puanının hem kaygı bozukluğu tanısı bulunan çocuk ve ergenlerden oluşan çalışma grubunda hem de herhangi bir

tanı almamış çocuk ve ergenlerden oluşan kontrol grubunda pozitif olduğu, ayrışma indeks puanının çalışma grubunda kontrol grubuna kıyasla daha yüksek olmasına rağmen aradaki farkın istatistiksel anlamlılığının bulunmadığı ifade edilmiştir.

Hırsızlık suçu iddiasıyla 12-18 yaş arasındaki erkek ergenlerle gerçekleştirilen çalışmada, çalışma grubunda psikiyatrik durum açısından en sık gözlenen bozuklukların dikkat eksikliği, hiperaktivite ve depresif bozukluğun olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, yürütücü işlev performansları bakımından çalışma grubunun puanlarının kontrol grubuna kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür (Şenses ve ark., 2014).

Üney'in (2014) obezitesi olan 11-18 yaş arasındaki çocukları normal sınırlarda kiloya sahip olan akranlarıyla yürütücü işlevler bakımından karşılaştırdığı çalışmasında; obezitesi olan çocukların Stroop testinde daha düşük performans gösterdikleri; öte yandan obezitesi olan çocukların yürütücü işlevlerinin bir kısmında bozulma olmasına rağmen genel itibariyle bir bozulmanın olmadığı ortaya konmuştur.

Kavanaugh ve arkadaşları (2016) tarafından, çocukluk döneminde süregelen şekilde kötü muameleye maruz kalma halinin bireylerin yürütücü işlev fonksiyonlarında bozulmaya neden olabileceği hipotezinden yola çıkılarak gerçekleştirdikleri çalışmada olumsuz muamele görmüş çocukların kontrol grubuna kıyasla farklı bir bilişsel kontrol sistemine sahip olduğu ortaya konulmuştur. İnhibisyon kontrolü ve çalışma belleği gibi özkontrolle ilişkili iki önemli işlevin değerlendirilmesi sonucunda kötü muameleye maruz kalmış olan grubun kontrol grubuna kıyasla daha düşük performans skorları elde ettiği belirtilmiştir.

Ünsal (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, internet bağımlısı olan 12-17 yaş arasındaki ergenlerin yürütücü işlevleri, sağlıklı grupta yer alan aynı yaş dönemindeki ergenler ile karşılaştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, internet bağımlılığı olan ergenlerin yürütücü işlev test performanslarının sağlıklı ergenlere göre anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur.

Malkoç (2020) tarafından kekeleyen, kekemeliği iyileşen ve tipik gelişim gösteren olmak üzere üç gruptan oluşan 7-11 yaşındaki çocuklarla yürütülen çalışmada; kekemelik öyküsü bulunan gruptaki çocukların tipik gelişim gösteren gruptaki çocuklara göre duygusal uyarılara karşı dikkat yanlılığı gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca kekeleyen ve kekemeliği iyileşen çocuklara duygusal uyarılar sunulduğunda tepki sürelerinin anlamlı olarak uzadığı bildirilmiştir.

1.9. Amaç

Literatür incelendiğinde çocukların hangi sebeplerle veya hangi faktörlere bağlı olarak suça sürüklenen çocuk ya da suç mağduru çocuk olabileceğine ilişkin çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, suça sürüklenen çocuklara kıyasla herhangi bir suçun mağduru olan çocuklara ilişkin yapılan çalışmaların daha az olduğu, çocuk mağduriyeti konusunda da çoğunlukla çocuğun ihmal ve istismarı konusunun üzerinde durulduğu görülmektedir.

Bu tez çalışmasında ise suça sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar ve suça sürüklenme ile mağduriyet öyküsü bulunmayan çocukların nöropsikolojik özelliklerinin, yürütücü işlevleri ile dikkat yanlılığı üzerinden değerlendirilerek birbirleriyle karşılaştırılması amaçlanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde, bu çalışmadaki ölçüm teknikleri kullanılarak suça sürüklenen, suç mağduru ve kontrol grubundaki çocukların yürütücü işlev becerilerinin ve dikkat yanlılıklarının karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.9.1. Hipotezler

1. Suça sürüklenen çocuk grubunun yürütücü işlev fonksiyonları, mağdur çocuk grubu ve kontrol grubuna göre daha kötüdür.
2. Suça sürüklenen çocuk grubu, mağdur çocuk grubu ve kontrol grubuna göre olumsuz uyarılara karşı daha çok dikkat yanlılığı gösterme eğilimindedir.
3. Kontrol grubunun yürütücü işlev fonksiyonları, suça sürüklenen çocuk grubu ve mağdur çocuk grubuna göre daha iyidir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Örneklemi

Çalışma grubunun örneklemini Antalya Adliyesinde 12 – 18 yaş arası herhangi bir nedenle hakkında ceza dava dosyası açılmış olan ve davaya suça sürüklenen çocuk (SSÇ) sıfatıyla katılmış olan 30 çocuk ile mağdur sıfatıyla katılmış olan 30 çocuk olmak üzere toplamda 60 çocuk oluşturmaktadır. Kontrol grubunun örneklemi ise herhangi bir ceza dava dosyasında suça sürüklenme – mağduriyet öyküsü bulunmayan ve Antalya ilinde yaşayan 12 – 18 yaş arası 25 çocuktan oluşmaktadır.

Çalışma grubunun dahil edilme kriterleri 12-18 yaş aralığında, okuduğunu anlayabilecek düzeyde okuma-yazma bilen, ana dili Türkçe olan, mental retardasyonu bulunmayan, Antalya Adliyesinde herhangi bir nedenle hakkında ceza dava dosyası açılmış ve davaya suça sürüklenen çocuk veya mağdur sıfatıyla katılan, çalışma için gönüllü olan çocuklar olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun dahil edilme kriterleri ise 12-18 yaş aralığında, okuduğunu anlayabilecek düzeyde okuma-yazma bilen, ana dili Türkçe olan, mental retardasyonu bulunmayan, Antalya ilinde yaşayan, herhangi bir ceza dava dosyasında suça sürüklenme – mağduriyet öyküsü bulunmayan, çalışmaya katılmasına yönelik ebeveynleri tarafından onay alınmış ve çalışma için gönüllü olan çocuklar şeklinde belirlenmiştir. Okuma – yazma bilmeyen, mental retardasyona sahip olan ve ana dili Türkçe olmayan çocuklar ise çalışmaya dahil edilmemiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formunu doldurmalarının ardından katılımcılara Wisconsin Kart Eşleme Testi, Stroop Testi T-Bag Formu, Raven Standart Progresif Matrisler Testi, Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu, İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testi ve IAPS üzerinden elde edilen fotoğrafların Superlab deney programı ile düzenlenmesiyle oluşturulan Dot-Probe Görevi uygulanmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye yönelik hazırlanmış formdur. Bu demografik bilgiler içerisinde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ikamet ettiği yer, meslek ve gelir düzeyi gibi sosyoekonomik statüyü belirlemeye yönelik soruların yanı sıra katılımcıların

kronik rahatsızlık, kendilerine zarar verme davranışı, sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, evden/kurumdan kaçma davranışı, ebeveynlerinde, kardeşlerinde, arkadaş çevresinde suç/mağduriyet geçmişi ve uyuşturucu madde kullanımı ile ebeveynlerinin sosyodemografik bilgilerine dair sorular bulunmaktadır.

2.2.2. Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET)

Berg (1948) tarafından kavramsallaştırma ve soyutlama becerilerini değerlendirmek üzere geliştirilen bu teste son şeklini Heaton (1981) vermiştir (akt. Üney, 2014). Ülkemizdeki standardizasyon çalışmaları ise Karakaş (2004) tarafından yapılmıştır. Testte dört model kart ve 64'er adet tepki kartından oluşan iki ayrı deste bulunmaktadır. Kartlarda farklı renklerde (sarı, mavi, yeşil, kırmızı) ve miktarlarda (bir, iki, üç ve dört) artı, yıldız, üçgen ve daire şekilleri yer almaktadır. Katılımcılara destelerdeki kartları model kartlar ile eşlemeleri sonrasında verdikleri tepkilerin doğruluğuna veya yanlışlığına ilişkin geri bildirim verilir. Katılımcıların, bu geri bildirimleri dikkate alarak kuralı tespit etmeleri ve sırasıyla renk, şekil, miktar, renk, şekil, miktar kategorilerini tamamlaması beklenmektedir. Katılımcıların art arda 10 kez doğru eşleme yapmasının ardından doğru eşleme ilkesinin değişmiş olduğu bir sonraki kategoriye geçilir. Katılımcının altı kategoriyi tamamlaması veya her iki destedeki kartların tamamını kullanması halinde test sona erer. Testte toplamda 13 ayrı puan hesaplanmaktadır. Bu puanlar şu şekildedir:

1. Toplam Tepki Sayısı (WKET 1): Katılımcının doğru ve yanlış olan tüm tepkilerinin toplamıdır.
2. Toplam Yanlış Sayısı (WKET 2): Katılımcının o kategoride geçerli olan eşleme ilkesinin haricinde yaptığı yanlış eşleştirmelerin toplamıdır.
3. Toplam Doğru Sayısı (WKET 3): Katılımcının o kategoride geçerli olan eşleme ilkesine göre doğru yaptığı eşleştirmelerin toplamıdır.
4. Tamamlanan Kategori Sayısı (WKET 4): Katılımcının altı kategori arasında tamamladığı kategori sayısıdır.
5. Perseveratif Tepki Sayısı (WKET 5): Katılımcının ardışık 10 doğru tepkiden sonra bir önceki kategori için doğru olan eşleme ilkesine göre veya kendisinin geliştirdiği bir perseverasyon ilkesine göre tekrarladığı tepkilerin toplamıdır.
6. Perseveratif Hata Sayısı (WKET 6): Perseveratif tepki olup aynı zamanda yanlış olarak belirlenen tepkilerin toplamıdır.

7. Perseveratif Olmayan Hata Sayısı (WKET 7): Toplam hata sayısından perseveratif hata sayısının çıkarılmasıyla elde edilir.
8. Perseveratif Hata Yüzdesi (WKET 8): Toplam perseveratif hata sayısının toplam tepki sayısına bölünüp 100'le çarpılmasıyla elde edilir.
9. İlk Kategoriyi Tamamlamada Kullanılan Tepki Sayısı (WKET 9): İlk kategorinin tamamlanmasında kullanılan toplam doğru ya da yanlış tepki sayısıdır.
10. Kavramsal Düzey Tepki Sayısı (WKET 10): En az üç tane art arda gelecek şekilde verilen doğru tepkilerin toplamıdır.
11. Kavramsal Düzey Tepki Yüzdesi (WKET 11): Kavramsal düzey tepki sayısı toplam tepki sayısına bölünüp 100 ile çarpıldığında elde edilir.
12. Kurulumu Sürdürmede Başarısızlık (WKET 12): Katılımcının art arda beş ila dokuz doğru tepki verdiği ancak doğru tepkileri 10'a tamamlayamadığı tepki bloklarının sayısıdır.
13. Öğrenmeyi Öğrenme (WKET 13): En az üç kategoriyi tamamlayan katılımcıların her bir kategorideki hata sayısının o kategorideki tepki sayısına bölünerek 100 ile çarpımı sonucunda elde edilir. Bir önceki kategorinin hata yüzdesinden bir sonraki kategorinin hata yüzdesi çıkarıldıktan sonra aritmetik ortalamaları hesaplanarak bulunur.

2.2.3. Stroop Testi TBAG Formu

Testin orijinal formu ilk defa Stroop (1935) tarafından seçici dikkat ve tepki inhibisyonunu değerlendirmek için geliştirilmiştir. Stroop etkisi ifade ettiği renk haricinde bir renk ile basılmış olan ve uyuşmayan uyarıcıların renklerinin söylenmesinin gerektiği durumlarda ortaya çıkmakta ve otomatik okuma tepkisinin renk söylemeye bozucu etki yapması sonucunda artan tepki süresini ifade etmektedir (Macleod, 1992). Çalışmada kullanılacak olan Stroop testi TBAG Formu ise orijinal Stroop Testi ile Victoria Formunun (Spreen ve Strauss, 1991) birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Ülkemizdeki standardizasyon ve geçerlik-güvenilirlik çalışmaları Karakaş ve arkadaşları (1999) tarafından yapılmıştır. Stroop Testi TBAG Formu odaklanmış dikkati, alışlagelen davranış örüntüsünü bastırabilme ve olağandışı bir davranışı gerçekleştirme yeteneğini, algısal kurulumu bozucu bir etki altında ve değişen talepler doğrultusunda değiştirebilme becerisini ölçmektedir (Karakaş ve Doğutepe-Dinçer, 2011).

Stroop Testi TBAG Formu 14.0 cm x 21.5 cm boyutlarındaki dört adet karttan ve kayıt formundan oluşmaktadır. Her kartın üzerinde 24 adet “uyarıcı” madde bulunmaktadır.

Kartlarda sarı, mavi, kırmızı ve yeşil renkleri ile bu renklerin isimleri kullanılmaktadır. Stroop Testi TBAG Formu beş bölüm şeklinde katılımcılara sunulmaktadır. Uygulama sıralarına göre katılımcılar tarafından 1. bölümde 1. kartta bulunan siyah renkte basılmış renk isimleri okunmakta; 2. bölümde 2. kartta bulunan farklı renklerde basılmış renk isimleri okunmakta; 3. bölümde 3. kartta bulunan renkli basılmış dairelerin rengi söylenmektedir; 4. bölümde 4. kartta renk ismi olmayan nötr kelimelerin sahip olduğu renkler söylenmektedir; 5. bölümde 2. kartta bulunan farklı renklerde basılmış renk isminden oluşan kelimelerin renkleri söylenmektedir. Uygulama süresi toplamda yaklaşık 10 dakikadır. Katılımcıların her bölümde görevi tamamlama süresi, hata sayısı ve düzeltme sayısı uygulayıcı tarafından kaydedilir. Testin olabildiğince kısa sürede en az düzeltme ve hata sayısı ile tamamlanması katılımcının testi başarılı bir şekilde tamamladığını göstermektedir. Testi uygulamak için belirli bir yaş grubu olmamakla birlikte Stroop Testi TBAG Formu akıcı okuma becerisine sahip kişilere uygulanabilmektedir.

2.2.4. Raven Standart Progresif Matrisler Testi (RSPM)

Testin orijinal formu analitik değerlendirmeyi, problem çözme, düzenli düşünmeyi, soyutlamayı ve zihinsel faaliyet hızını ölçme amacıyla Raven tarafından 1938 yılında geliştirilmiş olup 1947 ve 1956 yıllarında teste birtakım değişiklikler kazandırılmıştır (O’Leary ve ark., 1991). RSPM Spearman’ın “g faktörü”nü yani genel yeteneği ölçmektedir. Genel bilişsel yetenek, zekayı oluşturan yaratıcılık, hız, düşünmede çeşitlilik, doğru çözüme ulaşılmadığında doğaçlama ve çok aşamalı planlar yapabilme yeteneği, düşünce ve davranışları daha dakik ve düzenli hale getirme becerisi gibi üst düzey zihinsel süreçlerle ilgilidir (Karakaş ve Doğutepe-Dinçer, 2011). Testin ülkemizdeki geçerlik çalışması BiLNOT-Çocuk Bataryası kapsamında yapılmıştır.

Test A, B, C, D, E olmak üzere beş setten ve toplam 60 maddeden oluşmaktadır. Her sette giderek artan zorlukta olmak üzere 12 madde bulunmaktadır. A ve B setlerinin her birindeki maddelerde 6 seçenek varken C, D, E setlerinin her birindeki maddelerin 8 seçeneği bulunmaktadır. Test uygulanırken çocuk tarafından anlamsız şekillerin kavranması, ilişkiler sistemini tamamlayacak şeklin özelliğinin belirlenmesi ve sistematik bir irdeleme yaklaşımının geliştirilmesi gerekmektedir (Karakaş ve Doğutepe-Dinçer, 2011). RSPM maddeleri puanlanırken verilen her doğru cevap 1 puan olarak kaydedilmektedir. Testten alınabilecek en yüksek puan 60’tır. Testte süre sınırlaması bulunmamaktadır. Ancak testin tamamlanma süresi önemli olduğundan teste başlandığı anda süre tutulur ve tamamlama süresi Kayıt Formuna yazılır.

2.2.5. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (BIS-11-KF)

Ölçek, ilk olarak Barratt (1959) tarafından dürtüsellik değerlendirme için geliştirilmiş ve zamanla çeşitli revizyonlar geçirmiş olup günümüzde kullanılan versiyonu, Patton, Stanford ve Barratt (1995) tarafından geliştirilmiştir. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu ise Spinella (2007) tarafından düzenlenmiştir. Ölçeğin kültürümüze uyarlama çalışmalarını Tamam, Güleç ve Karataş (2013) yapmıştır. Ölçek 15 maddeden ve 3 alt boyuttan (dikkat dürtüsellik, motor dürtüsellik, plan yapmama) oluşmaktadır. (1) Nadiren / Hiçbir Zaman, (2) Bazen, (3) Sıklıkla, (4) Hemen her zaman / Her zaman yanıtlarından oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçme aracıdır. 1, 5, 6, 11, 15 maddeleri ters kodlanarak hesaplanmaktadır. Dürtüsellik seviyesi ölçeğin toplam puanının yüksekliğinden anlaşılmakta, puanın yüksekliği dürtüsellik seviyesinin de yüksekliğini göstermektedir.

2.2.6. İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testi (İ5KPT)

Bu test Cinan (2015) tarafından Hampshire Ağaç testi ile Londra Kulesinden esinlenerek planlama becerisini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ayrıca kule görevlerinin işler bellek gibi dikkat grubunu içeren yürütücü işlevlere de duyarlı olduğu bilinmektedir. Katılımcılar bu teste bilgisayar uygulaması üzerinden erişmekte ve mouse vasıtasıyla problemleri çözmeye çalışmaktadırlar. Testteki ilk iki aşama “alıştırma görevi” olarak adlandırılmakta ve testte giderek artan zorluklardan oluşan toplam 10 görev bulunmaktadır. Her aşamada katılımcının planlama becerisini kullanarak çözmesi gereken bir problem bulunmaktadır. Onuncu aşamanın problemi testte bulunan en zor görevdir. Katılımcının verilen problemleri çözmesi için farklı yollar bulunmaktadır. Fakat her problem için “en iyi” olan çözüm yolu bulunduğundan katılımcının uygulamada başarılı olması için o çözüm yolundan gitmesi gerekmektedir. Katılımcılardan 3 ayrı çubuğa rasgele dağıtılmış olan farklı numaralandırılmış halkaları (1,2,3,4,5) ilk sıradaki çubuğa 5'ten 1'e olacak şekilde en az hamleyle yerleştirmeleri beklenmektedir. Her görev öncesinde katılımcılara planlama için 10 saniyelik süre verilmektedir.

2.2.7. Dot-Probe (Nokta Sonda) Görevi

İlk olarak Posner ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra dikkat yanlılığını değerlendirmek için MacLeod ve arkadaşları (1986) tarafından uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Dot-probe görevinde bir bilgisayar ekranının alt ve üst ya da sağ ve sol kısımlarında yer alan iki kelime ya da iki resim gösterilmektedir. Kullanılan resimler duygusal içerikli uyaranlardır. Uyaran çiftleri nötr-nötr, pozitif-nötr ve negatif-nötr olarak belirlenir. İki uyaran resim ya da kelime eş zamanlı olarak ekranda görüntülenir. Seçilen

kelime ya da resimler ekranda belli bir süre kaldıktan sonra kaybolmaktadır. Uyarı kaybolduktan sonra bu iki farklı uyarıdan birinin olduğu yerde nötr bir prob belirterek katılımcıdan bu probun yerini olabildiğince hızlı bulması beklenmektedir. Katılımcının probun konumunu belirlemek için uygun olan tuşa (örneğin, sağda ise ‘M’, solda ise ‘X’) basması gerekmektedir. Tepki zamanının kısa olması katılımcının halihazırda o yere baktığını gösterirken tepki zamanının uzun olması katılımcının baktığı diğer yerden dikkatini o yere yönelttiğini göstermektedir.

Çalışmada Dot-probe görevinin oluşturulması, uygulanması ve verilerin kaydedilebilmesi için Superlab Deney Programı kullanılmıştır. Görevde kullanılacak olan negatif, pozitif ve nötr uyarı olarak kullanılan resimler Uluslararası Duygusal Resim Sistemi’nden (International Affective Picture System, [IAPS]) seçilmiştir (Lang ve ark., 2008). IAPS, farklı semantik kategorileri kapsayan duygusal yönden uyarıcı, uluslararası düzeyde erişilebilir standart renkli fotoğraflar setidir. Kullanılacak resim çiftleri belirlenirken bu konuda yapılmış önceki çalışmalar taranmıştır. Görevde kullanılmak üzere 88 adet nötr görsel uyarı, 24 adet negatif görsel uyarı ve 24 tane pozitif görsel uyarı seçilmiştir. Negatif görsel uyarı olarak seçilen resimlerde vahşi hayvan resimleri, olumsuz duygu ifadesine sahip insan yüzleri ya da doğal afet, trafik kazası gibi fiziksel bütünlüğü tehdit edecek imgeler bulunmaktadır. Pozitif duygusal uyarı olarak seçilen resimlerde ise olumlu duygu ifadesine sahip insan yüzleri, sevimli yavru hayvanlar, bebek ve küçük çocuk imgeleri bulunmaktayken, nötr görsellerde günlük hayatta kullanılan nesne resimleri seçilmiştir. Her bir uyarı çifti için sekiz deneme tipi oluşturulmuştur: (1) negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta solda, (2) negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta sağda, (3) negatif görsel uyarının konumu solda, nokta sağda, (4) negatif görsel uyarının konumu solda, nokta solda (5) pozitif görsel uyarının konumu sağda, nokta sağda (6) pozitif görsel uyarının konumu sağa, nokta solda (7) pozitif görsel uyarının konumu solda, nokta sağda (8) pozitif görsel uyarının konumu solda, nokta solda şeklindedir. Tüm resimler, 8.5 cm x 7.5 cm. boyutlarında ve aralarında ekranın tam merkezinde “Courier New” yazı karakteriyle 70 punto büyüklüğünde oluşturulan sabitleme (+) işareti konularak gösterilmiştir. Resim çiftlerinin biri ekranın sağında, biri ekranın solunda olacak şekilde eş zamanlı olarak 1000 ms. boyunca sunulmuştur. 1000 ms. sonrasında sağda ya da solda nokta (probe) çıkmaktadır. Katılımcının noktaya tepki verme süresi 1500 ms. ile sınırlandırılmıştır. 1500 ms. içerisinde yanıt verilmediği takdirde “tepki verilmedi” olarak değerlendirilmiştir ve yanlış olarak kabul edilmiştir. Katılımcının bir denemeyi tamamlaması en fazla 3000 ms. sürmektedir.

Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler Şekil 2.1’de sunulmuştur.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI					
Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET)	Stroop Testi TBAG Formu	Raven Standart Progresif Matrisler Testi (RSPM)	Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (BIS-11-KF)	İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testi (İ5KPT)	Dot-Probe (Nokta Sonda) Görevi
*Çalışma belleği *Soyut düşünme *Özellik belirleme *Perseverasyon *Kavramsallaştırma	*Dikkat süreçleri *Bilgi işleme hızı *İnhibisyon kontrolü *Bozucu etkiye karşı koyabilme hızı	*Analitik irdeleme *Problem çözme *Düzenli düşünme *Soyutlama *Zihinsel faaliyet hızı *Görsel-mekansal algılama yeteneği	*Motor dürtüsellik *Dikkat dürtüsellliği *Plan yapamama	*Planlama becerisi *İnhibisyon	*Dikkat yanlılığı *Dürtüsellik *İnhibisyon

Şekil 2.1 Veri Toplama Araçları

2.3. Çalışmada Yapılan İşlemler

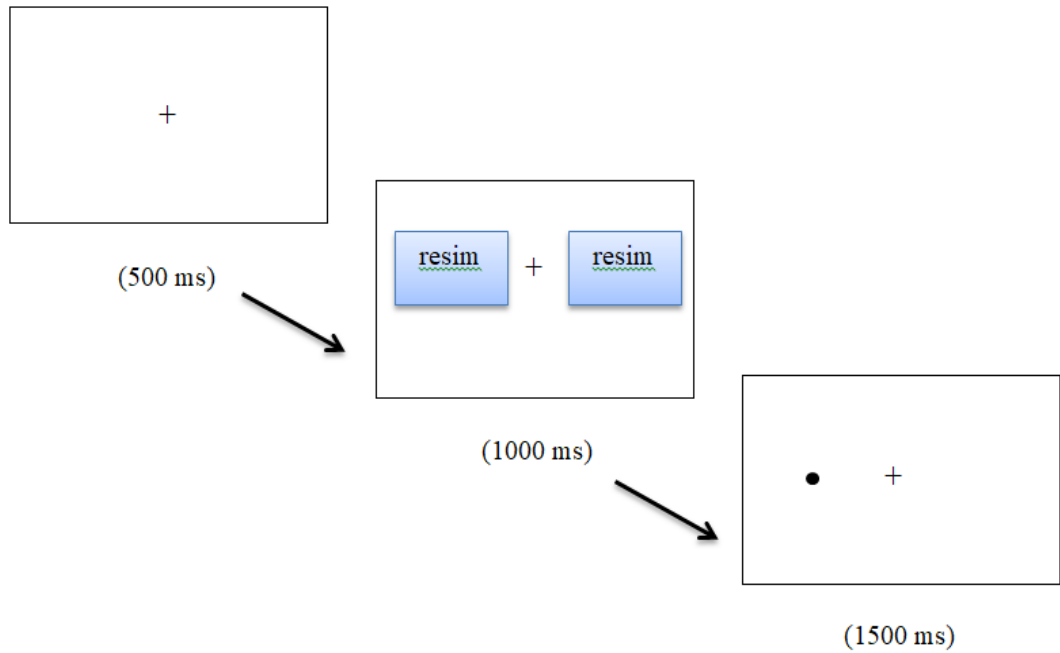
Çalışmanın gerçekleşmesi için öncelikle Akdeniz Üniversitesi Etik Kurulunun E-55578142-050.01.04-205167 sayılı üst yazısı ekinde gönderilen 21.10.2021 toplantı tarihli 354 karar sayılı Etik Kurul İzni alınmıştır. Ardından Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığının 11.11.2021 tarihli E-10228849-601-0001-2020-274/1520 sayılı Yüksek Lisans Tez Çalışması İzni alınmıştır. Bu izinlerin alınmasının ardından veri toplama aşamasına başlanmadan önce araştırmada kullanılacak nöropsikolojik testler olan Wisconsin Kart Eşleme Testi, Stroop Testi TBAG Formu ve Raven Standart Progresif Matrisler Testinin uygulanması için Nörometrika Medikal Tıp Teknolojileri Ltd. Şti. tarafından düzenlenen sertifikalı uygulama eğitimi alınmıştır.

Uygulamalara başlarken, çalışma grubundaki çocuklara ve ebeveynleri tarafından onay alınmış olan kontrol grubundaki çocuklara aydınlatılmış onam formu sunulmuş ve uygulamalar hakkında gerekli bilgiler verilmiştir. Uygulamalar sessiz ve aydınlık olan, dikkat dağıtıcı unsurlar barındırmayan bir odada bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar

esnasında, odada sadece araştırmacı ve çocuk bulunmuştur. İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi ve Dot-Probe Görevi uygulanırken Lenovo V155 81V50010TX model bilgisayar kullanılmıştır.

Katılımcılar Kişisel Bilgi Formunu doldurduktan sonra Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu ve Raven Standart Progresif Matrisler Testini bireysel olarak tamamlamışlardır. Stroop Testi TBAG Formu ve Wisconsin Kart Eşleme Testi ise uygulayıcı tarafından çocuklara uygulanmıştır. Daha sonra bilgisayar temelli görevler olan İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi ve Dot-Probe Görevi katılımcılara sunulmuştur. İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi uygulaması için katılımcıya Mouse ile uygulamayı gerçekleştirmesi gerektiği yönergesi verilmiştir.

Son olarak çocuklar Dot-probe görevine yönlendirilmiştir. Çocuktan bilgisayar ekranının ortasında belirecek olan sabitleme (+) işaretine bakması ve resimlerden sonra çıkan noktanın olduğu konuma en hızlı şekilde tepki vermesi istenmiştir. Çocuğun klavyedeki herhangi bir harf tuşuna basmasıyla sabitleme (+) işareti ekranda 500 ms. kalarak görev başlamış ve 24 çift nötr-nötr uyarın, 20 çift pozitif-nötr uyarın, 20 çift ise negatif-nötr uyarın içeren resimlerden oluşan uygulama yapılmıştır. Dot-probe görevine ilişkin deneme örneği Şekil 2.2’de sunulmuştur.



Şekil 2.2 Dot-Probe Görevi Deneme Örneği

Her bir uygulama öncesinde çocuklara gerekli yönergeler verilmiştir. Uygulamaların tümünün tamamlanma süresi yaklaşık 75 dakikadır.

2.4. İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler SPSS 22.0 sürümü kullanılarak (Statistical Package for the Social Sciences, SPSS Inc.) tamamlanmıştır. Analizlerde %95 güven aralığında anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Uygulamaların araştırmacı tarafından birebir yürütülmesi ve ve uygulama esnasında kontrol edilmesi nedeniyle kayıp veriyle karşılaşmamıştır.

Olgulara ait kategorik düzeyde olan verilerin analizi için Pearson Chi-Square (Kikare) testi ile Fisher's Exact testi kullanılmıştır. Sürekli verilerin analizi için ise öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Bu amaçla, örneklem sayıları nedeniyle Shapiro - Wilk testi verilerine bakılmıştır. Teste göre anlamlı değere sahip olmayan verilerin histogram grafikleri de incelenerek normal dağılım gösterdikleri kabul edilmiş; teste göre anlamlı değere sahip olan veriler için ise çarpıklık basıklık değerleri incelenerek -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kalan verilerin de normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş (Tabachnick ve Fidell, 2013) ve bu verilerin analizinde parametrik testler uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında, suça sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar ve ceza adalet sisteminde yer almamış olan çocuk grupları arasında yapılan uygulamalardan elde edilen puanlardan normal dağılıma sahip olanların farklılaştırıp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyansların homojen olup olmadığı Levene testi ile analiz edilmiştir. Gruplar arası anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilen verilerin varyanslarının homojen olması halinde hangi grubun ya da grupların birbirinden ne yönde farklılaştığı Tukey testiyle analiz edilmiştir. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ise farklılaşan grup ya da grupları tespit edebilmek için Games Howell testi kullanılmıştır. Üç grup arasında farklılığın etki büyüklüğü Eta squared (η^2) ölçümü ile belirlenmiştir.

Normal dağılım göstermeyen verilerin ölçümü için ise non-parametrik testlerden biri olan Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre gruplar arasında anlamlı farkın bulunması halinde hangi grubun birbirinden farklılaştığını tespit edebilmek için Mann-Whitney U testi ikili gruplar halinde uygulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde suça sürüklenen çocukların yürütücü işlev fonksiyonları ve dikkat yanlılığı açısından mağdur çocuklar ve hiçbir adli olaya karışmamış olan çocuklara göre farklılık gösterip göstermediği çerçevesinde oluşturulan hipotezlerin testi, çocuklarla yapılan çalışmalardan toplanan verilerin betimsel-istatistiksel analizleri ile bu analizlerin yorumlarına ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. İlk olarak demografik bilgi formu aracılığıyla toplanan verilerin betimsel analizleri sunulmuş sonrasında da uygun istatistiksel test yöntemleriyle hipotezlerin analizleri yapılmıştır.

3.1. Sosyodemografik Verilerin Analizi

3.1.1. Yaş

Olguların yaşlarının normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen ($S-W=.000$, $p<.05$), mağdur ($S-W=.003$, $p<.05$) ve kontrol grubunda ($S-W=.041$, $p<.05$) normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde ise her bir grubun verileri -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kaldığından verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Yaş değişkeninin varyanslarının homojen olduğu görülmüştür ($F_{(2, 82)}=3.90$, $p>.05$). Suça sürüklenen çocukların yaş ortalaması 15.97; mağdur çocukların yaş ortalaması 15.34; kontrol grubu çocukların yaş ortalaması ise 15.00 olarak görülmüştür.

Suçta sürüklenen çocuklar grubunun yaş ortalaması ($Ort=15.97$, $Ss=1.35$) ile kontrol grubunun yaş ortalaması ($Ort=15.00$, $Ss=1.36$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{(2,82)}=3.90$, $p=.024$, $\eta^2=.08$). Diğer gruplar arasında yaş değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p<.05$).

Tablo 3.1 Grupların Yaşlarına İlişkin Veriler

Grup	Yaş	
	Ort	Ss
Suçta Sürüklenen Çocuklar	15.97	1.35
Mağdur Çocuklar	15.34	1.30
Kontrol Grubu	15.00	1.36

3.1.2. Cinsiyet

Olguların cinsiyet dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %23.3'ünün ($n=7$) kadın, %76.7'sinin ($n=23$) erkek; mağdur çocukların %36.7'sinin ($n=11$) kadın, %63.3'ünün ($n=19$) erkek; kontrol grubundaki çocukların ise %56'sının ($n=14$) kadın, %44'ünün ($n=11$) erkek cinsiyetine sahip olduğu görülmüştür. Kikare analizine göre cinsiyetin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=6.22, p=.045$].

3.1.3. Eğitime Devam Etme Durumu

Olguların eğitime devam edip etmeme durumu incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %50'sinin ($n=15$); mağdur çocukların %20'sinin ($n=6$); kontrol grubundaki çocukların ise %4'ünün ($n=1$) eğitimini yarıda bıraktığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre eğitime devam etme durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=15.88, p=.000$].

3.1.4. Çalışma Durumu

Olguların bir işte çalışıp çalışmama durumu incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %46.7'sinin ($n=14$); mağdur çocukların %10'unun ($n=3$); kontrol grubundaki çocukların ise %4'ünün ($n=1$) gelir getiren herhangi bir işte çalıştığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre çalışma durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=18.34, p=.000$].

3.1.5. Kendine Zarar Verme Durumu

Olguların kendilerine zarar verici bir davranış sergileyip sergilememe öyküsü incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %30'unun ($n=9$), mağdur çocukların %10'unun ($n=3$) kendine zarar verici davranışlarının olduğu; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin ($n=0$) kendine zarar verici davranışlarının olmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre kendilerine zarar verici davranışın bulunmasının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=10.42, p=.003$].

3.1.6. Kaçma Durumu

Olguların kaldıkları evden ya da kuruluştan kaçma öyküsünün bulunup bulunmadığı incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %36.7'sinin ($n=11$), mağdur çocukların %20'sinin ($n=6$) kaldıkları evden ya da kuruluştan kaçtıkları; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin ($n=0$) kaçma davranışlarının olmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre kendilerine zarar verici davranışın bulunmasının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=11.46, p=.003$].

3.1.7. Zararlı Alışkanlık

Olguların sigara kullanma alışkanlığı incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %60'ının ($n=18$); mağdur çocukların %43.3'ünün ($n=13$); kontrol grubundaki çocukların ise %20'sinin ($n=5$) sigara kullandığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre sigara alışkanlığının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=8.96, p=.011$].

Olguların alkol kullanma alışkanlığı incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %56.7'sinin ($n=17$); mağdur çocukların %33.4'ünün ($n=10$) alkol kullandığı; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin ($n=0$) alkol kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre alkol kullanma alışkanlığının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=20.46, p=.000$].

Olguların uyuşturucu madde kullanma durumu incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %20'sinin ($n=6$); mağdur çocukların %3.4'ünün ($n=1$) uyuşturucu madde kullandığı; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin ($n=0$) uyuşturucu madde kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının

çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$\chi^2(2, N=85)=7.16, p=.016$].



Tablo 3.2 Grupların Sosyodemografik Bilgilerine İlişkin Veriler

Sosyodemografik Özellikler	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Cinsiyet						
Kadın	7	23,3	11	36,7	14	56
Erkek	23	76,7	19	63,3	11	44
Eğitim Durumu						
Eğitime Devam Ediyor	15	50	24	80	24	96
Eğitime Devam Etmiyor	15	50	6	20	1	4
Çalışma Durumu						
Çalışıyor	14	46,7	3	10	24	96
Çalışmıyor	16	53,3	27	90	1	4
Kendine Zarar Verme						
Var	9	30	3	10	0	0
Yok	21	70	27	90	25	100
Kaçma Davranışı						
Var	11	36,7	6	20	0	0
Yok	19	63,3	24	80	25	100
Zararlı Alışkanlık						
Sigara	18	60	13	43,3	5	20
Alkol	17	56,7	10	33,4	0	0
Uyuşturucu Madde	6	20	1	3,4	0	0

3.1.8. Ebeveynlerin Durumu

Olguların ebeveynlerinin hayatta olup olmama durumu incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %90'ının ($n=27$); mağdur çocukların %93.3'ünün ($n=28$); kontrol grubundaki çocukların ise hepsinin ($n=25$) ebeveynlerinin hayatta olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre ebeveynlerin her ikisinin hayatta olma halinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Olguların ebeveynlerinin medeni durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %73.3'ünün ($n=22$); mağdur çocukların %63.3'ünün ($n=19$); kontrol grubundaki çocukların ise %68'inin ($n=17$) ebeveynlerinin evli olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre ebeveynlerin medeni halinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

3.1.9. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri

Olguların annelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların annelerinin %10'unun ($n=3$) okuryazar olmadığı, %56.7'sinin ($n=17$) ilkokul mezunu olduğu, %20'sinin ($n=6$) ortaokul mezunu olduğu, %6.7'sinin ($n=2$) lise mezunu olduğu, %6.7'sinin ($n=2$) ise üniversite mezunu olduğu; mağdur çocukların annelerinin %56.7'sinin ($n=17$) ilkokul mezunu olduğu, %20'sinin ($n=6$) ortaokul mezunu olduğu, %10'unun ($n=3$) lise mezunu olduğu; %13.3'ünün ($n=4$) ise üniversite mezunu olduğu; kontrol grubundaki çocukların annelerinin %20'sinin ($n=5$) ilkokul mezunu olduğu, %12'sinin ($n=3$) ortaokul mezunu olduğu, %40'ının ($n=10$) lise mezunu olduğu; %28'inin ($n=7$) ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre annelerin eğitim düzeyinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=22.32, p=.002$].

Olguların babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların babalarının %56.7'sinin ($n=17$) ilkokul mezunu olduğu, %16.7'sinin ($n=5$) ortaokul mezunu olduğu, %16.7'sinin ($n=5$) lise mezunu olduğu, %10'unun ($n=3$) ise üniversite mezunu olduğu; mağdur çocukların babalarının %36.7'sinin ($n=11$) ilkokul mezunu olduğu, %10'unun ($n=3$) ortaokul mezunu olduğu, %36.7'sinin ($n=11$) lise mezunu olduğu; %16.7'sinin ($n=5$) ise üniversite mezunu olduğu; kontrol grubundaki çocukların babalarının %20'sinin ($n=5$) ilkokul mezunu olduğu, %8'inin ($n=2$) ortaokul mezunu olduğu, %16'sinin ($n=4$) lise mezunu olduğu; %56'sinin ($n=14$) ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre babaların eğitim düzeyinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da

kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=19.58, p=.002$].

3.1.10. Ebeveynlerin Gelir Düzeyleri

Olguların annelerinin çalışma durumu ve aylık gelir düzeyleri incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların annelerinin %50'sinin ($n=15$) gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı, %26.7'sinin ($n=8$) aylık gelirin 5000 TL'den daha az olduğu, %20'sinin ($n=6$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu; mağdur çocukların annelerinin %50'sinin ($n=15$) gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı, %10'unun ($n=3$) aylık gelirin 5000 TL'den daha az olduğu, %16.7'sinin ($n=5$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu, %16.7'sinin ($n=5$) aylık gelirin 7500 TL'den daha fazla olduğu; kontrol grubundaki çocukların annelerinin %32'sinin ($n=8$) gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı, %36'sinin ($n=9$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu, %32'sinin ($n=8$) aylık gelirin 7500 TL'den daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre annelerin gelir düzeylerinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=22.72, p=.001$].

Olguların babalarının çalışma durumu ve aylık gelir düzeyleri incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların babalarının %10'unun ($n=3$) gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı, %16.7'sinin ($n=5$) aylık gelirin 5000 TL'den daha az olduğu, %36.7'sinin ($n=11$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu, %30'unun ($n=9$) aylık gelirin 7500 TL'den daha fazla olduğu; mağdur çocukların babalarının %3.3'ünün ($n=1$) gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı, %3.3'ünün ($n=1$) aylık gelirin 5000 TL'den daha az olduğu, %50'sinin ($n=15$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu, %43.3'ünün ($n=13$) aylık gelirin 7500 TL'den daha fazla olduğu; kontrol grubundaki çocukların babalarının %12'sinin ($n=3$) aylık gelirin 5000 - 7500 TL arasında olduğu, %88'inin ($n=22$) aylık gelirin 7500 TL'den daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Kikare analizine göre babaların gelir düzeylerinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=24.79, p=.000$].

3.1.11. Ebeveynlerin Adli Sisteme Dahil Olma Durumu

Olguların annelerinin sanık ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme dahil olma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %20'sinin ($n=6$); mağdur çocukların %10'unun ($n=3$); kontrol grubundaki çocukların ise %4'ünün ($n=1$) annelerinin adli sisteme girdiği anlaşılmıştır. Kikare analizine göre annelerin sanık ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme girme

durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Olguların babalarının sanık ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme dahil olma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %33.3'ünün ($n=10$); mağdur çocukların %40'ının ($n=12$); kontrol grubundaki çocukların ise %8'inin ($n=2$) babalarının adli sisteme girdiği anlaşılmıştır. Kikare analizine göre babaların sanık ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme girme durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=7.49, p=.024$].

3.1.12. Ebeveynlerin Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu

Olguların annelerinin uyuşturucu madde kullanma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %6.7'sinin ($n=2$); mağdur çocukların %3.3'ünün ($n=1$) annelerinin uyuşturucu madde kullandığı; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin annesinin uyuşturucu madde kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre annelerin uyuşturucu madde kullanımının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Olguların babalarının uyuşturucu madde kullanma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %10'unun ($n=3$); kontrol grubundaki çocukların %4'ünün ($n=1$) babalarının uyuşturucu madde kullandığı; mağdur çocukların ise hiçbirinin babasının uyuşturucu madde kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre babaların uyuşturucu madde kullanımının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

3.1.13. Kardeşlerin Adli Sisteme Dahil Olma Durumu

Olguların kardeşlerinin sanık/ssç ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme dahil olma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %43.3'ünün ($n=13$); mağdur çocukların %20'sinin ($n=6$); kontrol grubundaki çocukların ise %4'ünün ($n=1$) kardeşlerinin adli sisteme girdiği anlaşılmıştır. Kikare analizine göre kardeşlerin sanık/ssç ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme girme durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=12.05, p=.002$].

3.1.14. Kardeşlerin Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu

Olguların kardeşlerinin uyuşturucu madde kullanma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %13.3'ünün ($n=4$); mağdur çocukların %10'unun ($n=3$) kardeşlerinin uyuşturucu madde kullandığı; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin kardeşinin uyuşturucu madde kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre kardeşlerdeki uyuşturucu madde kullanımının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

3.1.15. Arkadaşların Adli Sisteme Dahil Olma Durumu

Olguların arkadaşlarının sanık/ssç ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme dahil olma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %83.3'ünün ($n=25$); mağdur çocukların %60'ının ($n=18$); kontrol grubundaki çocukların ise %8'inin ($n=2$) arkadaşlarının adli sisteme girdiği anlaşılmıştır. Kikare analizine göre arkadaşların sanık/ssç ya da mağdur sıfatıyla adli sisteme girme durumunun çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=31.99, p=.000$]].

3.1.16. Arkadaşların Uyuşturucu Madde Kullanım Durumu

Olguların arkadaşlarının uyuşturucu madde kullanma durumları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların %33.3'ünün ($n=10$); mağdur çocukların %13.3'ünün ($n=4$) arkadaşlarının uyuşturucu madde kullandığı; kontrol grubundaki çocukların ise hiçbirinin arkadaşının uyuşturucu madde kullanmadığı anlaşılmıştır. Kikare analizine göre arkadaş çevresindeki uyuşturucu madde kullanımının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur [$X^2(2, N=85)=11.59, p=.003$]].

Tablo 3.3 Grupların Aile ve Arkadaşlarına İlişkin Veriler

Aile ve Arkadaş Bilgileri	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ebeveynlerin Durumu						
Anne - Baba Sağ	27	90	28	93,3	25	100
Anne Sağ - Baba Yaşamıyor	2	6,7	0	0	0	0
Baba Sağ - Anne Yaşamıyor	0	0	2	6,7	0	0
Anne - Baba Yaşamıyor	1	3,3	0	0	0	0
Ebeveynlerin Medeni Hali						
Evli	22	73,3	19	63,3	17	68
Boşanmış/Fiilen Ayrı Yaşıyor	7	23,3	11	36,7	8	32
Hayatta Değil	1	3,3	0	0	0	0
Annenin Eğitim Düzeyi						
Okuryazar Değil	3	10	0	0	0	0
İlkokul Mezunu	17	56,7	17	56,7	5	20
Ortaokul Mezunu	6	20	6	20	3	12
Lise Mezunu	2	6,7	3	10	10	40
Üniversite Mezunu	2	6,7	4	13,3	7	28
Babanın Eğitim Düzeyi						
Okuryazar Değil	0	0	0	0	0	0
İlkokul Mezunu	17	56,7	11	36,7	5	20
Ortaokul Mezunu	5	16,7	3	10	2	8
Lise Mezunu	5	16,7	11	36,7	4	16

Üniversite Mezunu	3	10	5	16,7	14	56
Annenin Gelir Düzeyi						
Çalışmıyor	15	50	15	50	8	32
5000 TL'den az	8	26,7	3	10	0	0
5000-7500 TL arası	6	20	5	16,7	9	36
7500 TL'den fazla	0	0	5	16,7	8	32
Babanın Gelir Düzeyi						
Çalışmıyor	3	10	1	3,3	0	0
5000 TL'den az	5	16,7	1	3,3	0	0
5000-7500 TL arası	11	36,7	15	50	3	12
7500 TL'den fazla	9	30	9	30	22	88
Suç/Mağduriyet Geçmişi						
Annede mevcut	6	20	3	10	1	4
Babada mevcut	10	33,3	12	40	2	8
Kardeşlerde mevcut	13	43,3	6	20	1	4
Arkadaşlarda mevcut	25	83,3	18	60	2	8
Uyuşturucu Madde Kullanımı						
Annede mevcut	2	6,7	1	3,3	0	0
Babada mevcut	3	10	0	0	1	4
Kardeşlerde mevcut	4	13,3	3	10	0	0
Arkadaşlarda mevcut	10	33,3	4	13,3	0	0

3.2. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formuna İlişkin Analizler

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formundan aldıkları puanlar analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu teste göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. Olguların dürtüsellik puanlarının normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.127$, $p>.05$), mağdur çocukların ($S-W=.087$, $p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.082$, $p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde de her bir grubun verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri arasında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanların farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği toplam dürtüsellik puanlarının bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=5.94$, $p=.004$, $\eta^2=.12$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, suçta sürüklenen çocukların dürtüsellik puanlarının ($Ort=31.17$, $Ss=7.31$) mağdur çocukların dürtüsellik puanlarından ($Ort=26.77$, $Ss= 6,24$) ve kontrol grubundaki çocukların dürtüsellik puanlarından ($Ort=25.96$, $Ss=4.23$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mağdur çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların dürtüsellik puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.4 Grupların Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formuna İlişkin Verileri

Grup	Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu Puanları				
	<i>Ort</i>	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Suçta Sürüklenen Çocuklar	31.17	7.31			
Mağdur Çocuklar	26.77	6.24	5.94	.004	.12
Kontrol Grubu	25.96	4.23			

3.3. Raven Standart Progresif Matrisler Testine İlişkin Analizler

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların Raven Standart Progresif Matrisler Testinden aldıkları puanlar analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu teste göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. Puanların gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.092$, $p>.05$), mağdur çocukların ($S-W=.130$, $p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.699$, $p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde de her bir grubun verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri arasında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanların farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=25.70$, $p=.000$, $\eta^2=.38$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, kontrol grubundaki çocukların RSPM testinden aldıkları puanların ($Ort=45.68$, $Ss= 6.27$) suçta sürüklenen çocukların puanları ($Ort=36.53$, $Ss= 5.64$) ile mağdur çocukların puanlarından ($Ort=38.10$, $Ss= 4.69$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Suçta sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların RSPM skorları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.5 Grupların Raven Standart Progresif Matrisler Testine İlişkin Verileri

Grup	Raven Standart Progresif Matrisler Testi Puanları				
	<i>Ort</i>	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Suçta Sürüklenen Çocuklar	36.53	5.64			
Mağdur Çocuklar	38.10	4.69	25.70	.000	.38
Kontrol Grubu	45.68	6.27			

3.4. Stroop Testi TBAG Formuna İlişkin Analizler

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların Stroop Testi TBAG Formundaki 5. bölüme ait süre (STP5_süre), hata (STP5_hata) ve düzeltme puanları (STP5_düzeltilme) ile Fark 3 puanları analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu alt testlere göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. STP5_süre puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.004, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği; kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.534, p>.05$) verilerinin ise normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. STP5_süre puanları açısından normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde her iki grubun verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. STP5_hata puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği; kontrol grubundaki çocukların ise STP5_hata puanlarının hepsi 0 olduğundan normallik dağılımının hesaplanamadığı anlaşılmıştır. STP5_hata puanları açısından normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde her iki grubun verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. STP5_düzeltilme puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.015, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.003, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. STP5_düzeltilme puanları açısından grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde grupların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kaldığı görülmüştür. Fark 3 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.019, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği; kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.392, p>.05$) verilerinin ise normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Fark 3 puanları açısından grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde normal dağılım göstermeyen grupların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların STP5_düzeltilme puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=12.46, p=.000, \eta^2=.23$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, kontrol grubundaki çocukların düzeltme puanlarının ($Ort=0.76, Ss= 0.88$) suçta sürüklenen çocukların düzeltme puanları ($Ort=2.13, Ss= 1.31$) ile mağdur çocukların puanlarından ($Ort=2.00, Ss= 1.05$) anlamlı olarak daha düşük

olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların STP5_düzeltilme puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların STP5_süre, STP5_hata ve Fark 3 puanları arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan analizlere göre; STP5_süre [$X^2(2, N=85)=18.49, p=.000$], STP5_hata [$X^2(2, N=85)=9.01, p=.011$] ve Fark 3 [$X^2(2, N=85)=21.95, p=.000$] puanlarının hepsinde gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; STP5_süre puanı açısından, suçta sürüklenen çocukların süre puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=135.00, z= -4.06, p=.000$). Yine mağdur çocukların süre puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=180.00, z= -3.30, p=.001$). STP5_hata puanı açısından, suçta sürüklenen çocukların hata puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=262.50, z= -2.96, p=.003$). Yine mağdur çocukların hata puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=312.50, z= -2.12, p=.034$). Fark 3 puanı açısından ise, suçta sürüklenen çocukların Fark 3 puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=117.50, z= -4.35, p=.000$). Yine mağdur çocukların Fark 3 puanlarının kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=150.50, z= -3.80, p=.000$). Suçta sürüklenen çocuklar ve mağdur çocuklar arasında STP5_süre, STP5_hata ve Fark 3 puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.6 Grupların Stroop Testi TBAG Formuna İlişkin Verileri

	Suçta Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu		F/X^2	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
STP5_süre	25.75	7.55	23.71	5.25	19.68	2.55	$X^2= 18.49$	.000
STP5_hata	0.37	0.61	0.17	0.38	0.00	0.00	$X^2= 9.01$	.011
STP_düzeltilme	2.13	1.31	2.00	1.05	0.76	0.88	$F= 12.46$	.000
Fark3 Puanı	11.99	6.46	10.67	4.08	7.17	1.68	$X^2= 21.95$	.000

3.5. İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testine İlişkin Analizler

Suça sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testine ait puan, hareket fazlası, toplam çözme süresi ve toplam ilk hareket süresine ilişkin veriler analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu alt testlere göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. Test puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.013, p<.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.038, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği; kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.209, p>.05$) verilerinin ise normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Test puanları açısından normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde her iki grubun verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kaldığı görülmüştür. Hareket fazlalığının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.007, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.040, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.017, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Hareket fazlası puanları açısından normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde grupların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kaldığı görülmüştür. Toplam çözme süresinin gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.014, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.009, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği; kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.141, p>.05$) verilerinin ise normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Test puanları açısından normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde her iki grubun verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Toplam ilk hareket süresinin gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.006, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.010, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.047, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Toplam ilk hareket süresi puanlarında normal dağılım göstermeyen grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde grupların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların İ5KPT puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=51.26, p=.000, \eta^2=.55$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanların ($Ort=5.48, Ss=1.69$) suça sürüklenen çocukların puanları ($Ort=1.7, Ss= 1,39$) ile mağdur çocukların puanlarından ($Ort=2.53, Ss=1.22$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu

bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Suça sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların testteki hareket fazlalıkları arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği hareket fazlası puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=28.15$, $p=.000$, $\eta^2=.40$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, suça sürüklenen çocukların testi tamamlamadaki hareket fazlalığının ($Ort=92.50$, $Ss=47.72$) mağdur çocukların hareket fazlalığı ($Ort=65.37$, $Ss=28.90$) ile kontrol grubundaki çocukların hareket fazlalığından ($Ort=23.92$, $Ss=12.29$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların hareket fazlalığının ($Ort=65.37$, $Ss=28.90$) kontrol grubundaki çocukların hareket fazlalığından ($Ort=23.92$, $Ss=12.29$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların toplam çözme süresi ve toplam ilk hareket süresine ilişkin veriler arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan analizlere göre; toplam çözme süresi [$X^2(2, N=85)=41.58$, $p=.000$] ve toplam ilk hareket süresi [$X^2(2, N=85)=42.63$, $p=.000$] puanlarına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; suça sürüklenen çocukların toplam çözme süresinin mağdur çocuklara ($U=295.00$, $z= -2.29$, $p=.022$) ve kontrol grubundaki çocuklara ($U=51.50$, $z= -5.47$, $p=.000$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların toplam çözme süresinin kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=51.50$, $z= -5.47$, $p=.000$). Toplam ilk hareket süresi bakımından; suça sürüklenen çocukların ilk hareket süresinin kontrol grubundaki çocuklara ($U=43.50$, $z= -5.60$, $p=.000$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların ilk hareket süresinin kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=44.50$, $z= -5.59$, $p=.000$).

Tablo 3.7 Grupların İstanbul 5 Küp Planlama Kulesi Testine İlişkin Verileri

	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu		F/X^2	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
Toplam Puan	1.70	1.39	2.53	1.22	5.48	1.69	$F= 51.26$	.000
Hareket Fazlası	92.50	47.72	65.37	28.90	23.92	12.29	$F= 28.15$	.000
Top. Çözme Süresi	628.03	224.14	516.13	150.88	328.80	54.40	$X^2= 41.58$	.000
Top. İlk Hareket Süresi	549.97	208.18	457.93	138.11	282.72	46.03	$X^2= 42.63$	.000

3.6. Wisconsin Kart Eşleme Testine İlişkin Analizler

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların Wisconsin Kart Eşleme Testine ait WKET1, WKET3, WKET4, WKET5, WKET6, WKET8, WKET9, WKET11, WKET12 puanlarına ilişkin veriler analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu alt testlere göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. WKET1 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.000$, $p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.000$, $p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.003$, $p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde suçta sürüklenen çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. WKET3 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.098$, $p>.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.314$, $p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği; kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.022$, $p<.05$) verilerinin ise normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde ise kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri arasında kaldığı görülmüştür. WKET4 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.001$, $p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.000$, $p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.022$, $p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. WKET5 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suçta sürüklenen çocukların ($S-W=.124$, $p>.05$) ve kontrol grubundaki

çocukların ($S-W=.064, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği; mağdur çocukların ($S-W=.029, p<.05$) verilerinin ise normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde ise mağdur grubundaki çocukların verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri arasında kaldığı görülmüştür. WKET6 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.784, p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.088, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği; mağdur çocukların ($S-W=.026, p<.05$) verilerinin ise normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde ise mağdur grubundaki çocukların verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri arasında kaldığı görülmüştür. WKET8 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.659, p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.185, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği; mağdur çocukların ($S-W=.021, p<.05$) verilerinin ise normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde ise mağdur grubundaki çocukların verilerini $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri arasında kaldığı görülmüştür. WKET9 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.002, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.002, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde kontrol grubundaki çocukların verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri dışında kaldığı görülmüştür. WKET11 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.163, p>.05$), mağdur çocukların ($S-W=.359, p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.173, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. WKET12 puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.000, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde mağdur çocukların verilerinin $-1,5$ ile $+1,5$ değerleri dışında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların WKET3 puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=2.44, p=.094$). Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların WKET5 puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=11.90, p=.000, \eta^2=.22$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, suça sürüklenen çocukların WKET5

puanlarının ($Ort=28.47$, $Ss=13.32$) mağdur çocukların puanları ($Ort=19.97$, $Ss= 8.83$) ile kontrol grubundaki çocukların puanlarından ($Ort=14.88$ $Ss=8.24$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mağdur çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Suça sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların WKET8 puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=13.48$, $p=.000$, $\eta^2=.24$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, suça sürüklenen çocukların WKET8 puanlarının ($Ort=21.18$, $Ss=7.68$) mağdur çocukların puanları ($Ort=15.37$, $Ss= 4.93$) ile kontrol grubundaki çocukların puanlarından ($Ort=12.95$ $Ss=5.19$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mağdur çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). WKET11 puanlarının farkının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizine göre, çocukların elde ettiği puanların bulundukları gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,82)}=14.39$, $p=.000$, $\eta^2=.26$). Hangi grupların birbirlerinden ne yönde farklılaştığını tespit etmek için yapılan analizlerde, kontrol grubundaki çocukların WKET11 puanlarının ($Ort=70.12$, $Ss=13.92$) suça sürüklenen çocukların puanları ($Ort=49.25$, $Ss= 14.98$) ile mağdur çocukların puanlarından ($Ort=59.46$ $Ss=14.14$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların WKET11 puanlarının ($Ort=59.46$ $Ss=14.14$) suça sürüklenen çocukların puanlarından ($Ort=49.25$, $Ss= 14.98$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Suça sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların WKET1, WKET4, WKET9 ve WKET12 verileri arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan nonparametrik analizlere göre; WKET1 [$X^2(2, N=85)=17.43$, $p=.000$], WKET4 [$X^2(2, N=85)=20.92$, $p=.000$] ve WKET9 [$X^2(2, N=85)=11.36$, $p=.003$] puanlarına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu; WKET12 [$X^2(2, N=85)=4.16$, $p=.125$] puanlarına göre ise anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. WKET1 puanı açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların WKET1 puanının, suça sürüklenen çocuklara ($U=151.00$, $z= -3.98$, $p=.000$) ve mağdur çocuklara ($U=211.00$, $z= -2.83$, $p=.005$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların WKET1 puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). WKET4 puanı açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların WKET4 puanının, suça sürüklenen çocuklara ($U=146.50$, $z=-4.33$, $p=.000$) ve mağdur çocuklara

($U=237.50$, $z= -2.85$, $p=.004$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur çocukların WKET4 puanının, suça sürüklenen çocuklara ($U=293.00$ $z=-2.45$, $p=.014$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. WKET9 puanı açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların WKET9 puanının, suça sürüklenen çocuklara ($U=207.00$, $z= -2.87$, $p=.004$) ve mağdur çocuklara ($U=196.50$, $z= -3.05$, $p=.002$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların WKET9 puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.8 Grupların Wisconsin Kart Eşleme Testine İlişkin Verileri

	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu		F/X^2	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
WKET1	120.60	13.33	114.97	16.95	99.16	21.03	$X^2= 17.43$	.000
WKET3	72.30	8.62	77.13	8.93	74.39	8.89	$F= 2.44$	.094
WKET4	4.27	1.41	5.13	1.11	5.84	.47	$F= 12.46$	.000
WKET5	28.47	13.32	19.97	8.83	14.88	8.24	$F= 11.90$	.000
WKET8	21.18	7.68	15.37	4.93	12.95	5.19	$F= 13.48$	.000
WKET9	18.67	8.88	18.33	8.06	12.48	3.95	$X^2= 11.36$	.003
WKET11	49.25	14.98	59.46	14.14	70.12	13.92	$F= 14.38$	.000
WKET12	1.07	1.05	1.13	1.50	0.48	.65	$X^2= 04.16$	.125

3.7. Dot Probe Görevine İlişkin Analizler

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların Dot Probe Görevine ait toplam tepki süresi, görevdeki doğru cevap puanları ile deneme1 (negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta solda), deneme2 (negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta sağda), deneme3 (negatif görsel uyarının konumu solda, nokta sağda) ve

deneme4 (negatif görsel uyarının konumu solda, nokta solda) sürelerine ilişkin veriler analiz edilmiştir.

Bu amaçla öncelikle grupların bu alt testlere göre normallik dağılımları analiz edilmiştir. Toplam tepki süresinin gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.000, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.007, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde suça sürüklenen ve mağdur çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Doğru cevap puanlarının gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.018, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde suça sürüklenen ve kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Deneme sürelerinin gruplara göre normallik dağılımları incelendiğinde, deneme1 puanında; suça sürüklenen çocukların ($S-W=.190, p>.05$) ve mağdur çocukların ($S-W=.112, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği ancak kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.004, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Deneme2 puanında; suça sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği ancak mağdur çocukların ($S-W=.173, p>.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.581, p>.05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde suça sürüklenen çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Deneme3 puanında; suça sürüklenen çocukların ($S-W=.047, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.033, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.040, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür. Deneme4 puanında ise; suça sürüklenen çocukların ($S-W=.000, p<.05$), mağdur çocukların ($S-W=.007, p<.05$) ve kontrol grubundaki çocukların ($S-W=.019, p<.05$) verilerinin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Grupların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, suça sürüklenen çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların verilerinin -1,5 ile +1,5 değerleri dışında kaldığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların görevdeki toplam tepki süresi ve doğru cevap puanları arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan nonparametrik analizlere göre; toplam tepki süresi [$X^2(2, N=85)=6.28, p=.043$] ve doğru cevap puanlarına

$[X^2(2, N=85)=19.03, p=.000]$ göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Toplam tepki süresi açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların toplam tepki süresinin mağdur çocuklara ($U=238.00, z= -2.32, p=.021$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ve mağdur çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların toplam tepki süreleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Doğru cevap puanları açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların doğru cevap puanlarının, suça sürüklenen çocuklara ($U=133.50, z= -4.19, p=.000$) ve mağdur çocuklara ($U=189.50, z= -3.23, p=.001$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların doğru cevap puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.9 Grupların Dot Probe Görevine İlişkin Doğru Cevap Puanları ve Toplam Tepki Süresi

	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu		F/X^2	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
Doğru								
Cevap Puanı	64.97	2.31	65.67	1.52	66.80	1.47	$X^2= 19.03$	.000
Top. Tepki								
Süresi (ms.)	178751.73	29254.94	203999.30	73003.56	168801.32	30685.67	$X^2= 6.28$	.043

Suça sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların görevdeki deneme süreleri arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan nonparametrik analizlere göre Deneme1 süresi [$X^2(2, N=85)=24.59, p=.000$], Deneme2 süresi [$X^2(2, N=85)=8.46, p=.015$] ve Deneme3 süresine [$X^2(2, N=85)=21.86, p=.000$] göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Deneme4 süresine [$X^2(2, N=85)=3.15, p=.207$] göre ise gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Deneme1 süresi açısından hangi gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucunda; kontrol grubundaki çocukların Deneme1 süresinin, suça sürüklenen çocuklara ($U=113.00, z= -4.43, p=.000$) ve

mağdur çocuklara ($U=123.50$, $z= -4.25$, $p=.000$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Deneme2 süresi bakımından, kontrol grubundaki çocukların Deneme2 süresinin, suça sürüklenen çocuklara ($U=205.00$, $z= -2.87$, $p=.004$) ve mağdur çocuklara ($U=246.00$, $z= -2.18$, $p=.029$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Deneme3 süresi bakımından, kontrol grubundaki çocukların Deneme3 süresinin, suça sürüklenen çocuklara ($U=110.00$, $z= -4.48$, $p=.000$) ve mağdur çocuklara ($U=176.00$, $z= -3.36$, $p=.001$) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların Deneme1, Deneme2 ve Deneme3 süreleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.10 Grupların Dot Probe Görevine İlişkin Deneme Süreleri

	Suça Sürüklenen Çocuklar		Mağdur Çocuklar		Kontrol Grubu		F/X^2	p
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss		
Deneme1	13285.70	1327.86	13190.23	1386.10	11804.88	556.95	$X^2= 24.59$	.000
Deneme2	12480.17	963.62	12448.73	1068.06	11830.68	543.66	$X^2= 8.46$	.015
Deneme3	13560.07	1520.02	13041.00	1461.08	11825.56	574.81	$X^2= 21.86$	.000
Deneme4	12298.83	1039.90	12344.37	1308.83	11782.44	578.92	$X^2= 3.15$	.207

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Çocukların son yıllarda giderek artan bir oranda “suça sürüklenen çocuk” ve “mağdur çocuk” sıfatıyla ceza adalet sistemine dahil olması pek çok açıdan ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde 2020 yılında güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeniyle 132 bin 943 çocuğun; mağduriyet nedeniyle ise 207 bin 999 çocuğun getirildiği, bu sayıların bir önceki yıla göre sırayla yaklaşık %16 ve %22 oranında arttığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde çocukluk ve ergenlik dönemlerini belirli gelişim basamaklarını izleyerek suçtan ve mağduriyetten uzak bir şekilde sürdürmesi hedeflenen çocukların hangi sebeplerle veya hangi faktörlere bağlı olarak SSÇ ya da mağdur olabileceğine ilişkin çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Zira bu durumu önlemeye yönelik atılacak adımların temeli risk faktörlerini doğru şekilde belirlemekten geçmektedir. Yapılan bir sistematik analize göre, literatürde çocuk suçluluğu ve kural dışı davranış kavramlarıyla ilgili toplam 8926 adet tez, makale veya projeden oluşan çalışmanın bulunduğu ortaya konmuştur (Duruşan, 2021). Diğer bir çalışmada ise ülkemizde mağdur çocuklarla ilgili yapılan çalışmaların bibliyografik analizi yapılmış ve 1980-2018 yılları arasında mağdur çocuklarla ilgili toplam 597 çalışmanın olduğu, bu çalışmaların 64’ünün suç mağduru çocuklar hakkında olduğu görülmüştür (Aslan, 2019). Bu açıdan suça sürüklenen çocuklara kıyasla herhangi bir suçun mağduru olan çocuklara ilişkin yapılan çalışmaların daha az olduğu, çocuk mağduriyeti konusunda çoğunlukla çocuğun ihmal ve istismarı konusunun üzerinde durulduğu söylenebilir.

Bu tez çalışmasında ise Antalya ilinde yaşayan 12 - 18 yaş arasındaki suça sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar ve suça sürüklenme ile mağduriyet öyküsü bulunmayan çocukların nöropsikolojik özelliklerinin yürütücü işlevleri ile dikkat yanlılığı üzerinden değerlendirilerek birbirleriyle karşılaştırılması amaçlanmıştır. Mevcut çalışmada öncelikle sosyodemografik bilgileri alınan çocukların yürütücü işlevleri; çalışma belleği, soyut düşünme, kurulumu değiştirme ve zihinsel esneklik bağlamında WKET; bilgi işleme hızı, inhibisyon kontrolü, bozucu etkiye karşı koyabilme hızı ve dikkat süreçleri bağlamında Stroop Testi TBAG Formu; analitik irdeleme, problem çözme, düzenli düşünme ve soyutlama bağlamında RSPM; dürtüsellüğün değerlendirilmesi bağlamında Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu; planlama becerisi bağlamında İSKPT ile ölçülürken dikkat yanlılıkları ise Dot-Probe Göreviyle tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde bahsi geçen ölçüm

teknikleri kullanılarak suça sürüklenen, suç mağduru ve kontrol grubundaki çocukların yürütücü işlev becerilerinin ve dikkat yanlılıklarının karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4.1. Nöropsikolojik Özelliklerin ve Dikkat Yanlılığının Değerlendirilmesi

Suçta sürüklenen, mağdur ve kontrol grubundaki çocukların dürtüsellik düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amacıyla uygulanan Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu sonucuna göre gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre suça sürüklenen çocukların toplam dürtüsellik puanlarının mağdur çocuklara ve kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dürtüsellik kavramı, sabırsızlık, dikkatsizlik, risk alma, heyecan ve zevk arayışı, zarar görme duygusunun hafife indirgenmesi ve dışa dönüklük olarak kendini göstermektedir (Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Dürtüsellğin saldırganlık ile ilişkisinin olduğu (Stanford ve ark., 2005), bunun dışında ayrıca plan yapamama ve engellenmeye yönelik toleransın düşük oluşunu da yansıttığı bulunmuştur (Oquendo ve Mann, 2000). Dürtüsellği yüksek olan çocuk ve ergenlerin dürtülerini denetleme konusunda ihtiyaç duyduğu desteği almadığı durumlarda hukuki ve toplumsal kurallara uymakta zorlanarak suça sürüklenmeye yatkın hale geldiği söylenebilir. Ayrıca ergenlerin dürtülerini denetleme becerisiyle davranışlarını yönlendirebilme yeteneğinin ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Soysal, 2015). Dürtüsellik puanı yüksek olan çocukların davranışlarını yönlendirme becerilerinin azalmış olabileceği ve buna bağlı olarak suça sürüklenbildiği düşünülmektedir. Hırsızlık suçu iddiasıyla 12-18 yaş arasındaki erkek ergenlerle gerçekleştirilen çalışmada, suça sürüklenen çocukların kontrol grubuna göre Barratt Dürtüsellik Ölçeğinden anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (Şenses ve ark., 2014). Tüm bu veriler doğrultusunda çalışma bulgusunun literatüre uygun olduğu görülmekle, suça sürüklenmede dürtüsellğin önemli bir etken olduğu görülmüştür.

Grupların RSPM testindeki performansları karşılaştırıldığında kontrol grubundaki çocukların testten aldıkları puanın, suça sürüklenen ve mağdur çocukların puanına göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre kontrol grubunun analitik irdeleme, problem çözme, düzenli düşünme ve soyutlama becerilerinin çalışmaya katılan suça sürüklenen ve mağdur çocuklardan daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. RSPM puanına göre suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocuklar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında ceza yargılamasına ssç ya da mağdur sıfatıyla dahil olmuş çocuklar ile hiç dahil olmamış çocukların RSPM kullanılarak karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, RSPM testinin uygulaması esnasında katılımcının

testi tamamlama motivasyonunun yüksek olması ile teste yoğunlaşabilme becerisinin testten alınan puan üzerinde etkisinin olabileceği gözlenmiştir. Mağdur çocuklara bu testin dahil oldukları yargılamaya ilişkin bir duruşma öncesinde ya da sonrasında uygulanmasının teste yoğunlaşmalarında sorun teşkil etmiş olabileceği değerlendirilmektedir. Diğer bir taraftan suç mağduru çocukların suçun niteliğine göre yürütücü işlevlerinde bozulmalar meydana gelmiş olabileceği söylenebilir. Çalışmada mağdur çocukların %40'ının ($n=12$) cinsel istismar suçu mağduru olduğu bulunmuştur. Cinsel istismar mağduru çocuklarda %30-50 oranında rastlanan TSSB'nin en sık görülen ruhsal bozukluk olduğu ifade edilmektedir (Öztop ve Özel-Özcan, 2010). Literatür incelendiğinde TSSB semptomlarının yürütücü işlev performansı üzerinde etkili olabileceğine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmadaki mağdur çocukların travma sonrası stres bozukluğu geliştirip geliştirmediği, geliştirmiş ise de tanı alıp almadığı bilinmemektedir. Yapılan bir çalışmada, yürütücü işlevlerdeki bozulmanın TSSB tanısı almış olmaktan bağımsız bir şekilde travmanın kendisinden kaynaklandığı, bu sebeple TSSB tanısı bulunan veya bulunmayan tüm travma mağdurlarında benzer nörobilişsel bozuklukların ortaya çıktığı bulunmuştur (Barrera ve ark., 2013).

Çalışmaya katılan çocukların Stroop Testi TBAG Formundaki performansları; bozucu etkiye direncin ölçüldüğü 5. bölümdeki süre, hata ve düzeltme puanları ile 5. bölüm ile yüksek korelasyona sahip olan fark 3 puanları (Karakaş ve ark., 1999) üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre, Stroop Testi 5. bölüme ait süre, hata ve düzeltme puanları ile fark 3 puanları arasında gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Aradaki fark incelendiğinde ise bu puanların tümünde suça sürüklenen ve mağdur çocukların performanslarının kontrol grubundaki çocuklara göre daha kötü olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar arasında bulunan mağdur çocukların lehine olan farkın ise anlamlı olmadığı bulgusu ortaya çıkmıştır. Stroop interferansı, iki uyarının olduğu durumlarda dikkatin istenen uyarana yönlendirilmesi gibi frontal bölge işlevleriyle ilişkilidir (Freeman ve Beck, 2000). Buna göre, olgu gruplarının dikkatlerini istenen uyarana yönlendirme becerilerinde bozulma olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç RSPM testi sonucu elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Literatürde de benzer bulguların olduğu görülmektedir. Ketleme diğer adıyla inhibisyon kontrolü içerden gelen yatkınlığa ve dışardan gelen uyarılara karşı bireyin dikkatini, davranışını, düşüncelerini ve duygularını kontrol edebilmesi ve daha uygun/gerekli davranışı sergileyebilme becerisidir (Diamond 2013). Yapılan bir gözden geçirme çalışmasında, çocukluk döneminde olumsuz muameleye uğramış olma durumu neticesinde en sık raporlanan ve en şiddetli olan bozukluğun yürütücü işlevlerdeki bozukluklar olduğu; olumsuz muameleye maruz kalmış çocukların kontrol

grubuna kıyasla farklı bir bilişsel kontrol sistemine sahip olduğu; inhibisyon kontrolü ve çalışma belleği gibi özkontrolle ilişkili iki önemli işlevin değerlendirilmesi sonucunda olumsuz muameleye maruz kalmış olan grubun kontrol grubuna kıyasla daha düşük performans skorları elde ettiği belirtilmiştir (Kavanaugh ve ark., 2016). Hırsızlık suçu iddiasıyla 12-18 yaş arasındaki erkek ergenlerle gerçekleştirilen çalışmada, dürtüsellik puanlarının yanısıra suça sürüklenen çocukların kontrol grubuna göre Stroop Testindeki 5. bölümü anlamlı olarak daha uzun sürede tamamladıkları ortaya konmuştur (Şenses ve ark., 2014). Bu çalışmaya göre uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur. Uyuşturucu madde kullanımının inhibisyon kontrolü becerisini bozduğuna dair çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Madde kullanımı olan ergenlerin Stroop testi performanslarının değerlendirildiği çalışmalara göre madde kullanan katılımcıların daha kötü düzeyde Stroop testi performansı gösterdiği bulunmuştur (Cardinal ve ark., 2006; Hagen ve ark., 2016). Ayrıca bu çalışmada ebeveynlerin gelir düzeylerinin çocukların suça sürüklenen, mağdur ya da kontrol grubunda bulunma durumunu anlamlı olarak farklılaştırdığı bulunmuştur. Literatüre bakıldığında sosyoekonomik düzeyin dikkate ilişkin beceriler kapsamında incelendiği çocuk ve ergenlerle yapılan pek çok çalışmanın olduğu görülmektedir. Stevens ve arkadaşlarının (2009) yaptığı bir çalışmaya göre düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların baskın tepkileri durdurma ve bilgileri filtreleme gibi dikkate ilişkin işlevlerde eksiklik yaşadığı gösterilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda Stroop Testine ilişkin bulguların literatürle tutarlı olduğu görülmektedir.

Olgu grupları ile kontrol grubundaki çocukların çalışma belleği, soyut düşünme, kurulumu değiştirme ve zihinsel esneklik becerilerinin incelenmesi amacıyla WKET'in WKET1 (Toplam tepki sayısı), WKET3 (Toplam doğru sayısı), WKET4 (Tamamlanan kategori sayısı), WKET5 (Toplam perseveratif tepki sayısı), WKET8 (Perseveratif hata yüzdesi), WKET9 (İlk kategoriye tamamlamada kullanılan tepki sayısı), WKET11 (Kavramsal düzey tepki yüzdesi) ve WKET12 (Kurulumu sürdürmede başarısızlık) puanları analiz edilmiştir. Buna göre gruplar arasında WKET3 ve WKET12 puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. WKET1, WKET4, WKET5, WKET8, WKET9 ve WKET11 puanları açısından ise gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu; suça sürüklenen çocukların toplam tepki sayısı (WKET1), perseveratif tepki sayısı (WKET5), perseveratif hata yüzdesi (WKET8), ilk kategoriye tamamlamada kullanılan tepki sayısı puanlarında kontrol grubundan anlamlı olarak yüksek puan aldığı, kontrol grubunun ise tamamlanan kategori sayısı (WKET4) ve kavramsal düzey tepki yüzdesi (WKET11) puanlarında suça sürüklenen

çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Yürütücü işlevler ve çalışma belleği kapasitesi arasında çok güçlü bir korelasyonun bulunduğu bildirilmiştir (McCabe ve ark., 2010). Çalışma belleği kapasitesi gelen bilgiyi koruyabilme yeteneğiyle birlikte akıcı zekanın gereksiz bilgileri devre dışı bırakabilme yeteneğine de sahiptir (Engle, 2002). Zira çalışma belleği ve ketleme/inhibisyon kontrolü birbirini destekleyerek çalışmaktadır (Diamond, 2013). Buna göre suça sürüklenen çocukların diğer gruptaki çocuklara kıyasla çalışma belleğinde bozulmalar olduğu ifade edilebilir. Ayrıca WKET performansının kuralları öğrenme hakkında da bilgi sunduğu yönünde görüş bulunmaktadır (Perrine, 1992). Dolayısıyla suça sürüklenen çocukların kurallara uymakta zorlanmasının yanısıra toplumsal ve hukuki anlamda kuralları öğrenmede güçlük çektiği söylenebilir. Bu çalışmadaki mağdur çocukların ise toplam tepki sayısı (WKET1) ile tamamlanan kategori sayısı (WKET4) puanlarında kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük puana sahip olduğu; ilk kategoriye tamamlamada kullanılan tepki sayısı (WKET9) puanında ise kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. TSSB tanısı alan çocuklar ve eşleştirilmiş sağlıklı kontrol grubundaki çocuklarla yapılan bir çalışmada olgu grubunda bulunan çocukların tamamlanan kategori (WKET4) ve perseveratif hata sayısı (WKET6) puanları yönünden kontrol grubundan anlamlı ölçüde düşük performans sergilediği bulunmuştur (Beers ve De Bellis, 2002). Bu çalışmadaki mağdur çocukların TSSB tanısı alıp almadığı bilinmemekle birlikte travmanın kendisinin yürütücü işlevlerde bozulmaya yol açtığı bulgusu dikkate alındığında (Barrera ve ark., 2013) Beers ve De Bellis'in çalışma bulgusunun bu çalışmadaki bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir. Bu çalışmada suça sürüklenen çocukların perseveratif tepki sayısı (WKET5) ve perseveratif hata yüzdesinin (WKET8) kontrol grubundan anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Stroop Testinden farklı olarak WKET'teki ketleme, katılımcının perseverasyon göstermesi yani sözel geribildirime karşın davranışa ısrarcı olarak devam etmesidir (Karakaş, 2004). Yapılan bir çalışmada, WKET perseverasyon puanları yüksek olan çocukların saldırgan davranışlarını kontrol etme becerilerinin düşük olduğu bulgusu ortaya konmuştur. Bu bulgu, fazla perseverasyon gösteren çocukların uygunsuz davranışları bastırmada zorlanarak şiddet davranışlarının engellenmesinde yeterli olmadıkları şeklinde açıklanmıştır (Kramer ve ark., 2011). Literatürdeki bulguların bu çalışmayla tutarlı olduğu söylenebilir.

Planlama becerisini değerlendirmek amacıyla Cinan (2015) tarafından Londra Kulesi ve Hampshire Ağaç Testinden esinlenerek geliştirilen İSKPT'ye ait puan, hareket fazlası, toplam çözme süresi ve toplam ilk hareket süresine ilişkin gruplara ait veriler analiz edilmiştir. Bulgular incelendiğinde tüm boyutlar açısından anlamlı bir farkın olduğu

görülmüştür. Buna göre, kontrol grubunun testten aldıkları puanların suça sürüklenen çocukların puanları ile mağdur çocukların anlamlı olarak daha yüksek olduğu; hareket fazlalığı, toplam çözme süresi ve toplam ilk hareket süresinin ise kontrol grubuna göre mağdur çocuklarda anlamlı olarak daha yüksek olduğu; suça sürüklenen çocuklarda ise anlamlı olarak mağdur çocuklardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre mağdur çocukların ve suça sürüklenen çocukların planlama becerilerinde bozukluk olduğu, bu bozukluğun suça sürüklenen çocuklarda en fazla olduğu yorumu yapılabilir. Literatüre bakıldığında suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların İSKPT ile değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genel olarak kule testleri incelendiğinde, değerlendirilmesi amaçlanan planlama becerisinin sınırlı bir zaman çizelgesini kapsadığı belirtilirken problem çözme becerisinin ise geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı kapsayan geniş bir zaman çizelgesini kapsadığı görüşü ortaya konmuştur (Tunstall, 1999). Bu çalışmadaki suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların da planlama ve problem çözme becerilerinde bozukluk olduğu ifade edilebilir. Rosser ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada, eroin madde bağımlılığı bulunan ergenlerin frontal lob işlevlerini ölçen bir görev olan Hanoi Kuleleri performansı, sağlıklı kontrol grubuyla kıyaslanmış; elde edilen bulgulara göre, eroin madde bağımlısı olan ergenlerin görevleri tamamlarken daha çok hamle sayısı yaptığı, öte yandan görevleri sağlıklı kontrollere göre daha kısa bir sürede tamamlandığı bulunmuştur. Madde bağımlılığı olan bireylerin testi daha kısa sürede tamamlaması bu çalışmadaki bulguyla çelişmektedir. Ancak buradaki çelişkinin Hanoi Kuleleri testinin yönergesinde bulunan hem az süre hem de az hareket ifadesinden olabileceği düşünülmektedir. Zira İSKPT'deki yönergeye göre katılımcıların yalnızca daha az hareket yapması gerektiği bilgisi sunulmaktadır. Ayrıca planlama becerisini ölçen kule testlerinde hedefe yakın görünen ancak yapıldığı takdirde hamle sayısını arttırarak doğru çözüme ulaşılmasını engelleyecek hareketlerin yapılmasına yönelik güçlü bir eğilim oluştuğunda; bu hareketlerin ketlenmesi ve uzaklaştırıcı bir hamlenin yapılması başarılı sonuç için gerekli olabilmektedir. Bunun gibi “problem çözücü anahtar hareketler” hakkında yapılan değerlendirmeler kule testlerindeki ketleme işlevini de ortaya koymaktadır (Cinan, 2015). Bu çalışmada görülen suça sürüklenen ve mağdur çocukların planlama ve problem çözme becerilerindeki bozulmanın, ketleme işlevleri açısından da bozulmayı yordadığı; bu açıdan İSKPT bulgularının Stroop Testi bulgularıyla tutarlı olduğu değerlendirilebilir.

Suçta sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar ve kontrol grubundaki çocukların dikkat yanlılıklarının değerlendirilmesi amacıyla çocuklara olumlu ve olumsuz resim uyarıların bulunduğu Dot-Probe Görevi uygulanmıştır. Buna göre, toplam tepki süresi ve

doğru cevap puanlarına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Kontrol grubundaki çocukların toplam tepki süresinin mağdur çocuklara göre anlamlı olarak daha düşük olduğu; doğru cevap puanlarının ise suça sürüklenen çocuklara ve mağdur çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre mağdur çocukların bilişsel işlevlerinde kontrol grubuna göre bir farklılaşma olduğu söylenebilir. Doğru cevap puanları açısından ise literatür incelendiğinde, görevdeki yanlış cevapların dikkat ve konsantrasyondaki azalma ile dürtüsel tepki stillerinin fazlalığı faktörleriyle ilişkilendirildiği görülmüştür (Eggers ve ark., 2013). Bu bulgunun bu çalışmadaki bulguyla tutarlı olduğu, suça sürüklenen çocuklar ve mağdur çocukların doğru cevaplarının daha az olmasıyla bu çocukların dikkat ve konsantrasyonunda bozulma ve daha çok dürtüsel tepki stillerini kullanmalarıyla ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Dot-Probe Görevi kapsamında gruptaki çocukların deneme1 (negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta solda), deneme2 (negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta sağda), deneme3 (negatif görsel uyarının konumu solda, nokta sağda) ve deneme4 (negatif görsel uyarının konumu solda, nokta solda) süreleri de incelenmiştir. Buna göre gruplar arasında deneme1, deneme2 ve deneme3 sürelerine göre anlamlı bir farklılığın olduğu; kontrol grubunun deneme1, deneme2 ve deneme3 sürelerinin suça sürüklenen çocuklar ve mağdur çocuklardan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak deneme4 süresi açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Gruplar arasında noktanın ve negatif uyarının aynı konumda olduğu iki denemeye bakıldığında; negatif görsel uyarının konumu sağda, nokta sağda koşulunda (deneme2 süresi) farklılık bulunurken negatif görsel uyarının konumu solda, nokta solda koşulunda (deneme4 süresi) farklılık bulunmamış olmasının, katılımcıların baskın olarak sağ ya da sol el kullanma durumuyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Dot-Probe görevinde katılımcıların duygusal uyarı yani negatif görseli inhibe ederek çalışmayı sürdürmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ise nokta konumu ile negatif görsel uyarının konumunun zıt olduğu durumlarda; suça sürüklenen çocuklar ve mağdur çocukların tepki sürelerinin, kontrol grubundaki çocuklardan anlamlı olarak uzadığı bulunmuştur. Bu bulgu, suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların negatif duygusal uyarıyı ketleyerek göreve devam etme becerilerinin kontrol grubundaki çocuklara göre daha yetersiz olduğunu göstermektedir. Dalglish ve arkadaşlarının (2001) yaptığı çalışmada, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı almış 9-17 yaş arasındaki çocuklardan oluşan çalışma grubunun tanı almamış kontrollere göre sosyal tehlike barındıran uyarılara karşı seçici olarak daha fazla dikkatlerini yönelttikleri, depresyonla ilişkili uyarılardan ise dikkatlerini kaçırdıkları ve bu kaçınmanın yaşla birlikte azaldığı gösterilmiştir.

SONUÇ

Yürütücü işlev fonksiyonları ve dikkat yanlılığı açısından suça sürüklenen çocukların, mağdur çocuklar ve hiçbir adli olaya karışmamış olan çocuklara göre farklılık gösterip göstermediği değerlendirilen bu çalışmada; suça sürüklenen çocukların Barratt Dürtüsellik Ölçeğinden aldıkları puanın mağdur çocuklara ve kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu, yürütücü işlevleri değerlendiren diğer araçlar Raven Progresif Matrisler Testi, Wisconsin Kart Eşleme Testi, Stroop Testi TBAG Formu ve İstanbul 5 Küp Planlama Testi skorlarına göre kontrol grubunun suça sürüklenen ve mağdur çocuklara göre anlamlı olarak daha iyi performans gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca Dot - Probe görevi performanslarına göre kontrol grubundaki çocukların, suça sürüklenen ve mağdur çocuklara göre olumsuz uyarılara daha az dikkat yanlılığı sergilediği bulunmuştur. Son olarak, kontrol grubunun yürütücü işlev becerilerinin, suça sürüklenen çocuk grubu ve mağdur çocuk grubuna göre daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmadaki sınırlılıklar incelendiğinde öncelikle katılımcı sayısının az olması göze çarpmaktadır. Bu çalışmadaki uygulamaların yoğun olması ve uzun sürmesi nedeniyle çalışmaya katılım konusundaki motivasyon az olmuştur. Diğer bir sınırlılık ise gruptaki cinsiyet dağılımının eşit olmamasıdır. Suça sürüklenen çocukların büyük çoğunluğunun erkek olması çalışmadaki gruplar arası cinsiyet dengesinin kurulmasını zorlaştırmıştır. Kullanılan ölçüm araçları suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocuklara adliye ortamında uygulanırken kontrol grubuna adliye haricindeki ortak bir mekanda uygulanmış olması diğer bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar ile adliye dışındaki herhangi bir mekanda görüşme olanağı bulunmadığından bahsedilen şekilde bir yöntem uygulanmıştır. Diğer bir sınırlılık ise yürütücü işlevlerin Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu, Raven Standart Progresif Matrisler Testi, Stroop Testi TBAG Formu, Wisconsin Kart Eşleme Testi ve İstanbul 5 Küp Planlama Testi ile; dikkat yanlılığının ise Dot-Probe göreviyle ölçülmüş olmasıdır. Grupların yürütücü işlevleri ile dikkat yanlılığının değerlendirilmesinde diğer ölçüm araçları çalışmaya dahil edilememiştir. Ayrıca, çalışmanın kesitsel olması bu bulguların genellenebilirliğinde bir sınırlılık olarak ortaya çıktığından bu çalışmadaki bulguların boylamsal araştırmalardan elde edilecek bulgularla desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Son olarak, bu çalışmada suça sürüklenen çocuklar ve mağdur çocuklar açısından mükerrerlik durumuna göre bir ayırım yapılmamış olduğundan gelecek çalışmalarda bu durumun gözetilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Suçta sürüklenen ve suç mağduru olan çocukların sayısı ülkemizde her geçen gün artmaktadır. Bu artışın farkında olan araştırmacılar çocukları suça iten ve suç mağduru olmalarına ilişkin nedenleri genellikle bireysel, ailesel ve çevresel nedenler üzerinden ele almışlardır. Suçta sürüklenen çocukların nöropsikolojik özelliklerinin araştırıldığı çalışma sayısı ülkemizde oldukça kısıtlıdır. Ayrıca suçta sürüklenen çocukların, mağdur çocuklar ile suça sürüklenme ve mağduriyet öyküsü olmayan çocukların yürütücü işlevleri ve dikkat yanlılığı açısından karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular ile suça sürüklenen çocukların nöropsikolojik özelliklerinin değerlendirilmesinin çocuğun suça ilişkin algısının ne yönde olduğuna dair ayrıntılı bir bilgi sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca yürütücü işlev fonksiyonlarının diğer gruplara kıyasla daha kötü olduğu saptanması halinde suça sürüklenen çocukların uygun koşullarda rehabilite edilerek tekrar ceza yargılama sistemine dâhil olmalarının azaltılabileceği düşünülmektedir. Mağdur çocuklar açısından ise; yaşadıkları mağduriyetin çocukların bilişsel süreçlerine yaptığı etki anlaşılacak mağdur çocukların travma sonrası büyüme ve gelişimlerine katkı sağlayacak ve tekrar mağduriyet yaşamalarını önlemeye yönelik programların geliştirilmesine faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

Adli sisteme girmelerinin ardından suça sürüklenen çocuklar ile suç mağduru çocuklar hakkında 5395 sayılı ÇKK'ye göre ihtiyaç duyulan konularda Danışmanlık, Eğitim, Bakım ve Sağlık Tedbiri kararları yetkili Çocuk Mahkemeleri tarafından verilmekte ve bu tedbirlere ilişkin uygulamalar denetlenmektedir. Öncelikle bu denetim mekanizmasının ülke genelinde standartlaştırılmasının verilen tedbir kararlarının çocuklar açısından yararlı olması ve mükerrer suça sürüklenme ya da mağduriyetin azaltılması noktasında önemli olacağı düşünülmektedir. Bahsi geçen tedbirler haricinde birtakım uygulamaların da suça sürüklenen ya da mağdur çocuklara faydalı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle suça sürüklenen çocukların toplumsal kuralları ve kültürel değerleri uygulamalı olarak öğrenebilmeleri, doğru rol modeller edinmeleri ve aynı zamanda sorumluluk bilinci kazanmaları için huzurevinde kalan bireyleri düzenli olarak ziyaret etmeleri ve birlikte zaman geçirmeleri sağlanabilir. Suça sürüklenen çocuklara sorumluluk bilinci kazandırması öngörülen diğer bir uygulama ise bu çocukların yetkili gözetiminde olmak üzere sokaktaki ya da barınaklardaki hayvanların bakımına katkı sağlamaları, gerekli koşullara sahip olmaları halinde bu hayvanları sahiplenmeleridir. Bahsi geçen iki durumun sadece suça sürüklenen çocuklara değil daha geniş açıdan toplumsal faydaya hizmet etmesi beklenebilir. Hem suça sürüklenen hem de mağdur çocuklar bakımından faydalı olacağı düşünülen diğer bir uygulama ise çocukların Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesindeki ilgi duydukları bireysel ya da takım oyunlarıyla ilgili

kurslara belirli protokoller kapsamında mahkeme aracılığıyla yönlendirilmesidir. Böylece çocukların şiddet davranışlarının kontrol altına alınabileceği, takiplerinin sürdürülebilir hale geleceği ve disiplin kazanmalarının sağlanabileceği düşünülmektedir.

Uygulamalara bakıldığında gerekli önlem ve tedbirlerin genellikle olaylar öncesinde değil olaylar gerçekleştikten sonra alındığı ve uygulandığı göze çarpmaktadır. Bu durum herhangi bir sebeple çocukların suça sürüklenen çocuk ya da suç mağduru çocuk olarak adli sisteme dahil oldukları durumlarda da geçerli olabilmektedir. Henüz adli sisteme girmemiş ancak riskli grupta olduğu belirlenen çocuklar için birtakım uygulamaların gerçekleştirilmesinin bu çocukların adli sisteme dahil olma olasılığını azaltabileceği düşünülmektedir. Bunlardan biri okul takip programlarıdır. Buna göre, boşanma aşamasında olan ebeveynlerin çocuklarının sınıf öğretmeni ve rehber öğretmeni boşanma davasının devam ettiği mahkeme tarafından bilgilendirilebilir ve öğretmenlerden çocukta bu süreçte gözlemlenebilecek olumsuz davranışların takip edilmesi istenebilir. Çocukta olumsuz davranışların gözlenmesi halinde ilgili mahkemeye bilgi verilerek çocuk hakkında tedbir kararı verilmesi talep edilebilir. Böylece çocukta olası bir suça sürüklenme ya da mağduriyet öyküsünün önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, suça sürüklenen ve mağdur çocukların nöropsikolojik özellikleri ile dikkat yanlılıklarının kontrol grubuyla kıyaslanarak incelenmesinin gelecekte yürütülecek benzer çalışmalara fikir sağlaması yönünden önemli olduğu değerlendirilmektedir. Diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da üstte bahsedilen sınırlılıklar bulunmakta, bu sınırlılıkların farkında olarak daha kapsamlı çalışmaların yapılması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2021). Adli İstatistikler.
<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> adresinden 05.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Adolphs, R. ve Tranel, D. (2004). Impaired judgments of sadness but not happiness following bilateral amygdala damage. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 16(3), 453-462. doi:[10.1162/089892904322926782](https://doi.org/10.1162/089892904322926782)
- Akipek, J. G., Akıntürk, T. ve Ateş, K. D. (2016). *Türk medeni hukuku başlangıç hükümleri - Kişiler hukuku* (Cilt I). Beta Yayınevi.
- Aksel, Ş. ve Yılmaz Irmak, T. (2014). *Gelişim psikolojisi bakış açısıyla çocuk suçluluğu* (2.Baskı). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Akyüz, Y. (2011). Türk eğitim tarihi açısından “suçlu çocuk” kavramına bir bakış ve ilk önemli araştırma. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer ve M. C. Öner (Ed.), *Suçta sürüklenen ve mağdur çocuklar* (s. 54-59) içinde. Sabev Yayıncılık.
- Alexander, G. E., DeLong, M. R. ve Strick, P. L. (1986). Parallel organization of functionally segregated circuits linking basal ganglia and cortex. *Annual Review of Neuroscience*, 9(1), 357-381.
- Allman, J. M., Hakeem, A., Erwin, J. M., Nimchinsky, E. ve Hof, P. (2001). The anterior cingulate cortex: The evolution of an interface between emotion and cognition. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 935(1), 107-117. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2001.tb03476.x>
- Alvarez, J. A. ve Emory, E. (2006). Executive function and the frontal lobes: A meta-analytic review. *Neuropsychology Review*, 16(1), 17-42. <https://doi.org/10.1007/s11065-006-9002-x>
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. Baskı). American Psychiatric Association.
- Anderson, P. J. ve Reidy, N. (2012). Assessing executive function in preschoolers. *Neuropsychology Review*, 22(4), 345-360. <https://doi.org/10.1007/s11065-012-9220-3>
- Anderson, V., Spencer-Smith, M., Coleman, L., Anderson, P., Williams, J., Greenham, M., Leventer, R. J. ve Jacobs, R. (2010). Children’s executive functions: Are they poorer after very early brain insult. *Neuropsychologia*, 48(7), 2041-2050. <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2010.03.025>

- Aslan, B. (2011). *Ceza hukukunda yaş küçüklüğü* (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Aslan, Y. (2019). Türkiye'de mağdur çocuk kapsamında yapılan çalışmaların bibliyografik analizi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 92-107.
- Assink, M., Van der Put, C. E., Hoeve, M., De Vries, S. L. A., Stams, G. J. J. M. ve Oort, F. J. (2015). Risk factors for persistent delinquent behavior among juveniles: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 42, 47–61. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.08.002>
- Aydın, M. (2009, Nisan 27-29). *Suçta sürüklenen çocuklara yönelik alternatif yaptırımlar*. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Uluslararası Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Babacan Yıldız, G. (2016). Yürütücü ve yönetsel işlevler. O. Tanrıdağ. (Ed.), *Davranış nörolojisi - beyin - davranış ilişkilerinin organizasyon prensipleri, sendromları ve hastalıkları* (s.107-115) içinde. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Baddeley, A. D. (2000). The episodic buffer: A new component of working memory? *Trends in Cognitive Sciences*, 4(11), 417–423. [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(00\)015382](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(00)015382)
- Baddeley, A. D. ve Della Sala, S. (1996). Working memory and executive control. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 351(1346), 1397-1404. <https://doi.org/10.1098/rstb.1996.0123>
- Baddeley, A. D. ve Hitch, G. (1974). Working memory. *The Psychology of Learning and Motivation*, 8, 47–90. [https://doi.org/10.1016/S0079-7421\(08\)60452-1](https://doi.org/10.1016/S0079-7421(08)60452-1)
- Baglivio, M. T., Jackowski, K., Greenwald, M. A. ve Wolff, K. T. (2014). Comparison of multisystemic therapy and functional family therapy effectiveness: A multiyear statewide propensity score matching analysis of juvenile offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 41(9), 1033-1056. <https://doi.org/10.1177/0093854814543272>
- Bakırcı, F. (2008). Hobbes'ta sözleşmenin kökeni akıl mıdır? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), 1-48. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002071
- Balo, Y. Z. (2015). *Çocuk ceza hukuku* (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Barkley, R. A. (1997). Behavioral inhibition, sustained attention, and executive functions: Constructing a unifying theory of ADHD. *Psychological Bulletin*, 121(1), 65-94. doi: 10.1037/0033-2909.121.1.65
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y. ve Plumb, I. (2001). The “reading the mind in the eyes” test revised version: A study with normal adults, and adults with asperger syndrome or high-functioning autism. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 42(2), 241-251. doi:10.1017/S0021963001006643

- Barratt, E. S. (1959). Relationship of psychomotor tests and EEG variables at three developmental levels. *Perceptual and Motor Skills*, 9(1), 63-66. <https://doi.org/10.2466/pms.1959.9.g.63>
- Barrera, M., Calderón, L. ve Bell, V. (2013). The cognitive impact of sexual abuse and PTSD in children: A neuropsychological study. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(6), 625-638. doi: 10.1080/10538712.2013.811141
- Bartollas, C. ve Schmallegger, F. (2017). *Juvenile delinquency* (3. Baskı). Pearson Education.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji* (14. Baskı). İnkılâp Yayınevi.
- Bayraktar, S. (2015). *İnsanlığın kanayan yarası çocuk istismarı ve ihmali*. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Bayraktar, S. (2022). *Adli psikoloji* (2. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Beers, S. R. ve De Bellis, M. D. (2002). Neuropsychological function in children with maltreatment-related posttraumatic stress disorder. *American Journal of Psychiatry*, 159(3), 483-486. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.3.483>
- Belenko, S., Knight, D., Wasserman, G. A., Dennis, M. L., Wiley, T., Taxman, F. S. ve Sales, J. (2017). The juvenile justice behavioral health services cascade: A new framework for measuring unmet substance use treatment services needs among adolescent offenders. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 74, 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2016.12.012>
- Best, J. R. ve Miller, P. H. (2010). A developmental perspective on executive function. *Child Development*, 81, 1641-1660. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01499.x>
- Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar- Pekin Kuralları (1985, 29 Kasım). <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/23102020131606PEK%C4%B0N%20KURALLARI.pdf> adresinden 04.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Bodimeade, H. L., Whittingham, K., Lloyd, O. ve Boyd, R. N. (2013). Executive functioning in children with unilateral cerebral palsy: Protocol for a cross-sectional study. *BMJ Open Accessible Medical Research*, 3. doi:10.1136/bmjopen-2012-002500
- Brodeur, J. P. ve Ouellet, G. (2004). What is a crime? A secular answer. *What is a crime? Defining criminal conduct in contemporary society* (s.1-33) içinde. UBC Press.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513–531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513>

- Brugman, D. ve Aleva, A. E. (2004). Developmental delay or regression in moral reasoning by juvenile delinquents? *Journal of Moral Education*, 33(3), 321-338. <https://doi.org/10.1080/0305724042000733082>
- Cammack, A. L. ve Hogue, C. J. (2017). Retrospectively self-reported age of childhood abuse onset in a United States nationally representative sample. *Injury Epidemiology*, 4(1), 1-6. <https://doi.org/10.1186/s40621-017-0103-1>
- Canter, D. (2010). *Forensic psychology: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Cantürk, G. (2005). Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. *Sted Dergisi*, 14(2), 31-34.
- Cardinal, R. N., Winstanley, C. A., Robbins, T. W. ve Everitt, B. J. (2006). Limbic corticostriatal systems and delayed reinforcement. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 33-50. <https://doi.org/10.1196/annals.1308.004>
- Cinan S. (2015). *Bilişsel planlama ve İstanbul 5 küp planlama kulesi*. Pia Yayınları.
- Cisler, J. M. ve Koster, E. H. (2010). Mechanisms of attentional biases towards threat in anxiety disorders: An integrative review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 203-216. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.003>
- Cullen, F. T., Unnever, J. D., Hartman, J. L., Turner, M. G. ve Agnew, R. (2008). Gender, bullying victimization, and juvenile delinquency: A test of general strain theory. *Victims and Offenders*, 3, 331-349. <https://doi.org/10.1080/15564880802338468>
- Çapa Tayyare, B. (2020). *Serebral palsili çocukların yönetici işlev düzeylerinin değerlendirilmesi ve nöro-geribildirim uygulamalarının etkinliğinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Çınar, A. R. (2020). *Çocuk ceza hukuku - Suça sürüklenen çocukların ceza sorumluluğu ve yargılanmaları*. Yetkin Yayınevi.
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1996, 25 Ocak). https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/cocukhaklarininkullanilmasinailiskin.pdf adresinden 30.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri - Riyad İlkeleri (1990, 14 Aralık). <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/23102020131635R%C4%B0YAD%20%C4%B0LKELER%C4%B0.pdf> adresinden 01.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Dalglish, T., Moradi, A. R., Taghavi, M. R., Neshat-Doost, H. T. ve Yule, W. (2001). An experimental investigation of hypervigilance for threat in children and adolescents

- with post-traumatic stress disorder. *Psychological Medicine*, 31(3), 541-547. doi:10.1017/S0033291701003567
- DeLisi, M. ve Vaughn, M. G. (2014). Foundation for a temperament-based theory of antisocial behavior and criminal justice system involvement. *Journal of Criminal Justice*, 42(1), 10-25. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.11.001>
- Dematteo, D. ve Marczyk, G. (2005). Risk factors, protective factors, and the prevention of antisocial behavior among juveniles. K. Heilbrun, N. E. S. Goldstein ve R. E. Redding (Ed.), *Juvenile delinquency: Prevention, assessment, and intervention* (s.19-45) içinde. Oxford University Press.
- Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology*, 64, 135-168. doi:10.1146/annurev-psych-113011-143750
- Doidge, J. C., Higgins, D. J., Delfabbro, P. ve Segal, L. (2017). Risk factors for child maltreatment in an Australian population-based birth cohort. *Child Abuse & Neglect*, 64, 47-60. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.12.002>
- Dokgöz, H. ve Kar, H. (2018). Çocukta cinsel istismar. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 4(1), 8-16.
- Downey, D. B. (2001). Number of siblings and intellectual development: The resource dilution explanation. *American Psychologist*, 56(6-7), 497-504. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.6-7.497>
- Duruşan, E. (2021). *Türkiye’de suça sürüklenen çocuklar üzerine yapılan çalışmaların analizi: Sistemik derleme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Eggers, K., De Nil, L. F. ve Van Den Bergh, B. R. H. (2013). Inhibitory control in childhood stuttering. *Journal of Fluency Disorders*, 38(1), 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.jfludis.2012.10.001>
- Engle, R. W. (2002). Working memory capacity as executive attention. *Current Directions in Psychological Science*, 11(1), 19-23. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00160>
- Erbay, A. ve Gülüm, Z. (2018). Çocuklarda suç tekrarını yordayan risk faktörleri. *Adli Tıp Bülteni*, 23(3), 162-168. doi: 10.17986/blm.2018345599
- Eysenck, H. J. (1992). The definition and measurement of psychoticism. *Personality and Individual Differences*, 13(7), 757-785. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90050-Y](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90050-Y)
- Eyüboğlu, M. ve Eyüboğlu, D. (2018). Suça sürüklenen çocuklarda psikiyatrik bozukluklar, sosyodemografik özellikler ve risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 7-14. doi:10.5505/kpd.2018.02997

- Farrington, D. P. ve Welsh, B. C. (2008). *Saving children from a life of crime: Early risk factors and effective interventions*. Oxford University Press.
- Fay-Stammbach, T., Hawes, D. J. ve Meredith, P. (2014). Parenting influences on executive function in early childhood: A review. *Child Development Perspectives*, 8, 258-264. <https://doi.org/10.1111/cdep.12095>
- Fergusson, D. M., John Horwood, L. ve Ridder, E. M. (2005). Show me the child at seven: The consequences of conduct problems in childhood for psychosocial functioning in adulthood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(8), 837-849. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00387.x>
- Fikke, L. T., Melinder, A. ve Landrø, N. I. (2011). Executive functions are impaired in adolescents engaging in non-suicidal self-injury. *Psychological Medicine*, 41(3), 601-610. doi:10.1017/S0033291710001030
- Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H. ve Hamby, S. L. (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive, national survey. *Child Maltreatment*, 10(1), 5-25. <https://doi.org/10.1177/1077559504271287>
- Franken, I. H. A. (2003). Drug craving and addiction: Integration psychological and neuropsychopharmacological approaches. *Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry*, 27 (4), 563-79. [https://doi.org/10.1016/S0278-5846\(03\)00081-2](https://doi.org/10.1016/S0278-5846(03)00081-2)
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith J. M. (2003). *Sosyal psikoloji* (4. Baskı). (A. Dönmez, Çev.). İmge Kitapevi (Orijinal eserin basım tarihi 1970).
- Freeman, J. B. ve Beck, J. G. (2000). Cognitive interference for trauma cues in sexually abused adolescent girls with posttraumatic stress disorder. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(2), 245-256.
- Fuller-Thomson, E. ve Agbeyaka, S. (2020). A trio of risk factors for childhood sexual abuse: Investigating exposure to parental domestic violence, parental addiction, and parental mental illness as correlates of childhood sexual abuse. *Social work*, 65(3), 266-277. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa019>
- Fuster, J. M. (1989). *The prefrontal cortex: Anatomy, physiology and neuropsychology of the frontal lobe* (2. Baskı). Raven Press.
- Fuster, J. M. (2000). Memory networks in the prefrontal cortex. *Progress In Brain Research*, 122, 309-316. [https://doi.org/10.1016/S0079-6123\(08\)62147-0](https://doi.org/10.1016/S0079-6123(08)62147-0)
- Garon, N., Bryson, S. E. ve Smith, I. M. (2008). Executive function in preschoolers: A review using an integrative framework. *Psychological Bulletin*, 134(1), 31-60. doi:10.1037/00332909.134.1.31

- Giardino, A. P., Lyn, M. A. ve Giardino, E. R. (Ed.). (2018). *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect* (3. Baskı). Springer.
- Gladding, S. T. (2007). *Family therapy: History, theory, and practice* (5. Baskı). Pearson.
- Goldman-Rakic, P. S. ve Leung, H. C. (2002). Functional architecture of the dorsolateral prefrontal cortex in monkeys and humans. D. T. Stuss ve R. T. Knight (Ed.) *Principles of frontal lobe function* (s. 85-95) içinde. Oxford University Press.
- Goldstein, S., Naglieri, J. A., Princiotta, D. ve Otero, T. M. (2014). Introduction: A history of executive functioning as a theoretical and clinical construct. S. Goldstein ve J. A. Naglieri (Ed.), *Handbook of executive functioning* (s. 3-12) içinde. Springer.
- Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *TBB Dergisi*, 72, 206-233.
- Gönültaş, B. M. ve Kelebek, G. (2017). Metropollerde önemli bir realite: Göç, çocuk suçluluğu ve sosyal hizmet odağında çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 141-155.
- Güçlü, İ. ve Akbaş, H. (2019). *Suç sosyolojisi: Kavram-teori-uygulama* (2. Baskı). Gazi Yayıncılık.
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-101.
- Gültekin Akduman, G., Akduman, B. ve Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(4), 156-161.
- Hagen, E., Erga, A. H., Hagen, K. P., Nesvåg, S. M., McKay, J. R., Lundervold, A. J. ve Walderhaug, E. (2016). Assessment of executive function in patients with substance use disorder: A comparison of inventory-and performance-based assessment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 66, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2016.02.010>
- Hakeri, H. (2020). *Ceza hukuku genel hükümler* (17. Baskı). Astana Yayınları.
- Hébert, M., Moreau, C., Blais, M., Lavoie, F. ve Guerrier, M. (2017). Child sexual abuse as a risk factor for teen dating violence: Findings from a representative sample of Quebec youth. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 10(1), 51-61. doi: 10.1007/s40653-016-0119-7
- Hicks, L. ve Stein, M. (2015). Understanding and working with adolescent neglect: Perspectives from research, young people and professionals. *Child & Family Social Work*, 20(2), 223-233. <https://doi.org/10.1111/cfs.12072>
- Hinds, T. S. ve Giardino, A. P. (2017). *Child physical abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions*. Springer.

- Hoge, R. D., Andrews, D. A. ve Leschied, A. W. (1994). Tests of three hypotheses regarding the predictors of delinquency. *Journal of Abnormal Psychology*, 22(5), 547- 559. doi: 10.1007 / BF02168937.
- Hom, J. (2003). Forensic neuropsychology: Are we there yet? *Archives of Clinical Neuropsychology*, 18(8), 827-845. [https://doi.org/10.1016/S0887-6177\(03\)00076-3](https://doi.org/10.1016/S0887-6177(03)00076-3)
- Hughes, C. ve Graham, A. (2002). Measuring executive functions in childhood: Problems and solutions? *Child and Adolescent Mental Health*, 7(3), 131-142. <https://doi.org/10.1111/1475-3588.00024>
- Hughes, C. H. ve Ensor, R. A. (2009). How do families help or hinder the emergence of early executive function? C. Lewis ve J. I. M. Carpendale (Ed.), *Social interaction and the development of executive function: New directions in child and adolescent development* (s. 35–50) içinde. John Wiley & Sons.
- Kail, R. V. (2010). *Children and their development* (6. Baskı). Pearson.
- Karakaş, S. (2004). *BİLNOT bataryası el kitabı: Nöropsikolojik testler için araştırma ve geliştirme çalışmaları*. Dizayn Ofset.
- Karakaş, S. ve Doğutepe-Dinçer, E. (2011). *BİLNOT - Çocuk: Nöropsikolojik testlerin çocuklar için araştırma ve geliştirme çalışmaları*. Nobel Tıp.
- Karakaş, S., Erdoğan, E., Sak, L., Soysal, A. Ş., Ulusoy, T., Ulusoy, İ. Y. ve Alkan, S. (1999). Stroop testi TBAG formu: Türk kültürüne standardizasyon çalışmaları, güvenirlik ve geçerlik. *Klinik Psikiyatri*, 2(2), 75-88.
- Kavanaugh, B. C., Dupont-Frechette, J. A., Jerskey, B. A. ve Holler, K. A. (2017). Neurocognitive deficits in children and adolescents following maltreatment: Neurodevelopmental consequences and neuropsychological implications of traumatic stress. *Applied Neuropsychology: Child*, 6(1), 64-78. <https://doi.org/10.1080/21622965.2015.1079712>
- Kayan, E. (2014). *Kaygı yakınmaları olan çocuk ve ergenlerde dikkat yanlılığı, yürütücü işlevler ve olumsuz düşünceler*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Koolhof, R., Loeber, R., Wei, E. H., Pardini, D. ve Collot D'escury, A. (2007). Inhibition deficits of serious delinquent boys of low intelligence. *Criminal Behavior and Mental Health*, 17, 274-292. <https://doi.org/10.1002/cbm.661>
- Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. Altın Kitaplar Yayınevi.

- Krämer, U. M., Kopyciok, R. P., Richter, S., Rodriguez-Fornells, A. ve Münte, T. F. (2011). The role of executive functions in the control of aggressive behavior. *Frontiers in Psychology*, 2(152), 1-10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00152>
- Lang P. J., Bradley M. M. ve Cuthbert B. N. (2008). *International affective picture system (IAPS): Affective ratings of pictures and instruction manual*. University of Florida, Gainesville, FL.
- Lansford, J. E., Wager, L. B., Bates, J. E., Pettit, G. S. ve Dodge, K. A. (2012). Forms of spanking and children's externalizing behaviors. *Family Relations*, 61(2), 224-236. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00700.x>
- Loeber, R. (1990). Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency. *Clinical Psychology Review*, 10(1), 1-41. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(90\)90105-J](https://doi.org/10.1016/0272-7358(90)90105-J)
- Lopez, V., Bilbao, M. D. L. Á. ve Rodríguez, J. I. (2012). Classroom matters: The incidence of classroom climate on perceptions of peer intimidation and victimization. *Universitas Psychologica*, 11(1), 91-101.
- MacLeod, C. M. (1992). The Stroop task: The “gold standard” of attentional measures. *Journal of Experimental Psychology: General*, 121(1), 12–14. doi:10.1037/0096-3445.121.1.12
- MacLeod, C. M., Mathews, A. ve Tata, P. (1986). Attentional bias in emotional disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 95(1), 15. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.95.1.15>
- Maguin, E. ve Loeber, R. (1996). Academic performance and delinquency. *Crime and Justice*, 20, 145-264. <https://doi.org/10.1086/449243>
- Malkoç, G. (2020). *Kekemeliği iyileşen, kekemeliği devam eden ve tipik gelişim gösteren çocuklarda dikkat yanlılığı, yürütücü işlev becerileri ve mizaç özelliklerinin karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Mansbach-Kleinfeld, I., Ifrah, A., Apter, A. ve Farbstein, I. (2015). Child sexual abuse as reported by Israeli adolescents: Social and health related correlates. *Child Abuse & Neglect*, 40, 68-80. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.11.014>
- Martin, J. ve Failows, L. (2010). Executive function: Theoretical concerns. B. W. Sokol, U. Müller, J. I. M. Carpendale, A. R. Young ve G. Iarocci (Ed.), *Self and social regulation: Social interaction and the development of social understanding and executive functions* (s. 35-55) içinde. Oxford University Press.

- Mateer, C. A., Kerns, K. A. ve Eso, K. L. (1996). Management of attention and memory disorders following traumatic brain injury. *Journal of Learning Disabilities*, 29(6), 618-632. doi: 10.1177/002221949602900606
- Matlin, M. W. (2009). *Cognition* (7. Baskı). John Wiley & Sons.
- McCabe, D. P., Mcdaniel, M. A., Hambrick, D. Z., Roediger, H. L., Mcdaniel, M. A., Balota, D. A. ve Hambrick, D. Z. (2010). The relationship between working memory capacity and executive function. *Neuropsychology*, 24(2), 222-243. <https://doi.org/10.1037/a0017619>.
- McCord, J. (1991). Family relationships, juvenile delinquency, and adult criminality. *Criminology*, 29(3), 397-417. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1991.tb01072.x>
- Mesulam, M. M. (2000). *Principles of behavioral and cognitive neurology* (2. Baskı). Oxford University Press.
- Miller, E. D. (1997). *Executive functions deficits in incarcerated adolescent sexual offenders as measured by the Wisconsin Card Sorting Test (WCST)*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Adler School of Professional Psychology.
- Miller, P. M. (2013). *Principles of addiction: Comprehensive addictive behaviors and disorders*. Elseiver.
- Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B. W., Ross, S., Sears, M. R., Thomson, W. M. ve Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 108(7), 2693-2698. doi: 10.1073/pnas.1010076108
- Moore, E., Gaskin, C. ve Indig, D. (2013). Childhood maltreatment and post-traumatic stress disorder among incarcerated young offenders. *Child Abuse Neglect*, 37, 861-70. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.07.012>
- Neto, F. (2009). Behavioral problems of adolescents from returned Portuguese immigrant families. *North American Journal of Psychology*, 11(1), 133-142.
- Okan İbiloğlu, A., Atlı, A., Oto, R. ve Özkan, M. (2018). Çocukluk çağı cinsel istismar ve enest olgularına çok yönlü bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(1), 84-98. <https://doi.org/10.18863/pgy.336520>
- O'Leary, U. M., Rusch, K. M. ve Guastello, S. J. (1991). Estimating age-stratified WAIS-R IQS from scores on the raven's standard progressive matrices. *Journal of Clinical Psychology*, 47(2), 277-284. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199103\)47:2<277::AID-JCLP2270470215>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199103)47:2<277::AID-JCLP2270470215>3.0.CO;2-I)

- Oquendo, M. A. ve Mann, J. J. (2000). The biology of impulsivity and suicidality. *The Psychiatrics of North America*, 23 (1), 11-25. [https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(05\)70140-4](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(05)70140-4)
- Ögel, K. (2014). *Çocuk, suç ve bireyselleştirilmiş iyileştirme*. Çocuklar için Adalet Projesi.
- Ögel, K. (2007). *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler*. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yayınları.
- Öktem, Ö. (2013). *Davranışsal nörofizyolojiye giriş*. Nobel Tıp Kitapevi.
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları - Havana Kuralları (1990, 14 Aralık). <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019102928ozgurluk.pdf> adresinden 01.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Öztop, D. B. ve Özcan, Ö. Ö. (2010). Cinsel istismar vak'alarının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Yeni Symposium*, 48(4).
- Pashler, H. E. (1998) *The psychology of attention* (2. Baskı). The MIT Press.
- Patton, J. H., Stanford, M. S. ve Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *Journal of Clinical Psychology*, 51(6), 768-774. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199511\)51:6<768::AI-DJCLP22705_10607>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199511)51:6<768::AI-DJCLP22705_10607>3.0.CO;2-1)
- Pelcovitz, D., Kaplan, S. J., Ellenberg, A., Labruna, V., Salzinger, S., Mandel, F. ve Weiner, M. (2000). Adolescent physical abuse: Age at time of abuse and adolescent perception of family functioning. *Journal of Family Violence*, 15, 375-389. <https://doi.org/10.1023/A:1007506313663>
- Pennigton, B. F. ve Ozonoff, S. (1996). Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37 (1), 51-87. doi:10.1111/j.1469-7610.1996.tb01380.x
- Perrine, K. (1993). Differential aspects of conceptual processing in the category test and wisconsin card sorting test. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 15(4), 461-473. <https://doi.org/10.1080/01688639308402571>
- Petersen, A. C., Joseph, J. ve Feit, M. (Ed.). (2014). *New directions in child abuse and neglect research*. The National Academies Press.
- Polat, A. (2014). *Viktimoloji (mağdurbilim)*. Legal Yayıncılık.
- Polat, O. (2002). Çocuk suçluluğu. https://www.kriminoloji.com/Cocuk_suclulugu-Oguz_Polat.htm adresinden 25.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Polat, O. (2009). *Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar*. Seçkin Yayıncılık.

- Posner, M. I. ve DiGirolamo, G. J. (1998). Executive attention: Conflict, target detection and cognitive control. R Parasuraman (Ed.), *The Attentive Brain* (s. 401–423) içinde. MIT Press.
- Posner, M. I., Snyder, C. R. ve Davidson, B. J. (1980). Attention and the detection of signals. *Journal of Experimental Psychology: General*, 109(2), 160-174. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.109.2.160>
- Powell, K. B. ve Voeller, K. K. (2004). Prefrontal executive function syndromes in children. *Journal of Child Neurology*, 19, 785-797. <https://doi.org/10.1177/08830738040190100801>
- Pratt, T. C., Cullen, F. T., Blevins, K. R., Daigle, L. ve Unnever, J. D. (2002). The relationship of attention deficit hyperactivity disorder to crime and delinquency: A meta-analysis. *International Journal of Police Science & Management*, 4(4), 344-360. <https://doi.org/10.1350/ijps.4.4.344.10873>
- Priebe, G. (2009). *Adolescents' experiences of sexual abuse: prevalence, abuse characteristics, disclosure, health and ethical aspects*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Lund University.
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278. <https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006>
- Resmi Gazete (1995, 27 Ocak). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf> adresinden 13 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Resmi Gazete (2005, 15 Temmuz). Çocuk Koruma Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> adresinden 07 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Resmi Gazete (2006, 24 Aralık). Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=10884&mevzuatTur=KurulmVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> adresinden 07 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Resmi Gazete (2004, 26 Eylül). Türk Ceza Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden 23 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.

- Resmi Gazete (2001, 08 Aralık). Türk Medeni Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> adresinden 25 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Rolls, E. T. ve Grabenhorst, F. (2008). The orbitofrontal cortex and beyond: From affect to decision-making. *Progress in Neurobiology*, 86(3), 216-244. <https://doi.org/10.1016/j.pneurobio.2008.09.001>
- Rosen, M. L., Hagen, M. P., Lurie, L. A., Miles, Z. E., Sheridan, M. A., Meltzoff, A. N. ve McLaughlin, K. A. (2019). Cognitive stimulation as a mechanism linking socioeconomic status with executive function: A longitudinal investigation. *Child Development*, 1-18.doi:10.1111/cdev.13315
- Rosser, R., Stevens, S. ve Ruiz, B. (2005). Cognitive markers of adolescent risk taking: A correlate of drug abuse in at-risk individuals. *The Prison Journal*, (85)1, 83-96. <https://doi.org/10.1177/0032885504274292>
- Saldırım, M. ve Karacık, N. (2001, Mart 29-30). *Suçta itilmiş çocukların yeniden sosyalizasyonu projesi*. I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Santrock, J. W. (2012). *Life-span development* (14. Baskı). McGraw-Hill.
- Shader, M. (2001). Risk factors for delinquency: An overview. *US Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, 1-11.
- Shinar, D., Zaidel, D. M. ve Pearlberg, W. T. (1978). *Driver performance and individual differences in attention and information processing*. US Department of Transportation.
- Shoemaker, D. J. (2010). *Theories of delinquency: An examination of explanations of delinquent behavior* (6. Baskı). Oxford University Press.
- Siyez, D. M. ve Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.
- Soysal, H. (2015). Dürtü kontrol bozukluklarının adli psikiyatrik yönleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 16-29. doi: 10.5455/cap.20141108010848
- Spinella, M. (2007). Normative data and a short form of the Barratt Impulsiveness Scale. *International Journal of Neuroscience*, 117(3), 359-368. <https://doi.org/10.1080/00207450600588881>
- Spren, O. ve Strauss, E. (1991). *A compendium of neuropsychological tests: Administration, norms and commentary*. Oxford University Press.

- Stanford, M. S., Helfritz, L. E., Conklin, S. M., Villemarette-Pittman, N. R., Greve, K. W., Adams, D. ve Houston, R. J. (2005). A comparison of anticonvulsants in the treatment of impulsive aggression. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 13(1), 72-77. <https://doi.org/10.1037/1064-1297.13.1.72>
- Stevens, C., Lauinger, B. ve Neville, H. (2009). Differences in the neural mechanisms of selective attention in children from different socioeconomic backgrounds: An event related brain potential study. *Developmental Science*, 12(4), 634-646. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2009.00807.x>
- St. John, A. M. ve Tarullo, A. R. (2019). Neighbourhood chaos moderates the association of socioeconomic status and child executive functioning. *Infant and Child Development*, 1-19. doi:10.1002/icd.2153
- Straus, M. A. ve Smith, C. (2017). Family patterns and child abuse. *Physical Violence in American Families* (s. 245-262). Routledge.
- Stroop, J. R. (1935). Studies of interference in serial verbal reactions. *Journal of Experimental Psychology*, 18(6), 643-662. <https://doi.org/10.1037/h0054651>
- Sue Baron, I. (2004). Delis-Kaplan executive function system. *Child Neuropsychology*, 10(2), 147-152. doi: 10.1080/09297040490911140
- Susanu, N. (2019). The group of friends as factor of socialization and juvenile delinquency. *New Trends in Pshychology*, 1(1), 101-110.
- Şenses, A., Akbaş, S., Baykal, S. ve Karakurt, M. N. (2014). Hırsızlık suçuna sürüklenmiş erkek ergenlerin psikiyatrik tanı dağılımları ve nöropsikolojik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi*, 28(3), 223-233. doi:10.5505/adlitip.2014.28290
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Pearson.
- Tamam, L., Güleç, H. ve Karataş, G. (2013). Barratt dürtüsellik ölçeği kısa formu (BIS-11-KF) Türkçe uyarlama çalışması/short form of barratt impulsiveness scale (BIS-11-SF) Turkish adaptation study. *Nöro-Psikiyatri Arşivi*, 50(2), 130-134. <https://doi.org/https://doi.org/10.4274/npa.y6296>
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 71-88. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000859
- Thompson, W. E. ve Bynum, J. E. (2016). *Juvenile delinquency: A sociological approach*. Rowman & Littlefield.
- Toroslu, N. ve Toroslu, H. (2021). *Ceza hukuku genel kısım* (26. Baskı). Savaş Yayınevi.
- Tunstall, J. R. (1999). *Improving the utility of the Tower of London: A neuropsychological test of planning*. Griffith University.

- Türk Dil Kurumu (2022). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 20.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencilik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2021-45586#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=G%C3%BCvenlik%20birimlerine%20gelen%20veya%20getirilen%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20kar%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olay%20say%C4%B1s%C4%B1%202021,artarak%20499%20bin%20319%20oldu> adresinden 15.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF. (2010). *Ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi rehberi*.
- UNICEF. (2015). *Cinsel istismar mağduru çocuklara bakım kılavuzu*. (K. Kurtul, Çev.). Uluslararası Kurtarma Komitesi Yayını (Orijinal eserin basım tarihi 2012).
- Ullman, S. E. ve Filipas, H. H. (2005). Gender differences in social reactions to abuse disclosures, post-abuse coping, and PTSD of child sexual abuse survivors. *Child Abuse & Neglect*, 29(7), 767-782. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.01.005>
- Ulukol, B. (2009, Eylül 12). *Çocuk istismarı ve çocuk suçluluğu ilişkisi*. İstanbul Tabip Odası Çocuk ve Şiddet Çalıştayı, İstanbul, Türkiye.
- Üney, E. (2014). *Obezitesi olan 11-18 yaşlarındaki çocuk ve ergenlerde yürütücü işlevlerin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ünsal, G. S. (2018). *İnternet bağımlılığı olan ergenlerin yürütücü işlevlerinin sağlıklı kontrollerle karşılaştırılması* [Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Van der Molen, M. W. (2000). Developmental changes in inhibitory processing: Evidence from psychophysiological measures. *Biological Psychology*, 54, 207-239. [https://doi.org/10.1016/S0301-0511\(00\)00057-0](https://doi.org/10.1016/S0301-0511(00)00057-0)
- Van Rooijen. R., Ploeger, A. ve Kret, M. E. (2017). The dot-probe task to measure emotional attention: A suitable measure in comparative studies? *Psychonomic Bulletin & Review*, 24(6), 1686-1717. <https://doi.org/10.3758/s13423-016-1224-1>
- Vogt, J., De Houwer, J., Crombez, G. ve Van Damme, S. (2013). Competing for attentional priority: Temporary goals versus threats. *Emotion*, 13(3), 587-598. <https://doi.org/10.1037/a0027204>
- Walters, G. D. (2019). Gang influence: Mediating the gang–delinquency relationship with proactive criminal thinking. *Criminal Justice and Behavior*, 46(7), 1044-1062. <https://doi.org/10.1177/0093854819831741>

- Wasserman, G. A., Keenan, K., Tremblay, R. E., Coie, J. D., Herrenkohl, T. I., Loeber, R. ve Petechuck, D. (2003). Risk and protective factors of child delinquency. *US Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, 1-18.
- Wells, A. ve Matthews, G. (1994). *Attention and emotion: A clinical perspective*. Routledge.
- Welsh, M. C. ve Pennington, B. F. (1988). Assessing frontal lobe functioning in children: Views from developmental psychology. *Developmental Neuropsychology*, 4(3), 199-230, doi: 10.1080/87565648809540405
- World Health Organization. (2017). *Child maltreatment: The health sector responds*. WHO.
- World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. WHO.
- Wright, J. P. ve Cullen, F. T. (2001). Parental efficacy and delinquent behavior: Do control and support matter? *Criminology*, 39(3), 677-706. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2001.tb00937.x>
- Yavuzer H. (2011) *Çocuk ve suç* (13.Baskı), Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. ve Yazıcı, A. E. (2010). Dürtüselliğin nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri (Neuroanatomical and neurochemical basis of impulsivity). *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(2), 254-280.
- Yıldırım, E. A., Kaşar, M., Güdük, M., Ateş, E., Küçükparlak, İ. ve Özalmete, E. O. (2011). Gözlerden zihin okuma testinin Türkçe güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 177-186. doi : 10.5080 / u6500
- Yogev-Seligmann, G., Hausdorff, J. M. ve Giladi, N. (2008). The role of executive function and attention in gait. *Movement Disorders*, 23(3), 329-342. doi: 10.1002/mds.21720
- Zelazo, P. D. ve Müller, U. (2002). Executive function in typical and atypical development. U. Goswami (Ed.), *Blackwell Handbook of Childhood Cognitive Development* (s. 445-469) içinde. Blackwell Publishing.
- Zelazo, P. D., Müller, U., Frye, D., Marcovitch, S., Argitis, G., Boseovski, J., Chiang, J. K., Hongwanishkul, D., Schuster, B. V ve Sutherland, A. (2003). *Monographs of the society for research in child development*, Blackwell Publishing.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- ☐ Ceza Adalet Sistemine Dahil Olmamış Çocuk
☐ Suça Sürüklenen Çocuk
☐ Mağdur Çocuk

Davaya Konu Suç:
Davaya Konu Suç:

Cinsiyet:

Doğum Tarihi:

Doğum Yeri:

Eğitim Durumu	Okuryazar	İlköğretim	Ortaöğretim
	☐ Evet ☐ Hayır	☐ Mezun ☐ Okuyor: ☐ Terk:	☐ Mezun ☐ Okuyor: ☐ Terk:
İş ve Çalışma Durumu	☐ Çalışmıyor	☐ Çalışıyor: Aylık geliri: ☐ 2825 TL'den az ☐ 2825 TL – 5000 TL ☐ 5000 TL'den fazla	
Kronik rahatsızlık; ☐ Yok ☐ Var: ...			
Kendine zarar verici davranışı; ☐ Yok ☐ Var:			
Zararlı alışkanlıkları; ☐ Yok ☐ Sigara: ☐ Alkol: ☐ Uyuşturucu vb. maddeler:			
Evden/kuruluştan kaçma davranışı; ☐ Yok ☐ Var: ...			
Aile Bilgileri	☐ Ebeveynlerin her ikisi de sağ ☐ Anne sağ, baba ölmüş ☐ Baba sağ, anne ölmüş ☐ Ebeveynlerin her ikisi de ölmüş ☐ Anne – baba evli ☐ Anne – baba evli ancak ayrı yaşıyor ☐ Anne – baba boşanmış ☐ Anne – baba boşanmış ancak birlikte yaşıyor ☐ Anne yeniden evlenmiş ☐ Baba yeniden evlenmiş		
İkamet Ettiği Yer Bilgisi	☐ Ailesiyle birlikte ☐ Annesiyle birlikte ☐ Babasıyla birlikte ☐ Anne ve üvey babayla birlikte ☐ Baba ve üvey anneye birlikte ☐ Kuruluş bakımında		

☐ Diğer:	
Anne	Baba
Eğitim durumu: ☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Yüksekokul mezunu ☐ Üniversite mezunu	Eğitim durumu: ☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Yüksekokul mezunu ☐ Üniversite mezunu
Aylık geliri: ☐ 2825 TL'den az ☐ 2825 TL – 5000 TL ☐ 5000 TL – 7500 TL ☐ 7500 TL'den fazla	Aylık geliri: ☐ 2825 TL'den az ☐ 2825 TL – 5000 TL ☐ 5000 TL – 7500 TL ☐ 7500 TL'den fazla
Suç/mağduriyet geçmişi: ☐ Yok ☐ Var: ...	Suç/mağduriyet geçmişi: ☐ Yok ☐ Var: ...
Madde kullanımı: ☐ Yok ☐ Var: ...	Madde kullanımı: ☐ Yok ☐ Var: ...
Kardeş Bilgileri	
Siz dahil toplam kardeş sayısı:	
Siz kaçınıcı kardeşsiniz?:	
Suç/mağduriyet geçmişi olan kardeşim ☐ Yok ☐ Var: ...	
Madde kullanan kardeşim: ☐ Yok ☐ Var: ...	
Arkadaş Bilgileri	
Suç/mağduriyet geçmişi: ☐ Yok ☐ Var: ...	
Madde kullanımı: ☐ Yok ☐ Var: ...	

EK 2: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

1.Araştırmayla İlgili Bilgiler:

a- Araştırmanın Adı:	Suçta Sürüklenen Çocuklar, Suç Mağduru Çocuklar ve Ceza Adalet Sisteminde Yer Almamış Olan Çocukların Nöropsikolojik Özellikleri ile Duygu Tanıma Becerilerinin Değerlendirilmesi
b- Araştırmanın İçeriği:	Çalışmanın içeriği suçta sürüklenen ve suç mağduru çocukların nöropsikolojik özelliklerini yürütücü işlevleri ile duygu tanıma becerileri üzerinden ayrıntılı olarak değerlendirmektir.
c- Araştırmanın Nedeni:	Yüksek lisans tez çalışması
d- Araştırmanın Türü:	Tez Çalışması
e- Araştırmanın Öngörülen Süresi:	Toplam 7 ay
f- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı:	Toplam 150 katılımcı
g- Araştırmada İzlenecek DeneySEL İşlemler:	Herhangi bir deneysel işlem bulunmamaktadır. Yalnızca katılımcıların test ve ölççekleri doldurmaları beklenmektedir.

2.Gönüllülüğün/Katılımcının Uygulama Sırasında Karşılaşabileceği Riskler ve Rahatsızlıklar:
Çalışmada invazif bir girişim olmadığı için herhangi bir risk ve zarar bulunmamaktadır. Katılımcının istediği zaman çekilme hakkı vardır.

3.Gönüllüler/Katılımcılar İçin Araştırmadan Beklenen Yarar:

Bu çalışmadan elde edilecek bulgular ile suçta sürüklenen çocukların nöropsikolojik özelliklerinin değerlendirilmesinin, çocuğun suçta ilişkin algısının ne yönde olduğuna dair ayrıntılı bir bilgi sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca yürütücü işlev fonksiyonlarının ve duygu tanıma becerilerinin diğer gruplara kıyasla daha kötü olduğu saptanması halinde suçta sürüklenen çocukların uygun koşullarda rehabilite edilerek tekrar ceza yargılama sistemine dâhil olmalarının azaltılabileceği düşünülmektedir. Mağdur çocuklar açısından ise; yaşadıkları mağduriyetin çocukların bilişsel süreçlerine yaptığı etki anlaşılacak mağdur çocukların travma sonrası büyüme ve gelişimlerine katkı sağlayacak ve tekrar mağduriyet yaşamalarını önlemeye yönelik programların geliştirilmesine faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

4.Araştırma Konusundaki Soruların Cevaplandırılması: Araştırmanın yürütülmesi sırasında olası yan etkiler, riskler ve zararlar ile hakların konusunda bilgi almak için aşağıda belirtilen kişiyle bağlantı kurmam yeterli olacaktır.

Adı- Soyadı:	Psikolog Büşra PATİZ
Telefon:	

5.Zararların Karşılanması:

Bu çalışmaya katıldığım için zarar göreceğim olursam, gerekli olan tıbbi bakımın sorumlu araştırmacı tarafından yerine getirileceği, uygulanan işleme bağlı olarak gelişebilecek her tür hasara (sakatlanma ve ölüm dahil) karşı güvencede olduğum, masraflarımın Büşra Patiz tarafından karşılanacağı bana bildirildi.

6.Araştırma Giderleri:

Araştırma kapsamındaki bütün işlemler için benden ya da bağlı bulunduğum sosyal güvenlik kuruluşundan hiçbir ücret istenmeyecektir.

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

7. Gönüllülük, Çalışmayı Reddetme ve Çalışmadan Çekilme Hakkı, Çalışmadan Çıkarılma:

- a. Araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama altında olmaksızın gönüllü olarak katılıyorum.
- b. Araştırmaya katılmayı reddetme hakkına sahip olduğum bana bildirildi.
- c. Sorumlu araştırmacıya haber vermek kaydıyla, hiçbir gerekçe göstermeksizin istediğim anda bu çalışmadan çekilebileceğimin bilincindeyim.
- d. Çalışmanın yürütücüsü olan araştırmacı ya da destekleyen kuruluş, çalışma programının gereklerini yerine getirmedeki ihmali nedeniyle ya da araştırma prosedürüne bağlı olarak onayımı almadan beni çalışma kapsamından çıkarabilir.

8. Gizlilik:

Çalışma süresince tutulan bütün kayıtlar ve dosya bilgileri gerektiğinde, yalnızca Akdeniz Üniversitesi Etik Kurulu'na ulaştırılacaktır. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler, verilere gereksinimi olan öteki ülkelerin hükümetlerine ve ilgili birimlerine iletilebilir. Çalışmanın sonuçları bilimsel toplantılar ya da yayınlarda sunulabilir. Ancak, bu tür durumlarda kimliği kesin olarak gizli tutulacaktır.

9. Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

10. Gönüllünün / katılımcının

Adı- Soyadı:	
Yaş:	
Cinsiyet:	
İmzası:	
Adresi (varsa telefon ve/veya fax numarası):	
Tarih:	

11. Velayet ya da vesayet altında bulunanlar için (Veli ya da Vasinin)

Adı- Soyadı:	
Yaş:	
Varsa Özel Velayet Belgesinin Türü:	
Cinsiyet:	
İmzası:	
Adresi (varsa telefon ve/veya fax numarası):	
Tarih:	

12. Açıklamaları Yapan Araştırmacının

Adı- Soyadı:	Büşra PATİZ
Görevi:	Psikolog
İmzası:	
Adresi (varsa telefon ve/veya fax numarası):	
Tarih:	

EK 4: STROOP TESTİ TBAG FORMU KAYIT FORMU

STROOP TESTİ TBAG FORMU*

KAYIT FORMU

Adı Soyadı : Uygulayıcının Adı Soyadı :
 Doğum Tarihi :/...../..... Uygulama Tarihi :/...../.....
 Yaşı : Uygulama Yeri :
 Cinsiyeti :
 Eğitim Düzeyi :

Bölüm I: Siyah Basılmış
Renk İsmi Okuma

M S K Y
 Y M S K
 Y K M S
 K Y S M
 S K Y M
 K M S Y

Bölüm III: Şekil Rengi Söyleme

Y M S K
 S K Y M
 M Y S K
 M S K Y
 K Y M S
 S Y M K

Bölüm II: Renkli Basılmış
Renk İsmi Okuma

M S K Y
 Y M S K
 Y K M S
 K Y S M
 S K Y M
 K M S Y

Bölüm IV: Renk İsmi Olmayan
Kelime Rengi
Söyleme

Y M S K
 S K Y M
 M Y S K
 M S K Y
 K Y M S
 S Y M K

Bölüm V: Renk İsmi Olan
Kelime Rengi
Söyleme

Y M S K
 S K Y M
 M Y S K
 M S K Y
 K Y M S
 S Y M K

	TOPLAM SÜRE	HATA SAYISI	DÜZELTME SAYISI
BÖLÜM I			
BÖLÜM II			
BÖLÜM III			
BÖLÜM IV			
BÖLÜM V			

*BİLNOT Bataryasının araştırma ve geliştirme çalışmaları TBAG-Ü / 17-2 sayılı proje ile TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

EK 5: RAVEN STANDART PROGRESİF MATRİSLER TESTİ KAYIT FORMU

425

KAYIT FORMU

RAVEN STANDART PROGRESİF MATRİSLER TESTİ*

Adı Soyadı : Uygulayıcının Adı Soyadı :
 Doğum Tarihi : Uygulama Tarihi :
 Yaşı : Uygulama Yeri :
 Cinsiyeti : Eğitim Düzeyi :
 Uygulama Türü :
 Gruptaki Kişi Sayısı :
 Tamamlama Süresi :
 Toplam Puan :

SET A				SET B				SET C				SET D				SET E			
A1	1	2	3	B1	1	2	3	C1	1	2	3	D1	1	2	3	E1	1	2	3
A2	1	2	3	B2	1	2	3	C2	1	2	3	D2	1	2	3	E2	1	2	3
A3	1	2	3	B3	1	2	3	C3	1	2	3	D3	1	2	3	E3	1	2	3
A4	1	2	3	B4	1	2	3	C4	1	2	3	D4	1	2	3	E4	1	2	3
A5	1	2	3	B5	1	2	3	C5	1	2	3	D5	1	2	3	E5	1	2	3
A6	1	2	3	B6	1	2	3	C6	1	2	3	D6	1	2	3	E6	1	2	3
A7	1	2	3	B7	1	2	3	C7	1	2	3	D7	1	2	3	E7	1	2	3
A8	1	2	3	B8	1	2	3	C8	1	2	3	D8	1	2	3	E8	1	2	3
A9	1	2	3	B9	1	2	3	C9	1	2	3	D9	1	2	3	E9	1	2	3
A10	1	2	3	B10	1	2	3	C10	1	2	3	D10	1	2	3	E10	1	2	3
A11	1	2	3	B11	1	2	3	C11	1	2	3	D11	1	2	3	E11	1	2	3
A12	1	2	3	B12	1	2	3	C12	1	2	3	D12	1	2	3	E12	1	2	3

SET A Puanı: SET B Puanı: SET C Puanı: SET D Puanı: SET E Puanı:

BİLNOT Bataryasının araştırma ve geliştirme çalışmaları TBAG-Ü / 17-2 sayılı proje ile TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

EK 6: BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ -11

BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ -11
KISA FORMU

Açıklamalar: İnsanlar farklı durumlarda gösterdiği düşünce ve davranışları ile birbirlerinden ayrılırlar. Bu test bazı durumlarda nasıl düşündüğünüzü ve davrandığınızı ölçen bir testtir.

Lütfen her cümleyi okuyunuz ve bu sayfanın sağındaki, size en uygun daire içine X koyunuz.

Cevaplamak için çok zaman ayırmayınız. Hızlı ve dürüstçe cevap veriniz.

		Nadiren/ Hiçbir zaman	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman/ Her zaman
1	İşlerimi dikkatle planlarım				
2	Düşünmeden iş yaparım				
3	Dikkat etmem				
4	Uçuşan düşüncelerim var				
5	Dikkatli düşünen birisiyim				
6	İş güvenliğine dikkat ederim				
7	Düşünmeden bir şeyler söylerim				
8	Düşünmeden hareket ederim				
9	Zor problemler çözmem gerektiğinde kolayca sıkılırım.				
10	Aklıma estigi gibi hareket ederim				
11	Düşünerek hareket ederim				
12	Düşünmeden alışveriş yaparım				
13	Hobilerimi değiştiririm				
14	Kazandığımdan daha fazla harcarım				
15	Geleceğini düşünen birisiyim				

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Büşra PATİZ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Denizli Anadolu Lisesi - 2011
Lisans Diploması	Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Psikoloji - 2016
Tezli Yüksek Lisans Diploması	
Yüksek Lisans Tez Konusu	Suçta Sürüklenen Çocuklar, Suç Mağduru Çocuklar ve Ceza Adalet Sisteminde Yer Almamış Olan Çocuklarda Nöropsikolojik Özellikler ile Dikkat Yanlılığının Değerlendirilmesi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Almanca
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Antalya Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü